

Det norske
Arbeiderparti

BERETNING
1928

OSLO 1929
ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

DET NORSKE ARBEIDERPARTI
DET FORENEDE ARBEIDERPARTI

BERETNING

1928

UTARBEIDET VED PARTIKONTORET

ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI — OSLO 1929

Innholdsfortegnelse.

	Side		Side
Innledning	1	Arbeidernes Ak tietrykkeri	41
Centralstyret og landsstyret	2	Arbeidernes Justisfond	42
Møter	3	Arbeiderbevegelsens arkiv	43
Representasjon	3	Conrad Mohrs legat	44
Utvalg og komitéer	4	Foreninger som kan optas i partiet	44
Agitasjonen	5	Faglige oppgaver	45
Agitasjonsreiser	6	Bladspørsmålet i Østfold	45
Enkeltforedrag	9	Den interparlamentariske Union..	46
Samlet oversikt	19	Landskommunalkonferanse	46
1 mai	20	Tollspørsmålet	47
Organisasjons- og medlemsover-		Den politiske situasjon — Arbei-	
sikt	25	derregjeringen	47
Landskvinneutvalget	26	Arbeidsledigheten og den økono-	
Arbeidernes Ungdomsfylking	29	miske krise	50
Den antimilitære virksomhet	30	Arbeidsløsheten og nødsarbeidet..	51
Oplysningsvirksomheten	31	Voldgifts- og tukthusloven	53
Landsboligutvalg	36	Partiets stilling til spørsmålet om	
Samarbeidskomitéen	38	gullinnløsning	54
«Arbeiderbladet»	38	Internasjonal samling	54
Arbeidernes Pressekontor	38	Justisforfølgelsene mot de finske	
Partipressen	39	arbeidere	55
«Det 20. Århundrede»	40	Kommunevalgene	56
Det norske Arbeiderpartis forlag..	41		

Tillegg:
Stortingsgruppens beretning.

Innledning.

År 1928 har vært rikt på begivenheter og et utmerket arbeidsår for Det norske Arbeiderparti. Vårt arbeide i år tok fatt på bakgrunn av det storstilede resultat som blev opnådd ved stortingsvalget høsten året før. Alle var vel klar over at dette resultat innvarslet et vendepunkt i arbeiderklassens innstilling. Den offensive ånd hadde på ny fått fotfeste og man kunde derfor merke konturene av opdriften fra arbeiderklassens side.

At denne arbeiderklassens stilling også vilde få uttrykk i partiets arbeide på alle hold, er ganske naturlig.

Vårt parti fikk ved Stortingets sammentreden anmodning om å danne landets første arbeiderregjering. De få uker denne regjering kom til å sitte, kan vel betegnes som de mest begivenhetsrike uker i norsk politikk de seneste år. Ikke bare på grunn av regjeringens klare og enkle erklæring hvori den trakk op linjene for den politikk den vilde følge, men av likeså stor betydning er det for partiet å merke sig den måte hvorpå borgerskapet optrådte ved det blotte og bare faktum at arbeiderregjeringen var til.

All reaksjon i landet løp til storm på arbeiderregjeringen, og arbeiderklassen fikk da regjeringen blev felt den beste anskuelighetsundervisning i hvordan utenomparlamentariske og økonomiske krefter behersket og dikterte Stortinget. En lærdom arbeiderklassen nok vil vite å innrette sig efter.

Kampen mot voldgifts- og tukthusloven hører også til de spørsmål som i inneværende år har satt sitt preg på arbeidet i partiet. Den kamp arbeiderne i bygningsindustrien og de grafiske fag tok mot voldgifts- og tukthusloven har ført til gode resultater. Under de vanskelige forhold denne konflikt kom til å få på grunn av en meningsløs klasselovgivning, innebærer seiren større løfter for klassens videre fremmarsj enn man idag kan fastslå rekkevidden av.

Kommunevalgene hører også til de begivenheter i år som på ny bekreftet vendepunktet. Fremrykningen under vårt partis banner både i by og land, kan noteres som en bekreftelse på at marsjen fremover

mot målet er kommet inn i det rette spor, og det gir dessuten beskjed om at arbeiderklassen ikke er til sinns å la sig stanse.

Året 1928 har derfor vært et arbeidets og kampens år. Hvor arbeidet og påkjenningen har vært stor både for organisasjonen og ikke minst for de enkelte medlemmer. Men dette har som alltid før bare bidratt til å styrke organisasjonen og stålsette medlemmenes vilje til større løft og til sterkere pågåenhet i klassekampen.

Centralstyret og landsstyret.

Sammensetning.

Centralstyret hadde i året følgende sammensetning: Oscar Torp, formann, Edv. Bull som den ene viceformann, Martin Tranmæl, redaktør, Alfred Madsen, Eugen Johansen, Einar Gerhardsen, Josef Larson, Johannes Johannessen. Varamenn for disse: Valdemar Nielsen, Mathias Fredsti, Helga Karlsen, Erling Anthonsen, A. Eliassen.

Magnus Nilssen, viceformann, Olav Oksvik, A. E. Gundersen, Harald Halvorsen. Varamenn for disse: Kåre Fostervoll, Anna Pleym, Randolf Arnesen og Arne Strøm. Halvard Olsen med Jens Teigen som personlig varamann. Fra Landskvinneneutvalget Sigrid Syvertsen og Inger Kristiansen med henholdsvis Rachel Grepp og Helga Ramstad som personlige suppleanter. Fra Ungdomsfylkingen Arnfinn Vik med Rolf Gerhardsen som suppleant.

I august flyttet Rolf Gerhardsen fra Oslo og Birger Aamodt har vært suppleant for Fylkingens representant resten av året.

Landsstyremedlemmer: Trygve Lie, Akershus, Magnus Johansen, Østfold, Oscar Nilssen, Hedmark, Karl Nedberg, Buskerud, Hans Haugli, Opland, Ole Moen, Telemark, Johan Øydegard, Vest-Agder, Nils Nordheim, Stavanger, Johan Nygaardsvold, Sør-Trøndelag, Ole Øisang, Trondhjem, Wilh. Jacobsen, Nord-Trøndelag, Gitta Jønsson, Troms, Andreas Moan, Nordland, Anton Hermo, Finnmark, Varamenn for disse: Ole Gjested, Møre, Marie Skau, Vestfold, Frantz Johansen, Rogaland, Olaf Solumsmoen, Drammen, O. A. Glasø, Nord-Norge, M. Sørbotten, Sogn og Fjordane.

Jul. B. Olsen, Nord-Norge, A. Buen, Trøndelag, Petrine Stavset, Møre, Johan Sæle, Bergen, Johan Gjømstein, Rogaland, Anton Jenssen, Vestfold, Johs. Bergersen, Østfold. Varamenn for disse: Ole J. Fosland, Hordaland, Ole J. Olsen, Sørlandet, Kristoffer Lunde, Telemark, Ludv. Hansen Østfold.

Dessuten Ture Johansen, Bergen, med Martin Vold, Hamar, som personlig varamann.

Møter.

I årets løp har centralstyret holdt 31 møter, hvor det er behandlet 285 saker. Dessuten er holdt 12 fellesmøter med stortingsgruppen, hvor det er behandlet 14 saker.

Landsstyret har vært samlet til møte 1 gang og behandlet 23 saker. I alt er holdt 44 møter og behandlet 322 saker.

I fellesmøtene med stortingsgruppen er behandlet den politiske situasjon, regjeringsspørsmålet, arbeiderregjeringens erklæring, gjeldskommisjonens sammensetning og partiets stilling til gullinnløsningen.

Landsstyret som var samlet til møter 14—15 januar behandlet beretning og regnskaper for 1927 og budgetter for 1928. «Romerikes Blad» og «Nyt Land», Holmestrand, blev godkjent som partiaviser. Det blev vedtatt beslutning til ordning av bladspørsmålet i Østfold. Videre blev behandlet arbeidsledighetsspørsmålet og kampen mot de arbeiderfiendtlige lover, den politiske situasjon og regjeringsspørsmålet.

I forbindelse med landsstyremøtet holdtes fellesmøte med stortingsgruppen, hvor den politiske situasjon og partiets stilling til regjeringsspørsmålet blev behandlet.

Representasjon.

Partiets representant i Ungdomsfylkingens centralstyre har vært Einar Gerhardsen med Oscar Torp som suppleant. I Landskvinneutvalget har partiet vært representert ved Harald Halvorsen og Valdemar Nielsen med A. E. Gundersen og Mathias Fredsti som suppleanter.

Oscar Torp møtte som centralstyrets representant på Arbeidernes Idrettsforbunds landsmøte.

Centralstyret har vært representert ved de fleste fylkes- og kretspartiers årsmøter.

På årsmøtet i Østfold ved Oscar Torp og Magnus Nilssen, i Akershus fylkesparti ved Oscar Torp, Hedmark fylkespartis årsmøte, Hjalmar Dyrendahl, Gudbrandsdalens kretsparti, Alfred Madsen, Vest-Opland kretsparti, Andreas Moan, Buskerud fylkesparti, Nils Hjelmteit og Hjalmar Dyrendahl, Vestfold fylkesparti, Magnus Nilssen, Telemark fylkesparti, Valdemar Nielsen, Rogaland fylkesparti, Alfred Madsen, Hordaland fylkesparti, Oscar Torp, Sogn og Fjordane, Olav Oksvik, Søndmøre og Romsdal kretsparti, Olav Oksvik, Sør-Trøndelag, Oscar Torp, Inn-Trøndelag, Oscar Torp, Namdal kretsparti, Johan Nygaardsvold, Nord-Troms kretsparti, Gitta Jønsson, Helgeland kretsparti, Wilhelm Jacobsen.

Ved kommunalkonferansen i Østfold møtte Valdemar Nielsen som centralstyrets representant. K. M. Nordanger har møtt som centralstyrets representant ved kommunalkonferanser i Gudbrandsdal, Namdal og Nordmøre.

Utvalg og komitéer.

Agitasjonsutvalg: Oscar Torp, formann, Martin Tranmæl, Einar Gerhardsen, Valdemar Nielsen, Thina Thorleifsen, Olav Oksvik og Hjalmar Dyrendahl.

Internasjonale utvalg: Edv. Bull, formann, Haakon Meyer, Magnus Nilssen, Martin Tranmæl, Oscar Torp og Rachel Grepp.

Kommuneutvalg: Adolf Indrebø, formann, Ingvald Rastad, Randolph Arnesen, Karl Andersen, Harald Halvorsen, Sigrid Syvertsen, Sigrid Thomassen og Thorbjørn Henriksen.

Kontrollkomitéen: Oscar Torp, formann, Chr. Holtermann Knudsen, Valdemar Nielsen, Olav Oksvik valgt av centralstyret, Harald Bjørnstad fra personalet i ekspedisjonen, Hjalmar Waage fra redaksjonen, Ingvald Rastad fra Oslo Arbeiderparti, Karl Andersen valgt av Aker Arbeiderparti og Edw. Mørk fra Samorganisasjonen.

Felleskomitéen for opplysningsvirksomheten: Oscar Torp, formann, Edv. Bull valgt av partiets centralstyre, Halvard Olsen, Valdemar Nielsen valgt av sekretariatet og Einar Gerhardsen og Hjalmar Dyrendahl fra Ungdomsfylkingen.

Landbruksutvalget: Oscar Nilssen, formann, Svend Skaardal, Johs. Bøe, Johan Nygaardsvold, Andr. Moan og Joh. Mathiassen.

Forlagskomitéen: Oscar Torp, formann, Sverre Sivertsen, Randolph Arnesen, A. E. Gundersen og Johan Sandtrø.

Landskomitéen for barnelagsvirksomheten: Thina Thorleifsen, formann, Sigrid Syvertsen, Per Kviberg, Sigrid Thomassen, Trygve Frøyland-Nilssen og Johan Sandtrø.

Arbeidernes Aktietrykkeris styre: Oscar Torp, formann, og Martin Tranmæl.

Kooperative utvalg: Alfred Madsen, formann, Sven Svensson, Sigrid Syvertsen, Carl Bonnevie og Bjarne Jullum.

Samarbeidskomitéen: Oscar Torp, Martin Tranmæl valgt av partiets centralstyre, Halvard Olsen og Johs. M. P. Ødegaard valgt av sekretariatet. Komitéens sekretær er Alfred Madsen.

Agitasjonen.

Allerede stortingsvalget gav beskjed om at det var store muligheter for nyrekruttering av medlemmer til partiet. Vi fikk stemmer på mange steder hvor det ennå ikke var dannet nogen partiforening, og hvor det derfor heller ikke da forelå grunnlag for en partimessig deltagelse for eksempel ved et kommunevalg. I året som gikk har man lagt vekten på å få dannet avdelinger nettop på disse steder. Derved vilde man stå rustet til kommunevalgekampen, som erfaringsmessig stiller større krav til partiapparatet rent organisatorisk enn stortingsvalgene gjør.

Dette arbeide har vært ført på den måte at både herredspartiene og fylkestyrene har tatt sig av stiftelsen av nye partiforeninger.

Men foruten den lokale agitasjon har landspartiet støttet til ved å arrangere turnéer.

I februar måned blev agitasjons- og organisasjonsarbeidet planlagt. Som et ledd i dette arbeide blev det holdt 2 agitasjonsuker fra 12—28 mai. I disse uker blev det til tross for at det ikke var den heldigste tid for agitasjon, særlig i landdistriktene, utført et meget godt arbeide av distriktsorganisasjonene med å få stiftet nye partiforeninger og av de enkelte partiavdelinger arbeidet for utbredelse av parti-pressen og tegning av nye medlemmer.

I forbindelse med agitasjonsukene blev det satt i gang kronerulling i partiavisene med sikte på skole- og opplysningsvirksomheten.

Fra midten av august blev de første lengere agitasjonsturnéer satt i gang. De blev lagt i de distrikter, hvor organisasjonen var svakest.

I Nordland fylke blev det således arrangert en 2 måneders agitasjonstur med Olav Oksvik som taler, og i Troms og Finnmark reiste Thorbjørn Dahl på en felles agitasjonstur for Landsorganisasjonen og partiet.

Aldor Ingebrigtsen påbegynte samtidig en turné over store deler av Vestlandet fra Romsdal til Rogaland.

I september måned blev det tatt fatt på valgagitasjonen med agitasjonsturnéer i de fleste fylker.

Resultatene av årets agitasjon viser sig i den store fremgang ved valgene og ved at det er stiftet 130 nye partiforeninger, 25 kvinnegrupper og 30 ungdomslag. Dessuten er det tilmeldt partiet i årets løp 20 fagforeninger.

Agitasjonsreiser.

Sigrid Syvertsen i Gudbrandsdalen.

Fra 24 mars til 2 april reiste Sigrid Syvertsen på agitasjonsturné i Gudbrandsdalen og talte på følgende steder: Ruste, Vinstra, Harpefoss (2), Hundorp, Kvam, Sell, Brennhaug, Follebu og Lillehammer.

Tilsammen 10 foredrag.

Thina Thorleifsen i Aust-Agder.

I april—mai reiste Thina Thorleifsen på agitasjon i Aust-Agder, hvor hun talte på følgende steder: Gjerstad, Sønedeled, Risør, Tvedestrand, Eydehavn (2), Vestre Tromøy, Arendal (3), Østre Tromøy, Øiestad, Froland, Ubergsmoen, Myra, Åmli, Østre Moland, Flaten, Dølemo, Herrefoss og Grimstad. Tilsammen 21 foredrag for 2 500 tilhørere.

Rolf Gerhardsen i Trøndelag.

I mai reiste Rolf Gerhardsen på en fellesagitasjonstur for partiet og Ungdomsfylkingen i Trøndelagsfylkene og holdt foredrag på følgende steder: Lånke, Stjørdalen, Vuku, Røra, Byafossen, Gimle, Steinkjer (2), Snåsa, Namdalseid, Bangsund, Klinga, Vemundvik, Namsos, Hunn, Ranumssletta, Laursnes, Grong, Sparbu, Levanger, Gudå, Hommelvik, Orkanger, Løkken, Trondhjem (2) og Vernesmoen. Tilsammen 29 foredrag.

Olav Oksvik i Sogn og Fjordane.

Olav Oksvik har vært på to agitasjonsreiser i Sogn og Fjordane i juli og desember og holdt foredrag på følgende steder: Gloppen (2), Sør-Vågsøy, Nord-Vågsøy, Aurland, Lærdal (2), Balestrand, Eivinvik, Florø, Horningsdal (3), Nordfjord (3), Olden, Stryn og Borgund. Tilsammen 19 foredrag.

Olav Oksvik i Nordland fylke.

I Nordland fylke reiste Olav Oksvik på en 2 måneders agitasjonstur i tiden 15 august til 15 oktober.

Turen begynte i Helgeland, hvor han talte på følgende steder: Mo, Nord-Rana, Nesne (3), Alstadhaug, Brønnøysund, Vik, Velfjord, Vega, Herøy (2), Leirfjord, Vefsen, Hatfjelldal (2), Grane, Mosjøen, Hemnes (3), Stamnes, Tjøtta (2), Korgen og Brønnøy (2). Tilsammen 30 foredrag.

I Salten blev det holdt foredrag på følgende steder: Bodø (2), Bodin og Meløy.

I Vesterålen: Bø (2), Øksnes (2), Langnes (3). Andenes (5), Dverberg og Hassel. Tilsammen 14 foredrag.

I Lofoten blev det holdt møter på følgende steder: Vågan (3), Buksnes (2), Borge, Hol, Grønøy (2) og Svolveær. Tilsammen 10 foredrag.

I alt blev det på turnéen holdt 60 foredrag.

Aldor Ingebrigtsen på Vestlandet.

Den 15 august tok Aldor Ingebrigtsen fatt på en lengere agitasjonstur i kystdistriktene på Vestlandet.

De første møter blev holdt i Romsdal, så fortsatte turen videre vestover i fiskeridistriktene i Sogn og Fjordane. Hordaland og blev avsluttet 31 oktober i Rogaland.

I Søndmøre og Romsdal talte Ingebrigtsen på følgende steder: Spjelkavik, Bratvågen, Fosnavåg, Volda, Ørsta, S. Vartdal, Hareide, Fiksdal, Haram, Fjørtoft, Flem og Ålesund (2), ialt 13 foredrag på tilsammen 700 tilhørere. I Sogn og Fjordane på følgende steder: Måløy to foredrag, Selje, Statlandet, Refvik, Kulen, Brygja, Vågsvåg, Kalvåg, Bremmanger, Svelgen, Stavang, Florø (2), Eikefjord, Rognaldsvåg, Stangfjorden, Holmedal og Folkestad. Tilsammen 19 foredrag for tilsammen 1 000 tilhørere. I Hordaland: Florvåg, Loddefjord, Isdalstø, Fedje, Hellesøy i Hjelmå, Oen, Alvheim, Blomvåg, Toftevåg, Fjeld, Hestetre, Sunde, Valen, Skånevik, Etne, Lillebø, Lervik, Sagvåg, Manger. Hordabø og Haukland. Tilsammen 21 foredrag for 900 tilhørere. I Rogaland på følgende steder: Skudesneshavn, Langåker, Vigsnes, Salttveit, Koppervik, Skåredalen, Hagland, Rossabø, Tuestad, Dahl, Kvalvåg, Gard, Skåre, Ferkingstad, Åkrehamn, Haugesund, Ognå, Åensira, Jøssinghamn og Egersund. I alt 20 foredrag for 900 tilhørere.

I alt blev det på turen holdt 73 foredrag for tilsammen 3 500 tilhørere.

Oscar Nilssen i Inntrøndelag.

I annen halvdel av august måned foretok Oscar Nilssen en agitasjonstur i Inntrøndelag og holdt foredrag på følgende steder: Asen, Frosta, Skogn, Levanger, Verdalsøra, Vinne, Røra, Sparbu, Steinkjer, Beitstad, Namdalseid, Snåsa, Lånke. Tilsammen 13 foredrag for 900 tilhørere.

Oscar Nilssen i Telemark.

Fra 15 september reiste Oscar Nilssen på 2 ukers agitasjonstur i Telemark. Han holdt 16 foredrag for i alt 1 300 tilhørere.

Oscar Nilssen i Hedmark.

I oktober måned var Oscar Nilssen på en ukes agitasjonstur i Kongsvingerdistriktene og holdt 12 foredrag for 1 100 tilhørere.

Thina Thorleifsen i Nord- og Sør-Trøndelag.

I september—oktober reiste Thina Thorleifsen på turné i Nord- og Sør-Trøndelag, hvor hun talte på følgende steder: Grong, Haran, Bersmoen, Høilandet, Vasbotn, Hunn, Salsbruket, Krekling, Kolvereid, Nerøy, Vemundvik, Namsos (2), Rørvik, Bangsund, Klinga, Lausnes, Namdalseid, Steinkjer, Snåsa, Røra, Innerøy, Sparbu, Verdal, Frol, Åsen, Frosta, Stjørdal, Klæbu, Leistrand, Strinda og Orkanger. Tilsammen 32 foredrag for ca. 1 600 tilhørere.

Svend Skaardal i Aust-Agder.

Fra 15 oktober reiste Svend Skaardal på agitasjon i Aust-Agder og talte på følgende steder: Øiestad, Tromøy (2), Moland, Stokken og Grimstad. Tilsammen 6 foredrag.

Anton Alvestad i Nordmøre.

I tiden 15—23 september foretok Anton Alvestad en agitasjonsreise i Nordmøre og talte på følgende steder: Dale, Bruhagen, Bremsnes, Sveggundet, Ekkilsøy, Kjønnsøy, Långøy, Eide, Kvernes, Deiren, Tusna, Tømmervåg, Strømsnesset, Flemma og Øksendalen. Tilsammen 15 foredrag.

Lars Moen i Vest-Opland.

Lars Moen reiste siste uke i september på agitasjon i Vest-Opland og talte på følgende steder: Fagernes, Lundstein, Hedalen, Bagn, Leinli, Kolbu, Eina og Bøverbru. Tilsammen 8 foredrag.

K. M. Nordanger i Hordaland.

K. M. Nordanger foretok en agitasjonsreise i Hordaland i slutten av september måned og holdt foredrag på følgende steder: Jørpeland, Sauda, Nærbø, Moi, Hauge, Ålgård, Oltedal, Bryne og Sandnes. Tilsammen 9 foredrag.

Olav Sæter i Nordre Østerdalen.

I tiden 15—23 september foretok Olav Sæter en agitasjonstur i Nordre Østerdalen og holdt foredrag på følgende steder: Koppan, Solia, Kvikne, Alvdal, Folddal, Tynset og Vingelen. Tilsammen 7 foredrag.

Alfred Madsen i Hordaland.

Fra 8—16 september reiste Alfred Madsen på agitasjon i Hordaland og holdt foredrag i Odda, Tyssedal, Ålvik, Oistese, Nordheimsund, Jondal, Strandebarne, Lillebø, Fitjar, Tysse, Dale, Arna og Voss. Tilsammen 13 foredrag.

Svend Skaardal i Nordmøre.

I september reiste Svend Skaardal på agitasjon i Nordmøre og talte på følgende steder: Surnadal, Ulvundfjord, Kvande, Meisingset, Tingvold, Gravem, Sundalsøra, Bruhagen, Bodal, Battenfjord, Betten, Enge, Aure, Dale og Elnesvågen. Tilsammen 16 foredrag.

Thorbjørn Dahl i Nord-Norge.

I september og oktober reiste Thorbjørn Dahl på en felles agitasjonstur for Landsorganisasjonen og partiet i de 3 Nord-Norges fylker og holdt foredrag på følgende steder i Finmark: Kirkenes (4), Bjørnevåtn (2), Strand, Kiby, Vestre Jakobselv, Bonakas, Norskholmen, Ekkerøy, Saltjern, Skalleelv, Kiberg, Vardø, Honningsvåg og Hammerfest. I Troms fylke blev holdt foredrag på følgende steder: Rasteby, Furrufleten, Kvalvik, Lyngseide, Finsnes, Langdalen, Andersdal, Tromsø (4) og Harstad. På følgende steder i Nordland fylke blev det holdt foredrag: Narvik (2), Ankenes, Ballangen, Kjøpsvik (2), Tysfjord, Drag. Tilsammen 39 foredrag. Dessuten blev det holdt foredrag i fagforeninger på de steder han besøkte.

Oscar Torp på Vest- og Sørlandet.

Umiddelbart foran kommunevalgene i byene talte Oscar Torp på møter i Haugesund, Stavanger, Sandnes, Egersund, Mandal og Kristiansand.

Enkeltforedrag.

Martin Tranmæl: Oslo (30), Gjøvik (2), Lillehammer, Drammen (3), Aker (7), Notodden (2), Brevik, Skien, Porsgrund, Lillestrøm (3), Strømmen, Lesja, Rygge, Moss, Kambo, Hokksund, Hareid, Volda, Vang, Opdal, Løkken, Orkanger, Rennebu, Trondhjem (2), Hoff i Solør (2), Grue (3), Arnes, S. Odal (4), Fetsund, Rælingen, Hakedal, Åmot, Gjeithus, Vikersund, Lørenskog, Ski, Langhus, Hundalen, Raufoss, Lena, Skreia, Lalm, Vågå (4), Kongsberg, Bergen, Kristiansund, Larvik, Sandefjord, Tønsberg og Halden. Tilsammen 101 foredrag.

Oscar Torp: Oslo (39), Høvik, Drammen (2), Rjukan, Hamar, Kongsvinger, Skien (2), Bergen (3), Kongsberg (2), Sarpsborg (2), Halden, Tistedal, Hundorp (2), Steinkjer (2), Lånke, Kopperå, Trondhjem (4), Melhus (2), Bø, Tune, Hønefoss (2), Kviteseid (2), Kråkstadelven, Stabekk, Larvik, Aker (4), Nord-Fron (7), Heidal (2), Ringsaker (3), Vang (2), Sande (2), Tofte, Tyssedal, Odda (2), Brevik, Porsgrund, Drammen, Lillehammer og Holmestrand. Tilsammen 105 og 6 foredrag på en turné. I alt 111 foredrag.

Alfred Madsen: Oslo (9), Hokksund, Lillehammer, Fåberg, Sandnes, Stavanger, Bryne, Haugesund, Kopervik, Grue, Orkanger, Hov i S. Land, Nord-Odal, Spikkestad, Flå, Gulsvik, Elverum, Flisa, Gjesåsen, Lørenskog, Asker (4), Nittedal, Volden, Vestfossen, Skotselv, Holmestrand, Horten, Drøbak, Notodden, Brevik, Skien, Drammen, Bergen, Fredrikstad, Trysil, Hamar, Jessheim, Lillestrøm, Tofte, Hønefoss, Eydehavn, Arendal, Froland, Åmli, Tvedestrand, Risør, Gjerstad, Rykene, Grimstad, Vennesla, Evje, Kristiansand, Mandal, Flekkefjord, Liknes og Lillesand. Tilsammen 67 og 13 foredrag på turné i Hordaland. I alt 80 foredrag.

Olav Oksvik: Kristiansund, Ålesund, Molde (3), Vatne, Volda (2), Vestnes, Øre, Nord-Aukra, Tresfjord, Nesset, Bolsøy (3), Hopen, Sunnelven, Hareidet, Haram, Roan, Osen i Åmdal, Jøsund, Ørlandet, Hurum, Nedre Eiker, Hønefoss, Lesja (2), Sør-Fron (4), Fluberg, Lunner, Notodden, Gransherad, Vikna, Bergen, og Oslo (2). Tilsammen 41 foredrag. Dessuten 79 foredrag på agitasjonsturer. I alt 120 foredrag.

Alfred Udland: Oddernes (3), Vennesla (2), Hægeland (2), Sogne, Randesund, S. Audnedal (2), Farsund, Lista (2), Eiken, Kvinesdal, Nes i Vest-Agder (2), Hidra, Ana-Sira, Kristiansand, Ål, Torp, Lørenskog, Bryn, Oslo, Eidsvoll, Brunlanes og Modum (2). Tilsammen 30 foredrag.

Olav Vegheim: Gransherad, Sauherad (5), Bø (3), Lunde, Seljord, Fyresdal (2), Vinje (2), Rauland (2), Solum, Eidanger, Gjerpen, Holla, Skien (6), Porsgrund (3), Brevik (2), Notodden, Kragerø (2), Bøvågen og Manger. Tilsammen 37 foredrag.

Oscar Nilssen: Løten (5), Romedal (5), Grue (3), Furnes (4), Ådalsbruk, Våler (2), Helgøy og Næs (4), Løten Skogbygd, Ringsaker (2) og Vang (2). Tilsammen 29 foredrag. Dessuten 41 foredrag på 3 agitasjonsturnéer. I alt 70 foredrag.

Sverre Støstad: Stange, Vang, Nes, Oslo (3), Mjøndalen, Arna (2), Sandefjord, Leinstrand, Trondhjem (3), Konnerud, Surndal (2), Kirk-

sætherøren, Indseth, Klæbu, Ålen (3), Holtålen (2), Stjørdal, Hommelvik, Strinda, Molde, Ålesund og Steinkjer. Tilsammen 31 foredrag.

K. N. Nordanger: Blaker (4), Bærum (2), Aker (6), Lillestrøm (8), Lillehammer, Hordabø (3), Vestby, Porsgrund, Nordre Høland, Surnadal (3), Gol (2), Hurdal, Ringebu (3), Skjedsmo (2), Lom, Vågå (2), Sarpsborg, Sørnum, Enebakk, Nanger, Nes på Romerike (3), Eidsvoll (3), Namsos, Kongsberg, Kragerø, Arendal og Risør. Tilsammen 56 foredrag. Dessuten 9 på agitasjonstur i Rogaland. I alt 65 foredrag.

Helga Karlsen: Bergen (3), Lørenskog (3), Vikesund, Fredrikstad (3), Hønefoss (3), Kjelsås, Høvik, Løten, Elverum, Drammen (5), Årnes, Vaksdal, Nesttun, Voss (2), Sandefjord, Abildsø, Rena (2), Hokksund, Ilseng, Larvik, Lisleby, Rjukan, Moss, Tønsberg, Oslo (30). Tilsammen 68 foredrag. Dessuten 10 foredrag på en agitasjonsreise i Aust-Agder. I alt 78 foredrag.

Thina Thorleifsen: Nittedal, Haugfoss, Drammen, Berger, Tønsberg, Horten, Spikkestad, Brandbu, Lillestrøm, Grorud (2), Sandvika, Gran, Høibråten, Hyggen, Jessheim, Ski, Slemmestad, Kråkstad, Fil-tvedt, Urskog, Skarnes, Tåsen, Gresvik, Krøddern, Torp, Selbak, Nes-odden, Åkrene, Haga, Abildsø, Disenå, Hønefoss, Lillehammer, Kongsberg og Oslo (12). Tilsammen 47. Dessuten 53 foredrag på 2 turnéer. I alt 100 foredrag.

Aldor Ingebrigtsen: Heggedal, Ruste i Gudbrandsdalen, Svene, Flesberg, Skudeneshavn, Haugesund, Oslo (4), Fåberg (2), Eina, Kolbu, Lena, Totenviken, Kongsberg, Sandvika, Andenes, Bleik, Tromsø (8), Alten (2), Storsteinnæs og Oldervik. Tilsammen 32 foredrag. Dessuten 73 foredrag på en agitasjonstur på Vestlandet. I alt 105 foredrag.

Ola Solberg: Oslo (4), Hvittingfoss, Elverum (2), Krapfoss, Rygge, Ski (2), Strengereid, Tvedestrand, Odda (2), Strømmen, Høvik, Gjerstad, Romedal, Tromøy (2), Søndeled, Lillesand (2), Herrefoss, Froland (2), Øyestad (4), Staubo i Flosta, Åmli (4), Evje (3), Byglandsfjord, Grenna, Vegårdshei (2), Dyvåg, Gjøvdal, Østre Moland, Bygland, Hornnes, Eydehavn og Arendal (8). Tilsammen 56 foredrag.

B. Flood-Engbretsen: Bodø (12), Sulitjelma (3), Fauske (3), Finneid (2), Glomfjord (5), Melbo (3), Sortland (2), Eidsfjorden, Sigerfjord, Fiskerfjorden (2), Stokmarknes (2), Bø i Vesterålen (3), Vasdalsvik, Meløy, Halså (2), Holandsfjord, Spildra (2), Ørnes, Glop-pen. Tilsammen 48 foredrag.

Rolf Gerhardsen: Sandvika, Høvik, Kjelsås (2), Sarpsborg (6), Greåker (2), Borgenhaugen (2), Torsnes, Fredrikstad (2), Kråkerøy (2), Gressvik, Moss (3), Askim, Mysen, Rødnes, Herland, Torp (3), Strømmen, Stabekk, Drammen. Tilsammen 34 foredrag. Dessuten 29 på en agitasjonsturné i Trøndelag. I alt 63 foredrag.

Olaf Johansen: Hønefoss, Bøn, Jessheim, Høianganger (4), Lærvik, Lillebø, Sagvåg, Sarpsborg, Lunder, Årnes (3), Ulvik, Granvin, Nørheim, Elverum, Trysil, Joramo, Lesje, Lora, Ringebu (3), Haugesund, Fiskum, Arendal, Tvedestrand, Risør og Oslo (7). Tilsammen 38 foredrag.

Nils Hjelmtveit: Heggedal, Vennesla, Søndeled, Eydehavn (4), Saltrød, Evje, Dyvåg, Flosta, Hornnes, Valle, Hylestad, Froland, Vegårdshei (2), Drammen (2) og Arendal (2). I alt 21 foredrag.

Anton Alvestad: Hen, Spjelkavik, Sem, Husvik, Randesund, Søndre Land (2), Nordsinni, Dokka, Tomrefjord, Ørskogfjeld, Hareide og Ålesund (5). Tilsammen 17 foredrag. Dessuten 15 foredrag på en turné i Nordmøre. I alt 32 foredrag.

Johs. Beck: Arendal (6), Froland (3), Øyestad (5), Vegårdshei (2), Åmli (3), Holt, Tvedestrand, Mykland (2), Tromøy, Herefoss, Vegusdal, Valle, Hylestad, Dyvåg, Hornnes (2), Søndeled (2), Iveland (2), Evje og Bygland. Tilsammen 37 foredrag.

Hjalmar Dyrendahl: Bryn (2), Elverum, Lommedal, Urskog, Skien, Holmestrand, Fetsund, Tyristrand, Strømmen, Vågåmo, Brennhaug, Vinstra, Hundorp, Nord-Fron, Ringebu, Lillehammer, Fåberg og Oslo (8). Tilsammen 26 foredrag.

Sigrid Syrvertsen: Åssiden, Lillestrøm, Eidsvoll, Grorud, Bekkestranden, Sandefjord (2), Skedsmo, Berger, Åmot i Modum, Hurum (2), Bryn (2), Strømsgodset, Horten, Foldalen (4) og Oslo (22). Tilsammen 42 foredrag og 10 på turné i Gudbrandsdalen. I alt 52 foredrag.

Thorbjørn Dahl: Hokksund, Stange, Høvik, Ottestad og Oslo (9). Tilsammen 13 foredrag. Dessuten 39 foredrag på agitasjonstur i Nord-Norge. I alt 52 foredrag.

Olav Sæter: Valset, Ilseng, Koppang (2), Gaupen, Frysjøberget, Dovre, Brandval, Nes, Risberget, Gravberget, Grundset, Sørskogbygda (3), Våler (3), Åmot (4), Heradsbygd (2), Jømna, Hernes, Lillehammer, Elverum (6) og Nordre Osen (2). Tilsammen 35 foredrag. Dessuten 7 foredrag på agitasjonstur i Nordre Østerdal. I alt 42 foredrag.

Johan Wiik: Namsos (4), Steinkjer, Nord-Odal, Kløfta, Bærum, Grong (3), Vikna, Bangdal, Sørflatangen, Lasnes, Nærøy, Gjeslingene, Ramstad, Kolvereid (2), Foldereid (2) og Høilandet. Tilsammen 23 foredrag.

Konrad Knudsen: Gol, Nes, Flå, Ådal (4), Krødsherad (4), Sigdal (3), Røyken, Øvre Eiker (3), Modum, Tyristrand (4), Norderhov (6), Hønefoss (4), Flesberg (6), Jondalen, Nore, Holmestrand (2), Rollag, Solbergelven, Svene, Nore og Opdal. Tilsammen 48 foredrag.

Anton Jenssen: Oslo (2), Manger, Idd, Ørskogfjell, Tønsberg (3), Nøtterøy (3), Stokke, Husvik, Sem (2), Sande, Horten (3), Nykirke, Tjømø, Slagen, Berger, Svelvik, Skoger, Brunlanes (2), Tjølling, Borre og Skoppum. Tilsammen 30 foredrag.

Lars Moen: Sør-Fron, Nord-Fron (5), Tretten, Lesjaskog, Skeivoll, Brennhaug, Sell og Dovre. Tilsammen 12 foredrag. Dessuten 8 foredrag på en agitasjonstur på Vest-Opland. I alt 20 foredrag.

Nils Steen: Gjeilo, Norderhov (2), Røyken, Prestfoss, Svene, Sætre, Filtvedt, Holmsbo, Skotselven (4), Drangedal, Hokksund (3). Tilsammen 17 foredrag.

Trygve Lie: Ljan, Abildsø, Lysaker, Skøyen, Vinderen, Grefsen, Kjelsås, Tåsen, Bryn, Hasle, Østensjø, Furuseth (2), Simensbråten, Høibråten, Stovner, Oslo (5), Lillestrøm, Nordre Høland (4), Hamar og Romedal. Tilsammen 28 foredrag.

Ivar Aarseth: Gudå, Løkken (2), Lånke, Hovind, Lundamo, Selbu (2), Tydalen, Selsbak, Verdal, Svelvik, Berger, Kjelsås (2), Buskerud, Lierstranden, Halden, Hønefoss (2), Tønsberg (2), Blaker og Trondhjem. Tilsammen 24 foredrag.

Chr. Henriksen: Askim (4), Oslo, Krapfoss, Moss, Rygge, Nore, Bryn, Eidsvoll, Løiten, Selbak, Spydeberg (3), Kråkerøy (2), Sør-Odal (2) og Jevnaker (2). Tilsammen 22 foredrag.

Omar Gjesteby: Elverum, Moss, Hønefoss, Stange, Løiten, Mysen, Braskereidfoss, Våler, Berg i Østfold (2), Stabekk, Kjelsås, Lørenskog, Sandefjord, Hurdal, Fetsund (2), Relingen, Sørumsand, Aurskog, Bjørkelangen, Jessheim, Lillehammer, Vinstra, Agnes, Årnes (3) og Oslo (8). Tilsammen 36 foredrag.

Einar Gerhardsen: Bryn, Torp, Tistedalen, Sarpsborg, Kongsberg, Notodden, Disenå, Sjøstadseter, Sjøstad, Trondhjem, Orkanger, Kjelsås og Oslo (32). Tilsammen 44 foredrag.

Fr. Monsen: Lillehammer, Hamar (5), Gjøvik, Kongsvinger, Oslo (4), Elverum, Strømmen, Kongsberg, Idd, Moelv, Hønefoss, Fåberg (2), Storelvdal (3), Romedal (2), Løten (3), Ringsaker (3), Furnes og Trondhjem. Tilsammen 34 foredrag.

Oscar Ihlebæk: Voss, Bøvågen, Askøy, Bergen (2), Odda (5), Vaksdal, Laksevåg (2), Tyssedal (2), Røldal, Ullensvang, Eidfjord (2), Ålvik, Øistese (2) og Alverstraumen. Tilsammen 23 foredrag.

Ella Anker: Hamar, Sel, Romedal (2), Lørenskog, Mysen, Askim, Spydeberg, Blaker, Høvik, Aker (7), Stabekk, Gresvik, Gjøvik, Åssiden (2), Moss, Oslo (5), Strømmen, Gulskogen, Åmot, Mjøndalen og Sandefjord. Tilsammen 33 foredrag.

K. Bergsvik: Gjerstad i Haus, Trengereid, Ytre Arna, Hjelmås, Hjelvik, Valestrand, Stend i Fana, Liland i Fana, Dale i Bruvik, Blomvåg, Bøvågen, Bolstadøyri, Bergen og Florø (2). Tilsammen 15 foredrag.

Arne Magnussen: Rygge (6), Jeløy (3), Kråkerøy, Hvaler (2), Borge, Tune, Varteig, Skiptvedt, Askim, Høibråten, Drøbak, Spydeberg, Hokksund og Sarpsborg. Tilsammen 22 foredrag.

O. H. Maurstad: Tromøy, Vegårdshei (3), Åmli (2), Øyestad (2), Lillesand (2), Arendal, Froland (3), Heirefoss, Østre Moland, Gjerstad, Holt, Mykland, Søndeled (2) og Dyvåg. Tilsammen 22 foredrag.

Johan Nygaardsvold: Trondhjem (2), Oslo (5), Ulefoss, Bø, Lunde, Lillestrøm, Rennebu, Lysaker, Melhus, Grong (2), Selsbak, Mostadmarke, Klæbu og Hommelvik (2). Tilsammen 22 foredrag.

Olav Steinnes: Oslo (4), Lillestrøm, Gjøvik, Gjerstad (2), Drangedal (2), Voss, Lillehammer, Vinje, Bø, Gvarv, Akkerhaugen, Heddal, Lisleherad, Tinn (3) og Notodden. Tilsammen 22 foredrag.

Johan Jensen: Rollag, Lierstranden, Gjeilo (2), Hol, Ål (3), Gol (2), Næs (2), Stavre, Flå, Gulsvik (2), Hokksund, Hemsedal og Torpe. Tilsammen 19 foredrag.

P. Thorvik: Idd, Sponviken, Liløen i Berg, Råde, Mysen, Solbergfoss, Askim, Rakkestad, Heili, Hovind, Spydeberg, Spjørøy, Halden og Skjoberg. Tilsammen 15 foredrag.

Magnus Nilssen: Lillehammer, Tønsberg, Sarpsborg, Grorud, Jaren, Aker, Aurskog (2), Ullensaker (2), Hønefoss, Sandvika, Kongsvinger, Gjøvik og Oslo (6). Tilsammen 20 foredrag.

T. Fjermestad: Time (2), Sogndal (2), Gjestal, Sandnes (2), Hetland, Jørpeland, Sauda, Kopervik, Viksnes og Avaldsnes. Tilsammen 15 foredrag.

Johs. Bøe: Søndre Land (3), Sør-Odal (2), Hokksund, Vestfossen, Seljord i Telemark, Flesberg, Vardal (3), Reinsvold, Kolbu, Brandbu (2), Gran (4), Lunner og Drammen. Tilsammen 22 foredrag.

Naftali M. Nilsen: Hammerfest (2), Narvik (5), Ballangen (2), Kjelbotn (3), Bogen, Lenvikmark, Tårstad, Ankenes, Finsnes, Kjøpsvik. Tilsammen 18 foredrag.

Arne Strøm: Gran, Lillestrøm, Strømmen, Jessheim, Fredrikstad, Sandvika, Stabekk (2), Kongsberg, Vestfossen, Dal, Bøn, Drammen, Hasle, Bryn, Skotselven, Hønefoss og Oslo (4). Tilsammen 17 foredrag.

Harald Haare: Bryn, Solum, Notodden, Røyken (2), Øvre Sandsvær (2), Hol i Hallingdal, Tyristrand, Hole, Modum og Drammen (3). Tilsammen 14 foredrag.

Johan Gjølstein: Skudeshavn, Långaker på Karmøy, Jøssinghavn, Hauge i Dalane, Bryne, Nærbø, Bjørheimsbygd, Fiskå, Jørpeland, Sjernerøy og Stavanger. Tilsammen 12 foredrag.

O. Versto: Hurum, Tyristrand, Nes i Ådal, Skotterud, Arnes (2), Vinje, Høydalsmo, Øyfjeld, Kviteseid og Tinn (7). Tilsammen 17 foredrag.

Magnus Johansen: Rygge (2), Jeløy, Mysen, Sandesund (2), Sarpsborg, Borge og Tune (2). Tilsammen 10 foredrag.

I. Skjuaanes: Trondhjem (8), Rennebu (2), Holtålen, Høilandet, Hommelvik (2), Heimdal og Melhus (2). Tilsammen 17 foredrag.

J. Stubberud: Vinger, Austmarka, Brandval, Eidskog, Hof Finskog, Hof (3), Vinger, Nord-Odal og Setersagen. Tilsammen 11 foredrag.

Hans Svinndal: Ramskog, Herland, Rødenes, Eidsberg (3), Trøgstad (4) og Askim. Tilsammen 11 foredrag.

Einar Lien: Åmot, Stor-Elvdal (2), Elverum (4), Våler (7), Romeidal (2) og Løten. Tilsammen 15 foredrag.

Kolbjørn Olsen: Rygge (5), Ski, Spydeberg, Varteig, Skiptvedt. Tilsammen 9 foredrag.

Bjarne Jullum: Oslo, Opdal, Bjørkelangen, Østre Bærum og Aker (3). Tilsammen 7 foredrag.

Kristian Rothaug: Follafoss, Beistad, Steinkjer, Innerøy (2), Sparbu (2), Skatval, Ilegra og Meråker (6). Tilsammen 15 foredrag.

Evald O. Solbakken: Hamar (2), Helgøy, Ringsaker (2), Stange og Kristiansund (7). Tilsammen 13 foredrag.

Svend Skaardal: Vinstra, Kvam i Gudbrandsdalen, Aurland, Sandnidal, Åmli og Selbu (3). Tilsammen 8 foredrag. Dessuten 22 foredrag på 2 agitasjonsturnéer. I alt 30 foredrag.

Johs. Mathiassen: Sande (2), Tjømmø, Ramnæs, Hedrum, Brunlanes (4), Øvre Sandsvær og Sandeherad. Tilsammen 11 foredrag.

E. Sletengen: Hernes (6), Elverum, Jømna, Heradsbygden (2), Stranbygden (2), Brandval og Gravberget. Tilsammen 14 foredrag.

Thorleif Høiland: Oppegård, Bryn, Skøyen, Lier, Nordre Høiland, Søndre Høiland, Sande og Bærum (6). Tilsammen 13 foredrag.

Egil Hærnes: Lesja, Brennhaug, Otta, Kvam, Skåbu, Vinstra (3), Hundorp (3) og Fåvang. Tilsammen 12 foredrag.

Sven J. Dalen: Greåker, Skiptvedt, Sarpsborg (3), Varteig, Skiptvedt, Eidsberg, Berg (2), Onsøy og Fredrikstad. Tilsammen 12 foredrag.

Joh. Samuelson: Bergen (5), Nesttun, Trengereid, Takvam, Loddefjord, Fjeld, Vossevangen, Granvin, Os og Hordabø (2). Tilsammen 15 foredrag.

Peter Skard: Flå, Nes, Framnes, Høy, Åmot, Gjeithus, Vikesund, Østmodum og Snarum. Tilsammen 9 foredrag.

H. Helgesen: Skotfoss, Drangedal (3), Landsmarke, Tinn (2), Eidanger, Fladdal, Sandeherad og Bø i Telemark. Tilsammen 13 foredrag.

Jul. B. Olsen: Ringsaker, Moelv, Ballangen, Bjerkvik, Vasdal, Fjelsund (4), Ankenes (2) og Narvik. Tilsammen 12 foredrag.

Sigurd Andersson: Rissa (4) og Hasselvik (2). Tilsammen 6 foredrag.

Corn. Holmboe: Hamar, Kristiansund, Trondhjem, Bodø, Narvik, Tromsø (4) og Oslo. Tilsammen 11 foredrag.

Ludvig Hansen: Skarnes, Konnerud, Jessheim, Slemmestad, Otta, Sell, Bærum (3) og Oslo (5). Tilsammen 14 foredrag.

Carl Gulbrandsen: Tønsberg (4), Ramnes (2), Sem (2), Slagen (2), Nøtterøy (4), Larvik og Horten. Tilsammen 16 foredrag.

Valdemar Nielsen: Åssiden, Hasle, Nordstrand (3), Lilleaker, Abildsø, Strømmen og Høibråten. Tilsammen 9 foredrag.

Karl Nedberg: Flesberg, Svene (2), Flå (2), Skotselv (2), Tranby, Solbergelven, Semostrand, Krøderen og Drolsum. Tilsammen 12 foredrag.

K. Dalastøl: Tessungdal, Haukås, Bøen, Mæl, Meiland, Gauset, Marum, Rjukan og Vemork. Tilsammen 9 foredrag.

Kr. Tønder: Gratangen, Lavangen (3), Bodin (3) og Salangen (12). Tilsammen 20 foredrag.

Ingvald Jaklin: Tromsø (7), Tromsøysund, Målselv, Øverbygd, Lenvik og Lyngen. Tilsammen 12 foredrag.

Arthur Janson: Skåbu, Kvikne, Ruste, Kvam og Sjoa. Tilsammen 5 foredrag.

D. Holme: Åmli, Herrefoss, Laget og Froland. Tilsammen 4 foredrag.

Per Kriberg: Hurdal, Nes på Romerike (2) og Oslo (9). Tilsammen 12 foredrag.

S. Løge: Egersund, Stavanger og Sandnes.

Hans Johnsrud: Stavn i Hallingdal, Krødern og Norderhov (6). Tilsammen 8 foredrag.

Kåre Fostervold: Breim, Gloppen (3) og Innvik.

Alb. Moen: Årnes, Inntrøndelag 16 foredrag.

Chr. Hornsrud: Buskerud (4), Vestfold (2).

Ole Øisang: 51 foredrag i Nord- og Sør-Trøndelag og Trondhjem, Bodø og Kristiansund (4). Tilsammen 56 foredrag.

Hans Amundsen: Aker (10), Bærum (3), Nittedal (2) og Oslo (10). Tilsammen 25 foredrag.

Inger Kristiansen: Mysen, Aker (2), Lierstrand, Åros, Nesodden og Rolvsøy. Til sammen 7 foredrag.

O. K. Steinholt: Nesodden, Fredrikstad og Kjøllefjord.

Andreas Moan: Fauske (3), Heidal (2), Jevnaker og Saltdalen. Tilsammen 7 foredrag.

Alb. Krammen: Vinstra, Garmo, Nord-Fron og Dombås.

Johs. Bergersen: Bergen, Fredrikstad og Hobøl.

Halvor Storhaug: 10 foredrag i Telemark.

Sverre Sivertsen: Asker (2), Aker (2) og Oslo (5). Tilsammen 9 foredrag.

M. Røkeberg: Øvre Rendal (2) og Elverum (9).

Johs. Borchgrevink: Trysil og Elverum (6).

Th. Haavarstad: Anaksbø, Ose og Vennesla.

Edv. Bull: Hamar, Gjovik, Hønefoss, Tønsberg og Oslo (5).

Haakon Hoff: Mandal, Evje, Sør-Audnedal og Kristiansand. Tilsammen 4 foredrag.

Erik Vangberg: Stabekk og Tromsø.

Gitta Jønsson: Akershus (4), Oslo (2), Hammerfest (2) og Nord-Troms (10). Tilsammen 18 foredrag.

Harald Halvorsen: Akershus (20), Opland (8), Buskerud (3) og Telemark (3). Tilsammen 34 foredrag.

Anna Pleym: Strømmen, Spikkestad, Nitedal, Fetsund, Hvaler, Ås og Oslo (3). Tilsammen 9 foredrag.

Kr. Fløgstad: Ubergsmoen, Øyestad, Flatebygd, Jordalsbø, Tovdal og Eppeland. Tilsammen 6 foredrag.

Finn Kullerud: Ubergsmoen, Tvedestrand og Vegusdal.

Johs. Kinserdal: Brårvik, Hønneklev, Åmli, Øyestad og Stokken (2). Tilsammen 6 foredrag.

Enok Sletengen: Elverum (4).

Martin Liengen: Elverum (4).

Martinius Høguasen: Nord-Fron (5), Lom (3), Vågå og Sør-Fron (4). Tilsammen 13 foredrag.

Harald Langhelle: 34 foredrag i Trondhjem og Trøndelagsfylkene.

H. Haugli: Biri (2), Kolbu (2), Valdres og Snertingdal. Tilsammen 6 foredrag.

Rachel Grepp: Grorud, Jevnaker, Drøbak, Høvik, Kjelsås og Oslo (5). Tilsammen 10 foredrag.

K. F. Dahl: Fåberg (3), Bergen og Oslo (6). Tilsammen 10 foredrag.

Ole Johan Olsen: Farsund, Flekkefjord og Kristiansand (2).

Alfred M. Nielsen: Urskog, Lørenskog og Oslo (3).

Peder Løwe: Ådalen (2), Nesodden, Gran (2), Slemmestad, Vinde-
ren og Tåsen. Tilsammen 9 foredrag.

Kjell Aabrek: Evanger, Måløy, Bergen (22). Tilsammen 24 fore-
drag.

Olav Lørssen: Vardal, Tynset (3), Ringsaker (3), Våler (2),
Stange og Hamar. Tilsammen 11 foredrag.

Arne Juland: Nes og Vang (5).

Aksel Braaten: Eidsvoll (5).

Karl Tømmeraas: Verdal (3) og Trondhjem (4).

A. Nygaard: Drammen og Kongsberg.

Randolf Arnesen: Aker, Asker (2) og Oslo (10). Tilsammen 13
foredrag.

Cornelius Enge: Vik i Helgeland, Velfjord og Brønnøysund.

Johs. Haglund: Vikersund, Fiskum, Mjøndalen, Kråkstadelven og
Steinberg.

Haakon Karlsen: Hvaler, Halden og Fredrikstad (6). Tilsammen 8 foredrag.

Olav Andresen: 9 foredrag i Telemark.

Anders A. Lothe: Florø, Høyanger, Eidanger og Sandane. Tilsammen 4 foredrag.

Alb. Christiansen: Brunlanes (2), Sandefjord, Horten, Larvik (2). Tilsammen 6 foredrag.

Ole Ruud: Brandval 6 foredrag.

O. Midtrød: Asker, Ski, Fett, Aker (2).

G. Natvig Pedersen: Stavanger (8).

Asbjørn Dørumsgaard: Blaker, Rælingen, Fet (5).

M. Juul. Halvorsen: Ullensaker (4), Nannestad.

Alfons Johansen: Sandtorg (3), Kvæfjord (2), Gratangen (2), Oslo. Tilsammen 8 foredrag.

Jul. Pettersen: 20 foredrag i Gudbrandsdalen.

Arthur Jansen: 11 foredrag i Gudbrandsdalen.

Nils Hønsvald: 18 foredrag i Østfold, Oslo (2).

Gunnar Ousland: 54 foredrag i Hordaland, Sogn og Fjordane og Bergen.

Nils Ødegaard: 10 foredrag i Oppland.

K. T. Sjøli: Eidskog (6), Nord-Odal (6).

Samlet oversikt.

Det har heller ikke vært mulig for partikontoret til denne beretning å skaffe en fullstendig oversikt over foredragsvirksomheten, idet flere av partiets foredragsholdere har undlatt å sende inn opgave over de foredrag de har holdt.

Det samlede antall foredrag som er holdt, kan man derfor regne med er adskillig større enn nedenstående:

Agitasjonsreiser	404	foredrag
Enkeltforedrag	2708	«
1 mai	254	«

Tilsammen 3366 foredrag

Tilsvarende tall i kommunevalgåret 1925 var:

Agitasjonsreiser	74	foredrag
Enkeltforedrag	1422	«
1 mai	149	«

Tilsammen 1645 foredrag

Iste mai.

Demonstrasjonene, møtene og festene 1 mai hadde en enestående stor tilslutning.

Fra partiet og Landsorganisasjonen blev offentliggjort følgende manifest:

Til arbeiderklassen i Norge.

1 mai — arbeidernes store internasjonale mønstrings- og demonstrasjonsdag — nærmer sig. 1 mai som fra år til annet har erobret sig en sterkere plass i arbeidernes sinn, og som nu feires fra landsende til landsende, må benyttes til sterkt å manifestere de krav som er brennende, de socialistiske idéer som trenger sig frem, og den solidaritetens ånd som må herske innen arbeiderbevegelsen.

Det forløpne år har vist, at den organisatoriske samling i Det norske Arbeiderparti er fortsatt. Sammenhengende hermed økes klassebevisstheten og klassesolidariteten blandt de brede arbeidermasser. I denne utvikling ligger håpet om større makt og lysere vilkår for hele det arbeidende, verdiskapende folk.

De borgerlige makthavere fortsetter sin reaksjonære kapitalistiske politikk. Valutaspekulanter og børshaier har hatt gyldne tider i de forløpne år. Nu skal den norske krone gullfestes i pari. Spekulantene skal i fred og ro få nyte fruktene av sitt virke, og være sikret sin profit.

Den kunstige oppjobbing av den norske krone, som ved den hemmelige valutaavtale mellom Staten og Norges Bank for to år siden blev presset igjennem av samtlige borgerlige partier, har påført Staten, alle fylker og kommuner og det produktive liv, veldige tap. Gjeld som er stiftet i papirkroner forlanges og skal nu betales i gullkroner. På grunn av gjeldstrykket stiger kommunenes skattebyrder voldsomt. Arbeidslivet og det arbeidende folk knuges til jorden av den skatte- og renteplyndring som finner sted. Overalt finner «nedskjæring» sted, alene pengekapitalens profit skal bli stående urørt. Den herskende klasse og dens servile tjenere i presse og politikk stoler fremdeles på det arbeidende folks tålmodighet og lojalitet.

Arbeiderregjeringen blev styrtet efter utenomparlamentarisk påtrykk, fordi den var en trusel mot og en fare for finanskapitalens profitinteresser. Disse interesser har sikret sig et lydig redskap i den nuværende regjering Mowinckel. Denne regjering prøvet også å forfuske gjeldskommisjonen, søkte å gjøre den til en karrikatur og til et redskap for pengekapitalens syn.

Den pengepolitikk som er ført, stigningen av den reelle gjeldsbyrde, fallet i alle realverdier, har ført til en økonomisk krise som truer med å bli permanent. Arbeidsløsheten holder sig på det høie nivå. Usikkerheten og den sociale nød vokser. Store deler av bondeklassen, som har lånt mindreværdige papirkroner for å drive og fremme sin produksjon, skal nu tvinges til å betale med gullkroner. De trues med ruin og elendighet, takket være at alle de borgerlige partier har ført en storborgerlig, kapitalistisk politikk, mot det arbeidende folks interesser.

Lønnsarbeiderklassen har vært utsatt for en meget sterk lønnsnedskjæring. Særlig har det gått utover de store lag av befolkningen, som landarbeidere, skogsarbeidere, arbeidere i fiskeriene og andre, som enten er uten organisasjon, eller bare har en svak og lite effektiv organisasjon. Deres lønns- og levestandard er i store deler av landet sunket under et forsvarlig eksistensminimum. De fagorganiserte håndverks- og industriarbeidere har i sin organisasjon hatt et vern, som har kunnet forhindre iallfall de verste overgrep fra kapitalistklassens side. En sterk organisasjon og solidaritet er nødvendig, det er arbeidernes sikreste middel til å oprettholde lønns- og levestandarden. 1 mai må denne sannhet overalt hamres inn i arbeidernes og småkårsfolkets sinn.

De borgerlige partier gjennomførte ifjor voldgifts- og tukthuslovene mot fagorganisasjonen. Vi har sett hvordan de nye tukthuslovbestemmelser særlig er blitt anvendt mot land- og skogsarbeidere når disse har kjempet for sin eksistens. Makthaverne frykter arbeidernes organisasjon, de frykter reisingen blandt de fattige og undertrykte, og de prøver med knebling og voldsovergrep å stagnere arbeiderklassens fremmarsj. La 1 mai i år bære bud om at dette ikke lykkes, og at arbeidene vil samles om sine organisasjoner, bekjempe alle undtagelseslovene og utbygningssystemet, vil kjempe for sin frihet og rett.

Det norske Arbeiderparti er det eneste parti, som i de forløpne år har hevdet og trukket ut linjene for en konsekvent og riktig politikk. Gjentagne ganger har partiet foreslått valutastabilisering på et lavere nivå, som kunde svare til landets og det produktive livs bæreevne. Våre forslag er blitt nedstemt av samtlige borgerlige partier. Nu erkjennes i stigende utstrekning riktigheten av vårt syn. Endog befolkningslag som hittil har stått fremmed for arbeiderbevegelsen, innser nu at vår politisk-økonomiske linje vilde vært i deres interesser.

Arbeiderklassens fremste krav idag er en effektiv gjeldsnedskjæring. Derved skaffes mulighet for effektive skattelettelser, og lettelser for de produktive virksomheter. Dette er ikke forsent å gjennomføre.

Men de borgerlige partier varetar finanskapitalens interesser og avviser arbeidernes og småkårsfolkets krav. Det må derfor reises en folkeopinion så sterk som aldri før. Det hele er et maktspørsmål — arbeidets makt mot kapitalens makt.

La 1 mai-demonstrasjonene i år sterkere enn nogensinne gi uttrykk for den strid som pågår i vårt som i alle kapitalistiske land. Alle mann inn i rekkene, inn i organisasjonene og med i kampen.

Arbeidere og småkårsfolk! Den kamp som stadig føres, på det økonomiske og det politiske område, er et sikkert vidnesbyrd om at det kapitalistiske samfunns oppløsning skrider frem, i vårt som i alle land. Mot det borgerlige, privatkapitalistiske løsen, nedskjæring av arbeidernes lønns- og levestandard, nedskjæring på det sociale og kulturelle område, eksekusjoner, tvangsauksjoner, renteplyndring og ruin for den arbeidende bondeklasse — reiser vi arbeiderbevegelsens og klassekampens løsen: nedskjæring av kapitalistenes og rentesugernes profitt, nedskjæring og avskaffelse av det produksjons- og arbeiderfiendtlige kapitalistiske system, avskaffelse av den kapitalistiske klasse-makt i økonomi og politikk.

Fremtiden er vår, den tilhører den arbeidende klasse i bygd og by. Frem til demonstrasjon 1 mai. La den internasjonale demonstrasjonsdag — den største av alle — bære bud over det hele land om at de arbeidende masser samler sig og rykker frem mot målet — den hele og fulle makt til det arbeidende folk.

Det norske Arbeiderparti
— Det forenede Arbeiderparti —
centralstyret
Oscar Torp.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon
sekretariatet
Halvard Olsen.

Gjennem partikontoret og enkelte fylkespartier blev det formidlet talere til 254 steder. Dessuten var det i likhet med tidligere år en rekke foreninger som selv ordnet med talere som ikke er kommet med i oversikten.

Fortegnelsen over de partifeller som talte 1 mai er således ikke helt fullstendig.

1 mai-talere.

Åkrene: Hans Abelsnes.	Brenhaug: A. Guddal.
Ål: Johan Jensen.	Brevik: A. Waatvik.
Ålen: Svend Skaardal.	Bryn: Martin Tranmæl.
Ålgaard: Tjalve Gjøstein.	Bryne: Johs. Johnsen.
Åmot i Modum: Gitta Jønsson.	Brøttum i Ringsaker: Arne Ju-
Åndalsnes: Lars Moen.	land.
Åsnes: Johan Bondesen.	Bø i Telemark: Henry Harm.
Alvdal: Martin Vold.	Bøn: O. L. Strøm.
Arendal: Haakon Meyer, Thina	Dal: O. L. Strøm.
Thorleifsen.	Dale: Th. Høilund.
Arna: Daniel Vatne.	Dombås: Edv. M. Berntsen.
Arneberg i Hof: Ingv. Martinsen.	Drammen: K. F. Dahl.
Ask: Karl Løken.	Drangedal: Hans Helgesen.
Asker: Halvard Manthey Lange.	Egge i Lier: Torgeir Vraa.
Askim: Per Kviberg.	Egersund: G. Natvig-Pedersen.
Aurskog: Aksel Braaten.	Ènebak: A. F. Ljøchen.
Ballangen: Erling Kiil.	Eidsfoss: Sverre Hjertholm.
Bang i Valdres: Hans Haugli.	Eidsvoll: Wilhelm Ullmann.
Bangsund: Harald Langhelle.	Eidsskog: Ingvald Bækken.
Bergen: Edv. Bull.	Evje: O. Johan Olsen.
Berger: Sigrid Syvertsen.	Eydehavn: Thina Thorleifsen.
Bjørkelangen: Gunnar Lund.	Elverum: Alf. Udland.
Blaker: J. Angel Olsen.	Fåberg: Otto M. Thoresen.
Bodø: Ole Øisang.	Fåvang: Ivar Dahle.
Brandbu: L. Aslaksrud.	Farsund: G. Rødland.
Brandval: Enok Sletengen.	Farvølen: Einar Gerhardsen.

- Fetsund: Hans Abelsnes.
 Flåm: Erik Vangberg.
 Flateby: Simon Jensen.
 Flesberg: Karl Nedberg.
 Flekkefjord: Eyvind Dahl.
 Florø: K. Bergsvik.
 Follafooss: K. Tømmeraas.
 Follebu: Jul. B. Olsen.
 Foldalen: Karl Bjurstrøm.
 Frosta: Ole Blomli.
 Fredrikstad: Alfred Madsen.
 Froland: Johs. Kinserdal.
 Fredriksvern: Ingjald Nordstad.
 Garmo: Albert Kvammen.
 Gjeithus: Rolf Gerhardsen.
 Gjerstad: Martinius Karlsen.
 Gjøvik: Magnus Nilssen.
 Gløppen: Kaare Postervold.
 Gol: Johan Jensen.
 Gran: Chr. Hornsrud.
 Granberget: Lars Gjerde.
 Gransherad: Jacob Friis.
 Greåker: Sverre Sivertsen.
 Grong: Johan Wik.
 Grorud: Johan Didriksen.
 Gulsvik: Vilhelm Olsen.
 Haga: G. E. Stubberød.
 Hakadal: Bjarne Marthinsen.
 Halden: Oscar Torp.
 Hammerfest: M. Naftali Nilsen.
 Hamar: Trygve Lie.
 Hauge i Sokndal: A. J. Baastøl.
 Hasselvik: S. Andersson.
 Hasle: Gunnar Hagerup.
 Heidal: Andreas Moan.
 Heggedal: Halvard Manthey
 Lange.
 Hen: C. S. Bentsen.
 Hernes: Einar Lien.
 Herrefoss: Johs. Bech.
 Hordabø: Knut Tjønneland.
 Hessdal: Per Foros.
 Hetland: D. Linland.
 Haugesund: B. Olsen-Hagen.
 Hoff: Edv. Eldestad.
 Hole: Karl Sælte.
 Holmestrand: Konrad Knudsen.
 Hommelvik: I. Skjaanes.
 Hokksund: Arne Magnussen.
 Horten: A. Bratvold.
 Hovind i Telemark: Ole Versto.
 Hundorp: J. Janson.
 Husvik: G. Martinsen.
 Hvaler: Jørgen Hustad.
 Høybråten: Hjalmar Dyrendahl.
 Høyefoss: O. K. Steinholt.
 Høyanger: Olaf Johansen.
 Hyggen: Johan Nygaard.
 Hjuksebø: Hans Rønning.
 Hvittingfoss: Carl Gulbrandsen.
 Hillestad: Evald Nielsen.
 Helgøy: E. O. Solbakken.
 Høvik: Charles Syvertsen.
 Jessheim: Herman Haugerud.
 Jevnaker. østre: Hjalmar Bergsø.
 Joramo: Edv. M. Berntsen.
 Jømna: Einar Lien.
 Jørpeland: Johan Gjømstein.
 Kapp: Niels Ødegaard.
 Kirkenes: A. Andraa.
 Kjelsås: Rachel Grepp.
 Kolbotn: Ludv. Hansen.
 Kolbu: K. Jensen.
 Kolvereid: Ole Leknes.
 Kongsberg: Fr. Monsen.
 Koppervik: Nils Norheim.
 Kopperå: Kr. Rothaug.
 Kløfta: Arne Strøm.
 Kragerø: Anton Jensen.
 Kristiansand: Anton Alvestad.
 Kråkstad: Johan Sandtrø.
 Kristiansund: Gunnar Braaten.
 Kyrksæterøra: O. K. Sandvik.
 Kviteseid: Joh. Mathiassen.
 Kvam i Gudbrandsdalen: A. Lind.
 Kvikne: E. H. Brendholm.
 Lånke: N. Engseth.
 Langesund: Daniel Wefald.
 Langhus: O. Midtrød.
 Larvik: Martinius Karlsen.
 Levanger: A. Alberti.
 Leikanger: Gunnar Ousland.
 Lilleaker: Edw. Mørk.
 Lørenskog: Josef Larsen.
 Lunde i Telemark: Halvor Stor-
 haug.
 Lunner: Sigv. Solheim.
 Løkken: J. Aarseth.

- Løiten: Chr. Henriksen.
 Mandal: Aldor Ingebrigtson.
 Mäløy: Kjell Aabrek.
 Melbo: W. E. Haug.
 Melhus: Leif Hegstad.
 Mjøndalen: Jens Teigen.
 Moeiv: Alfred Melgaard.
 Molde: Olav Oksvik.
 Moss: Chr. Systad.
 Muggerud: Arnfinn Vik.
 Mysen: Magnus Johansen.
 Namsos: Harald Halvorsen.
 Nesbyen: Johan Samuelsen.
 Nesodden: Mathilde Næss.
 Nidarvold, Strinda: C. Wulf.
 Nore i Numedal: Eugen Pettersen.
 Notodden: Einar Gerhardsen.
 Nøtterøy: H. S. Smitt.
 Odda: Ola Solberg.
 Otta: Alb. Christiansen.
 Opdal: Bjarne Jullum.
 Oslo: Johan Nygaardsvold og Martin Tranmæl.
 Orkanger: Egil Lie.
 Porsgrund: K. M. Nordanger.
 Prestfoss: Petter Skard.
 Rakkestad: Haakon Karlsen.
 Ranheim: Sverre Støstad.
 Raufoss: Alfred M. Nilsen.
 Risberget: M. Liengen.
 Rissa: S. Andersson.
 Romedal: Oscar Nilssen.
 Rjukan: Waldemar Nielsen.
 Ringebu: Carl Bonnevie.
 Risør: Ingv. Førre.
 Ringsaker: Olav Sæter.
 Rælingen: Ingv. Rastad.
 Røros: Harald Haare.
 Røllag: Nils Høljesen.
 Sandvika: Øistein Martinsen.
 Sakshaug: Alb. Moen.
 Sande: Per Ruhmor Aarvold.
 Sander: Daniel Vikin.
 Sandefjord: Randolph Arnesen.
 Sandnes: Johs. Johnsen.
 Sarpsborg: Sverre Sivertsen.
 Sell: Emil Aase.
 Ski: Kolbjørn Olsen.
 Skien: Olav T. Vegheim.
 Solemskogen: Josef Larsson.
 Sparbu: N. Hallan.
 Skotselv: Harry Nilsen.
 Sysle: Erling Borgersen.
 Seterstøa: Alfons Johansen.
 Skjoa: L. Kolsaas.
 Skåbu: Egil Hernæs.
 Stange: Nils Steen.
 Skarnes: Johs. Stubberud.
 Svarstad: Carl Gulbrandsen.
 Svoldvær: Edv. Kristiansen.
 Svorkmo: I. Aarseth.
 Surendal: Ludvik Buland.
 Skudesneshavn: C. J. Westerlund.
 Stangfjord: E. Norén.
 Stavanger: Olav Steinnes.
 Sætre i Hurum: Adolf Indrebø.
 Svene: Karl Nedberg.
 Strømmen: Johan Didriksen.
 Støren: K. B. Moxnes.
 Sulitjelma: Thorbjørn Dahl.
 Selbu: O. Kjøsnes.
 Søndre Land: E. Stenklev.
 Steinvika: Johs. Borchgrevink.
 Stavn: Hans Johnsrud.
 Spikkestad: Jon Andersen.
 Spydeberg: Aksel Olsen.
 Tvedestrand: Haakon Hoff.
 Trondhjem: Sverre Støstad.
 Torsnes: Nils Hønsvald.
 Tønsberg: Thorbjørn Henriksen.
 Tofte i Hurum: Peder Løwe.
 Tynset: Kr. Tønder.
 Tyristrand: Olav Solumsmoen.
 Tysse i Samnanger: A. Lothe.
 Tromsø: Ingv. Jaklin.
 Trysil: Olav Larsen.
 Ulefoss: Olav Andresen.
 Vang: Trygve Lie.
 Vågå: Jul. Pettersen.
 Våler: Omar Gjesteby.
 Vardal: Meyer Foshaug.
 Vaksdal: Oscar Ihlebæk.
 Vestfossen: Herm. Andreassen.
 Veggli: Eugen Pettersen.
 Vegårdshei: O. H. Maurstad.
 Vennesla: Nils Hjelmtveit.
 Vignes i Karmøy: T. Fjermestad.
 Vikersund: Johs. Haglund.

Voss: Helga Karlsen.
 Vinstra: Hans Amundsen.
 Veme: Tryve Engebretsen.

Ørje: P. Thorvik.
 Øvre Rendal: K. T. Sjøli.
 Ytre Rendal: A. Nordli.

Organisasjons- og medlemsoversikt.

Efter opgaver fra distriktsorganisasjonene og de direkte tilsluttede bypartier, er det i årets løp stiftet 150 nye partiforeninger. Av fagforeninger er det innmeldt i partiet 20 i årets løp.

Det er dannet 25 nye kvinneavdelinger og 30 ungdomslag. I organisasjonsoversikten er imidlertid ikke samtlige nye foreninger tatt med, idet flere av disse tilmelder sig partiet fra 1 kvartal 1929, og alle

Organisasjonsoversikt ved årsskiftet 1928—1929.

Nr.	Organisasjon	Antall bypartier	Antall foreninger	Antall medlemmer	Derav kvinner
1	Østfold	4	105	4 565	910
2	Akershus	1	133	4 989	975
3	Hedmark	2	133	3 719	360
4	Gudbrandsdalen	1	61	1 050	100
5	Opland	1	37	1 630	310
6	Buskerud	1	128	4 790	571
7	Vestfold	5	64	2 050	350
8	Telemark	5	61	3 113	200
9	Aust-Agder	3	27	1 369	321
10	Vest-Agder	2	14	700	188
11	Rogaland	1	26	896	106
12	Hordaland	-	24	786	90
13	Sogn og Fjordane	2	26	600	50
14	Søndmøre og Romsdal	2	20	489	135
15	Nordmøre	1	32	1 445	78
16	Sør-Trøndelag	1	52	1 480	215
17	Inn-Trøndelag	2	29	729	151
18	Namdalen	1	29	974	213
19	Helgeland	2	18	404	29
20	Nordland	2	17	561	73
21	Nordre Salten	1	11	665	67
22	Trondenes	1	6	175	
23	Senjen	-	8	260	
24	Nord-Troms	1	34	650	80
25	Finnmark	3	20	532	100
26	Oslo	1	114	27 188	6 231
27	Kongsberg	1	6	246	80
28	Drammen	1	27	1 210	120
29	Stavanger	1	18	1 700	115
30	Haugesund	1	6	168	53
31	Bergen	1	10	830	68
32	Trondhjem	1	20	860	125
	Tilsammen	52	1 316	70 823	12 464

kvinneavdelinger regnes ikke med i oversikten som selvstendige foreninger, og de fleste ungdomslag som er stiftet, lar det gå en tid før de tilmelder sig partiet. På enkelte steder er flere av de gamle foreninger sluttet sammen, så ledes i Oslo er det 9 kvinneforeninger og 2 fagforeninger som er overført til andre partiforeninger.

Den effektive fremgang i antall foreninger kommer således ikke helt til uttrykk ved sammenligningen av antall foreninger i beretningen for 1927 med det antall som er medtatt i denne beretning.

Sammenligningen av medlemstallet for de senere år gir heller ikke tydelig uttrykk for den virkelige fremgang i medlemstallet fra 1927. Det mangler ennå meget på rapportvirksomheten mellom de enkelte partiforeninger og distriktsorganisasjonene. Medlemstallet er gjort op efter et sammendrag av de rapporter som distriktsorganisasjonene og bypartiene har mottatt fra foreningene. Av disse fremgår det at partiet ved årsskiftet hadde 70 823 medlemmer i 1316 foreninger ved utgangen av 1928 mot 68 016 medlemmer i 1133 foreninger ved utgangen av 1927. En fremgang på 2 806 medlemmer og 183 foreninger.

Lands-kvinneutvalget

har siden samlingskongressen bestått av: Sigrid Syvertsen, formann, Inger Kristiansen, viceformann, Thina Thorleifsen, sekretær. Øvrige styremedlemmer: Martha Nielsen, Helga Ramstad, Mathilde Johansen og Sigrid Thomassen. Centralstyrets representanter i landsutvalget er: Valdemar Nielsen og Harald Halvorsen.

Møter.

I årets løp er avholdt 8 utvalgsmøter, hvorav 44 saker er behandlet. Det er bl. a. sendt følgende henstilling til Justisdepartementet angående straffelovens § 245:

«Det norske Arbeiderpartis landskvinneutvalg, som representerer ca. 15 000 organiserte kvinner, henstiller til det ærede departement å foreta skritt til at straffelovens § 245 forandres derhen, at kvinner ved nærmere angitte betingelser tillates å foreta fjernelse av foster.

Vi vil få peke på, at vi mener at en sådan operasjon ikke må foretas på lægens kontor eller i kvinnens hjem, men kun på sykehus eller klinikk, så den syke under behandlingen får den nødvendige og forsvarlige pleie.

Som forholdene nu er, vet vi, at loven blir omgått og de økonomiske og sociale forhold gjør at loven virker urettferdig. Derfor vil vi på det innstendigste henstille at det ærede departement tar hensyn til vår anmodning, da tusener av kvinner venter på en forandring av loven.

Dessuten vil vi gi vår tilslutning til de bestrebelses som er foretatt for ophevelse av § 377.»

I anledning Østfold fylkes kvinnekonferanses henstilling til myndighetene angående sykeforsikringsloven, har utvalget sendt storting og regjering følgende tilleggs henstilling:

«Vi understreker henstillingens ordlyd, da sykeforsikringsloven etter de siste forandringer ikke lenger er hvad den skal være, en hjelp i sykdomstilfelle.

Som forholdene nu er, er det mange av samfundets lavestlønnede arbeidere og funksjonærer som på grunn av lave lønninger ikke kan søke lægehjelp når sykdommen inntreffer. Vi vil så sterkt som vi kan, støtte op om de bestrebelse som er gjort av våre kvinnelige partifeller i Østfold angående denne sak.»

Dessuten har utvalget sendt Socialdepartementet følgende henstilling:

«Det norske Arbeiderpartis landskvinneutvalg, som representerer ca. 15 000 organiserte kvinner, tillater sig herved å rette en henstilling til det ærede departement om at spørsmålet om tvungen tilsetning av vitaminer til kunstige næringsmidler blir tatt op til utredning.

Som bekjent har kunstige næringsmidler, som margarin og kondensert melk for en stor del fortrenget de naturlige vitaminholdige næringsmidler smør, melk og fløte.

Det er derfor av den største betydning for folkehelsen, og bør efter vår formening løses ved lov som påbyr vitaminisering, såfremt en sådan vitaminisering er praktisk gjennomførbær.

Vi er opmerksom på at enkelte forretningsdrivende angir at deres produkter er vitaminiserte. Nogen sikkerhet for at så er tilfelle kan man dog vanskelig ha så lenge det ikke er offentlig kontroll med vitamininnholdet.

Vi tillater oss derfor å henstille til det ærede departement at det i vår næringsmiddellovgivning blir inntatt en bestemmelse om sådan offentlig kontroll.»

Representasjon.

Landskvinneutvalgets representanter i centralstyret er Sigrid Syvertsen og Inger Kristiansen med Rachel Grepp og Helga Ramstad som suppleanter. Utvalgets representanter i barnelagskomitéen er Thina Thorleifsen og Sigrid Thomassen.

Landsutvalget har vært representert på følgende fylkeskvinnekonferanser: Akershus den 23 januar ved Sigrid Syvertsen, Vestfold den 3 mars ved Thina Thorleifsen. Buskerud den 17 mars ved Marie Schau, Østfold den 20 mars ved Inger Kristiansen og Østfold den 28 august ved Thina Thorleifsen.

I anledning Oslo Arbeiderpartis Kvinneutvalgs deputasjon til Justiskomiteén vedrørende sedelighetsforbrytere var landsutvalget representert ved Sigrid Syvertsen.

Agitasjonen.

Fra den 3 til 18 mars avholdtes den årlige agitasjonsuke for kvinnene som i alle deler blev meget vellykket. Det er innkommet til utvalget meddelelse om, at på de steder hvor det blev arrangert møte eller fest var tilslutningen stor og mange nye medlemmer erobret for bevegelsen.

Foruten den årlige agitasjonsuke har utvalget i forbindelse med centralstyret og de stedlige organisasjoner arrangert agitasjonsturnéer med kvinnelige foredragsholdere. Således har Sigrid Syvertsen hatt en 8 dagers tur i Gudbrandsdalen, hvor hun holdt 10 foredrag. Helga Karlsen i Aust-Agder, hvor hun holdt 10 foredrag. Likeledes har Thina Thorleifsen hatt en 3 ukers turné i Aust-Agder, hvor hun holdt 21 foredrag, og en 4 ukers tur i Namdalen, Inn- og Sør-Trøndelag, hvor hun holdt 32 foredrag.

Dessuten er det av enkeltforedrag holdt av Sigrid Syvertsen 42, tilsammen 52, Helga Karlsen 64, tilsammen 74, Gitta Jønsson 18, Inger Kristiansen 7, Ella Anker 33, Anna Pleyrn 8, Rachel Grepp 10 og Thina Thorleifsen 47, tilsammen 100. Sammenlagt av kvinnene er der holdt i året 302 foredrag.

Dannelse av nye kvinneavdelinger.

Efter Sigrid Syvertsens foredrag i Gudbrandsdalen blev det dannet kvinneavdeling på Hundorp, Kvam, Sell, Brennhaug og Follebu. Likeledes efter Helga Karlens foredrag på Nestun og Årnes i Solør. Videre efter foredrag av Inger Kristiansen i Årås, Helga Ramstad ved Lille Tøien. Likeledes har Inga Olsen, Hamar, dannet kvinneavdeling i Molven, K. A. Jensen i Namdalseid, Gina Söderstrøm på Skarnes og Olava Laugerud i Bakke ved Skotselven. Efter foredrag av Thina Thorleifsen er det dannet kvinneavdeling på Berger, Øiestad, Frøland, Ubergsmoen, Myra og Herrefoss. Dessuten er det kommet meddelelse om at det er dannet avdeling i Selhus, Setersagen, Klinga, Østensjø, Nøtterø og Storsteinnes i Troms. Tilsammen 25 nye avdelinger.

Fylkeskvinneorganisasjonene.

Kvinnebevegelsen har siden 1923 hatt en rivende utvikling. Den teller ved utgangen av 1928 214 avdelinger, fordelt på følgende fylker: Akershus 30, Aust-Agder 11, Buskerud fylke og byer 37, Finnmark 3, Gudbrandsdalen 9, Hedemark 13, Helgeland 1, Hordaland inkl. Bergen 5, Inn-Trøndelag 13, Sør-Trøndelag 6, Møre 6, Namdalen 9, Nordland 7, Nord-Troms kretsparti 2, Opland 6, Rogaland inkl. Stavanger og Hauge-

sund 13, Sogn og Fjordane 1, Telemark 4, Vestfold 10, Østfold 20, Trondhjem 3 og Oslo 5.

Dessuten har Oslo 3 kvinnelige fagforeninger, Drammen 1 og Glemmen 1.

Sammenslutningen.

Kvinnenes samlingskongress sluttet sig enstemmig til samlingskomitéens forslag om at sammenslutningen av kvinneorganisasjonene skulde skje i forbindelse med partiets sammenslutning av de lokale partiorganisasjoner. Til tross herfor er det kvinneorganisasjoner som ennå ikke er gått til sammenslutning. Disse er: Ålesund, Trondhjem, Sarpsborg og Fredrikstad.

«Arbeider-Kvinnen»

som siden 4. kvartal 1927 er utvidet fra 8 til 16 siders format, er utkommet en gang hver måned. I anledning kvinnenes agitasjonsuke og kommunevalget blev bladets oplag forhøiet med flere tusen eksemplarer.

Arbeidernes Ungdomsfylking.

Centralstyret har i 1928 bestått av følgende: Hjalmar Dyrendahl, formann, Arne Strøm, viceformann, Arnfinn Vik, redaktør, og øvrige styremedlemmer Omar Gjestebø, Rolf Gerhardsen, Birger Aamodt, Aksel Zachariassen og Haakon Opstad. Fra juli måned har dessuten Alf Agnor og Kirsten Smith vært faste centralstyremedlemmer, da Rolf Gerhardsen og Aksel Zachariassen trådte ut. Partiets representant i centralstyret har vært Einar Gerhardsen og Fylkingens representant i partiets centralstyre har vært Arnfinn Vik.

Organisasjonen: I 1928 er det kommet til 30 nye ungdomslag. Dessuten er det opprettet 3 nye distriktsorganisasjoner, nemlig for Gudbrandsdalen, Rogaland og Nordmøre.

Agitasjonen: Det er utført et ganske omfattende agitasjonsarbeide, dog ikke så meget med sammenhengende turnéer som ved enkelte foredrag og for det meste med lokale talere. Av sammenhengende turnéer var Arnfinn Vik en 3 ukers tid på Sørlandet og Vestlandet, Hjalmar Dyrendahl i Gudbrandsdalen, Omar Gjestebø i Akershus og Arne Strøm i Buskerud. Dessuten hadde Fylkingen en fellesturné i Trøndelag og Namdalen med Rolf Gerhardsen som taler. Dertil kommer at Gunnar Hagerup påbegynte en turné i Nord-Norge, men denne blev imidlertid avbrutt da Hagerup blev syk og vi ikke hadde nogen annen å sette i stedet.

Antimilitær agitasjonsuke: Foran behandlingen av militærbudgettet i Stortinget arrangerte Fylkingen en landsomfattende agitasjon mot bevilgning til militærvesenet i uken 18--25 mars. Denne agitasjonsuke blev meget vellykket, idet der over hele landet blev arrangert vellykkede møter og det blev vedtatt en rekke protester mot bevilgning til militærvesenet. I forbindelse med denne agitasjonsuke blev det utgitt en brosjyre: «Sannheten om militærvesenet», skrevet av Fr. Monsen. Brosjyren blev solgt i et svært oplag.

Ungdomsdag: Centralstyret fattet beslutning om at annen søndag i september skal være en årlig tilbakevendende arbeiderungdommens dag. Og i år den 9 september, blev denne for første gang arrangert og fikk stor tilslutning. Praktisk talt alle lag arrangerte enten møter, fester eller stevner.

Studiearbeidet: Foruten studiecirklene som størsteparten av lagene har hat i gang, er det også arrangert en del studiekurser i de forskjellige fylker. Således i Østfold, Akerhus, Vestfold og Trøndelag. Dessuten hadde Fylkingen sammen med Buskerud Fylkeslag et 8 dagers studiekursus på Vinoren ved Kongsberg, hvor det var deltagere fra Østfold, Oslo Akershus, Vestfold, Telemark og Buskerud. Dertil kommer at på en del steder hvor det har vært hensiktsmessig, har det vært kveldsskoler, som er drevet i fellesskap av ungdomslagene og partiavdelingene.

Det faglige arbeide: Det er i årets løp drevet et ganske iherdig arbeide for å få organisert de unge arbeidere. Det er imidlertid meget vanskelig på grunn av den store arbeidsløshet og mangelen av faglige organisasjoner på landsbygden. Siden det kom fart i landarbeiderorganisasjonen, faller det imidlertid meget lettere her, og efter som denne organisasjon skyter vekst vil også antallet av fagorganiserte i ungdomsbevegelsen utover landet stige. Fylkingen deltok også i kampen mot voldgiftsloven, bl. a. med offentliggjørelsen av navnene på de som ydet bidrag til de streikende i «Den røde Ungdom».

Den antimilitære virksomhet.

Den antimilitære virksomhet har i 1928 i likhet med tidligere år vært ledet av et fellesutvalg valgt av partiets og Ungdomsfylkingens centralstyrer.

Gjennem partipressen blev det rettet opfordring til partiforeningene om å delta i det antimilitære arbeide, og ungdomslagene blev gjennom sirkulærer pålagt å sørge for å opta fortegnelse over lagenes

medlemmer og andre interesserte som skulde på moen og organisere disse i antimilitære grupper.

Efter de rapporter som landsutvalget har mottatt fra lagene viser det sig at de fleste av lagenes medlemmer som skulde på moen i sommer var blandt de som blev trukket fri.

Dette har nu gjentatt sig alle år ordningen med å trekke fri $\frac{1}{3}$ av rekruttene har bestått, og da kan det neppe være nogen tilfældighet at det er de mest kjente lagsmedlemmer som blir trukket fri. Vi hadde således ikke svært mange av Fylkingens medlemmer på moen i sommer. Men de få som var der har sammen med medlemmer fra de lag som er i nærheten av ekserserplassen, utført et godt arbeide.

Til utdeling blandt rekruttene blev det i år trykt nytt oplag av brosjyren «Tenk og velg» og marsjsangene, og som ny agitasjonsbrosjyre blev trykt et ekstra oplag av Monsens brosjyre «Sannheten om militærvesenet».

Av øvrig agitasjonsmateriell som blev utdelt var en landsutgave av Soldat-Avisen og et antimilitært nummer av «Den røde Ungdom».

Det antimilitære utvalg for Oslo og Akershus har dessuten for moene Aur, Trandum og Gardemoen også i år utgitt 3 nummer av Soldat-Avisen.

Ungdomslaget på Horten som hadde fått i oppgave å arbeide blandt marinegastene, fikk trykt et særskilt oprop for disse.

Foruten det skriftlige agitasjonsmateriell som er omdelt blandt rekruttene, har det vært holdt foredrag på enkelte moer. Således har Rolf Gerhardsen på en agitasjonsturné i Trøndelag holdt foredrag for rekruttene på Steinkjer og på et møte for rekruttene på Værnesmoen og Øiamoen. Gerhardsen har også holdt foredrag på et vellykket møte av rekrutter i Fredrikstad.

Agitasjonen på Værnesmoen 1927 førte til en rettssak ved Trondhjems lagmannsrett 12 mai 1928. Ole Sneisen, Johan Bjørkli og Kåre Haugen, samtlige fra Hommelvik, stod tiltalte for å ha utdelt antimilitære skrifter m.v. Samtlige tre tiltalte blev imidlertid frifunnet av retten.

Oplysningsvirksomheten.

En av de gledeligste begivenheter i arbeiderbevegelsen i 1928 er at det har lyktes å få gjenoptatt en planmessig studie- og skolevirksomhet.

Efter forslag av Arbeidernes Ungdomsfylking besluttet centralstyret i møte 17 april å få opnevnt en felleskomité, bestående av 2 representanter for partiet, Landsorganisasjonen og Ungdomsfylkingen

til å utarbeide nødvendige planer for studie- og skolevirksomheten. Landsorganisasjonens sekretariat gav sin tilslutning til dette.

Til medlemmer av felleskomitéen blev valgt fra partiet Oscar Torp og Edv. Bull, fra Landsorganisasjonen Halvard Olsen og Valdemar Nielsen og fra Ungdomsfylkingen Aksel Zachariassen og Einar Gerhardsen.

Oscar Torp har vært komitéens formann.

For å skaffe midler tilveie for studiearbeidet blev det bl. a. i forbindelse med partiets agitasjonsuker i mai måned av centralstyret igangsatt en kronerulling i partipressen. Fra samarbeidskomitéen blev det sendt henvendelser til fagforbundene om å bevilge bidrag til samme formål.

Resultatene av kronerullingene såvelsom bidragene fra fagforbundene gir uttrykk for den store interesse som er til stede så vel blandt de enkelte medlemmer som i fagforbundene for opplysningsvirksomheten.

Socialistiske kveldskoler.

Komitéen så som sin hovedoppgave å få opprettet socialistiske kveldskoler.

I begynnelsen av juni måned blev det sendt cirkulærer til alle bypartier og til herredspartiene på de større steder om å forberede opprettelse av kveldskoler i vinterhalvåret, og i august måned blev de partiavdelinger som man ikke da hadde mottatt beskjed fra om hvorvidt det var mulig å få skolen i gang, tilskrevet på nytt for at man kunde få en samlet oversikt over hvorledes forholdene lå til rette på hvert enkelt sted for skolevirksomheten. Det blev utarbeidet følgende plan for organisering av skolene og undervisningsplan:

Normalplan for tremånedlige kveldskoler.

De socialistiske kveldskoler bør, hvor det er mulig, organiseres i samarbeide med de faglige samorganisasjoner eller de enkelte foreninger. Den stedlige opplysningsvirksomhet bør for øvrig organiseres gjeunem en felleskomité av de faglige og politiske organisasjoner.

Som elever optas bare politisk eller faglig organiserte arbeidere. Undervisningen er gratis. Derimot bør elevene eller de foreninger de står tilsluttet erlegge innskrivningspenger svarende til elevmaterialets kostende.

Normalplanen for de tremånedlige kveldskoler omfatter undervisning i 2 kvelder i uken à 2 timer pr. gang, i alt 48 timer. Til slike skoler yder hovedorganisasjonens opplysningsutvalg et tilskudd av 100 kroner når beretning og regnskap innsendes. Hvor det er mulig å utvide lesetiden ydes et ekstratilskudd.

Undervisningsplanen.

Normalplanen omfatter 48 timers undervisning fordelt således: 1) Socialisme (teori og historie) 24 timer, 2) Praktisk organisasjonsarbeide 12 timer, 3) Norsk 12 timer.

En mindre utvidelse av lesetiden bør komme de praktiske fag til gode. Ved en større utvidelse bør også de socialistiske fag tilgodesees.

Undervisningens former må nødvendigvis variere, alt etter lærernes og elevenes forutsetninger. Det advares imidlertid mot å la undervisningen i socialisme bare foregå som forelesninger. Det må tilstrebes et aktivt samarbeide fra elevenes side. De bør eksamineres i de emner hvor der er lærebøker, der bør gis skriftlige oppgaver, og elevene bør stimuleres til å stille spørsmål.

Detaljplan.

A. Socialisme, teori og historie (24 timer).

Klassesamfundets historie, den industrielle og den franske revolusjon, 2 timer. Marx og marxisme, 3 timer. Den første og den annen Internasjonale, 2 timer. Norsk arbeiderbevegelse fra Marcus Thrane til 1905, 2 timer. Kapitalistisk utvikling i slutten av det forrige århundrede og imperialismen, 2 timer. Den annen Internasjonale frem til krigen, dens sammenbrudd og Zimmerwaldbevægelsen, 2 timer. Verdenskrigen, den russiske og den tyske revolusjon, 2 timer. Norsk arbeiderbevegelse fra 1905 og frem til 1923, 3 timer. Den tredje Internasjonale og reorganiseringen av Den socialistiske Internasjonale, 2 timer. Inflasjonskrisen, dens overvinnelse og kapitalismens stabilisering, herunder fascismen, 2 timer.

B. Praktisk organisasjonsarbeide (12 timer).

De enkelte styremedlemmers oppgaver. Protokoll og referat. Møteledelse. Voteringer. Diskusjonsteknikk. Partiets organisasjonsopbygning. Agitasjonsmetoder. Praktiske øvelser. Lærebok: Kringen: «Dirigenten».

C. Norsk (12 timer).

Undervisningens anlegg må her avgjøres av læreren. Særlig vekt bør imidlertid legges på den nye rettskrivning. Undervisningen bør anlegges slik at elevene i de praktiske øvelser samtidig får veiledning i å føre protokoller, skrive referater, rapporter etc.

Desuten er det utarbeidet en veiledning for lærerne i undervisningen ved skolene og litteraturhenvisninger.

Så mange år som er hengått uten at det har vært nogen kveldskoler på andre steder enn Oslo, var komitéen opmerksom på at det vilde melde sig adskillige vanskeligheter for å få skoler i gang, særlig i et år da organisasjonene var optatt med valgarbeide på den tid skolene burde begynt.

Nogen fullstendig oversikt over hvor mange skoler som var i virksomhet før nyttår har komitéen ikke, men etter de meddelelser komitéen har mottatt vil det i løpet av vinterhalvåret være 25 kveldskoler i virksomhet, og det er det antall komitéen regnet med i heldigste tilfelle. Man er således kommet over de vanskeligheter som man regnet med vilde melde sig, og grunnlaget er tilrettelagt for en utvidelse av den betydningsfulle virksomhet som kveldskolene er.

Studiecirkler.

For å stimulere den viktige gren av opplysningsvirksomheten som drives i studiecirklene, får deltagerne i studiecirklene ved henvendelse til felleskomitéen den nødvendige litteratur til halv pris.

De fleste ungdomslag har hatt studiecirkler i gang. Likeledes har partiavdelinger i landdistriktene foretrukket studiecirkler fremfor kveldskoler.

Forelesningskurser.

Ungdomsfylkingen har holdt et 8 dagers forelesningskursus på Papirarbeiderforbundets feriehem i Numedal for deltagere fra ungdomslag i østlandsfylkene og for deltagere fra ungdomslagene i Trøndelag er det holdt et 8 dagers forelesningskursus.

Flesberg Arbeiderparti er ydet bevilgning av felleskomitéen til et forelesningskursus som blev holdt 4 lørdager og søndager, likeledes er skaffet forelesere til et 2 dagers kursus for deltagere fra ungdomslagene i Vestfold.

Dagskolens 6. kursus.

I felleskomitéens plan for skole- og opplysningsvirksomheten blev det fremholdt nødvendigheten av å få gjenoptatt dagskolen med årlige kurser, og centralstyret bevilget nødvendige midler til et kursus.

Kurset besluttet holdt i 11 uker, fra 6 januar til 23 mars med maksimum 25 elever.

Kirsten Smith blev antatt som kursets bestyrer.

Det blev sendt henvendelse til partiavdelingene på de større steder og til fagforbundene om å bevilge stipendier for sine medlemmer som ønsket å delta i dagskolekurset. Dessuten bevilget centralstyret til 10 stipendier.

Ialt meldte det sig 50 ansøkere til optagelse ved kurset, som alle besvarte følgende optagelsesoppgave: «Hvorfor er arbeiderklassens politiske samling en nødvendighet?»

Av fagforbundene bevilget Norsk Papirindustriarbeiderforbund til 2 deltagere, Tobakkarbeiderforbundet, Norsk kjemisk Industriarbeider-

forbund, Centralforeningen for Boktrykkere og Norsk Skotøiarbeiderforbund bevilget stipendium for 1 deltager hver. Bygningsarbeiderforbundet og Kommuneforbundets stedsstyre i Oslo bevilget et beløp til støtte for sine medlemmer som blev optatt på kurset.

Dessuten bevilget Drammen Arbeiderparti stipendium for 1 deltager og Oslo Arbeiderparti bevilget et beløp til fordeling på 5 av sine medlemmer som blev optatt på skolen.

Følgende av de 50 ansøkere til skolen blev optatt som elever på kurset:

Sverre Laugerud, Hokksund, N. Bergersen, Nord-Odal, I. Tokstad, Orkanger, Gunnar Sand, Trondhjem, Alfred Wold, Stavanger, Paul Bentsen, Kragerø, Jens Olsen, Larvik, Berg Moen, Rossfjord, Ole Bergum, Gjøvik, Kr. Kristiansen, Sauda, Haakon Lassen, Sarpsborg, Magnus Bjerkeholdt, Sarpsborg,, Ivar Nordvik, Høyanger, Asbjørn Bakke, Drammen, John Johansen, Harry Johansen, Olaf G. Olsen, Alf Ottesen, Rolf Forsberg, Sverre Finsnæss, Aasmund Bekholdt, Anton Ruud, Ørnulf Jørgensen og Ferdemann Larsen fra Oslo.

Den 28 desember var komitéen ferdig med alle forberedelser til kurset som begynte 6 januar med følgende

Undervisningsplan.

Hovedfag:

Socialismen og den soc. bevegelse. Lærer: Finn Moe. 55 timer.

Fagbevegelsens historie. Lærer: Alfred Madsen. 20 timer.

Norsk. 30 timer — Kirsten Smith.

Norsk. 15 timer — Olav Steinnes.

Norsk litteratur. 8 timer — Sigurd Hoel.

Socialøkonomi. 33 timer. Lærer: Sverre Torp.

Marx økonomiske lære. 16 timer. Lærer: Sverre Krogh.

Praktisk organisasjonsarbeide og øvelser i diskusjon. 25 timer.

Lærer: Einar Gerhardsen.

Norsk arbeiderbevegelses historie. 10 timer. Lærer: Oscar Torp og Kirsten Smith.

Moderne politisk historie: Sverre Krogh, 8 timer.

Økonomisk geografi og imperialism: 22 timer, Kirsten Smith.

Bifag og enkeltforelesninger.

Halvdan Koth: Gammelt og nytt syn på norsk historie.

Birger Bergersen: Menneskets utvikling.

Edv. Bull: Religionshistorie.

Trygve Lie: Arbeiderlovgivningen, 11 timer.

H. Jønsson: Trustifiseringen i kjemisk industri.

- Foredrag av elever om: 1) Standard Oil trusten, 2) Ståltrusten.
 Andreas Bratvold: Papirindustrien.
 Randolph Arnesen: Kooperasjonen.
 Johanne Reutz: Prisindeks.
 Adolf Indrebø: Kommunepolitikk, 8 timer.
 Sven Oftedal: Helselære.
 Sverre Sivertsen og Aldor Ingebrigtsen: Våre fiskeres livsvilkår.
 Karl Johanssen: Trekk av 19. århundredes historie, 8 timer.
 Gunnar Braathen: Tariffrevisjon.
 Kolbj. Fjell: Om arbeiderlitteratur.

Landsboligutvalg.

I centralstyrets møte 4 mai forelå en redegjørelse fra styret i Norges Leieboerforbund for forbundets virksomhet. Styret foreslo at Leieboerforbundet som forbund overgår til et landsboligutvalg under Det norske Arbeiderpartis ledelse, og at boligutvalg institueres rundt om i avdelingene hvor boligsaken er aktuell.

Centralstyret var enig i Leieboerforbundets forslag og besluttet å opprette et landsboligutvalg i likhet med partiets øvrige spesialutvalg under centralstyret.

Landsboligutvalgets oppgaver er:

1. Å medvirke til dannelse av boligutvalg, hvor det ansees nødvendig.
2. Å ta initiativ til å våke over at leieboernes interesser ivaretas både gjennom lovgivningen og på annen måte.
3. Å vekke forståelse av en sund og tidsmessig boligpolitikk.
4. Å følge med i boligarbeidet i utlandet og pleie det nødvendige samarbeide.

Som medlemmer av utvalget opnevnte centralstyret følgende: Randolph Arnesen, formann, A. E. Gundersen, næstformann, Arnold Vik, sekretær, og Nanna Broch.

Det blev overlatt Akers Arbeiderparti å opnevne et medlem, og det har valgt Arthur Karlsen.

Gjennem partikontoret er det sendt samtlige partiavdelinger følgende cirkulære fra landsboligutvalget:

Som det vil erindres var det Det norske Arbeiderparti som reiste boligspørsmålet her i landet og som under krigen reiste krav om og fikk gjennomført husleieloven til leieboernes beskyttelse. Og gjennom alle år ha partiet stått som et kraftig vern om arbeiderbefolkningens boliginteresser både når det gjelder boligbygging og overfor angrep på husleieloven.

For de forskjellige leierboerinteresser organisertes før krigen de bekjente leieboerutvalg, og det blev holdt 2 leieboerlandsmøter, hvor dette spesialspørsmål blev drøftet.

På det siste landsmøte blev Norges Leieboerforbund stiftet. Dette blev gjort uten nogen spesiell forberedelse. Det er således ikke vedtatt nogen lover, men forbundet arrangerte en betydelig protestbevegelse mot husleielovens ophevelse.

Efter partisamlingen i 1927 har Leieboerforbundets styre drøftet det videre arbeide fremover, og styret enedes om at det nu vilde være heldig å gå tilbake til den gamle organisasjonsform for boligarbeidet ved å oprette særskilte utvalg på hvert sted som har denne sak som spesialarbeide.

Og videre fant man det retttest at Det norske Arbeiderparti som i alle år har satt sine krefter inn for dette arbeide, at det organiserte og ledet utvalgene ved hjelp av et landsboligutvalg under centralstyret, og at utvalgenes arbeide blev utvidet til å *gjelde arbeidernes boligsak i sin helhet*.

Centralstyret for Det norske Arbeiderparti som har behandlet Leieboerforbundets henvendelse, har gitt sin fulle tilslutning til dette forslag og oprettet et landsboligutvalg til følgende oppgaver:

1. Å medvirke til dannelse av boligutvalg hvor det ansees påkrevet.
2. Å ta initiativ til å våke over at leieboernes interesser ivaretas både gjennom lovgivning og på annen måte.
3. Å vekke forståelse av en sund og tidsmessig boligpolitikk.
4. Å følge med i boligarbeidet i utlandet og pleie det nødvendige samarbeide.

I forbindelse hermed har centralstyret som landsboligutvalg opnevnt følgende:

Randolf Arnesen, formann, A. E. Gundersen, næstformann, Arnold Wik, sekretær, Nanna Broch og Arthur Karlsen.

*

I henhold til ovenstående oppfordrer vi partiaydelingene sammen med de lokale samorganisasjoner snarest mulig å opnevne stedlige *boligutvalg*, og sende rapport herom til landsboligutvalgets adresse: Det norske Arbeiderpartis kontor, Folkets Hus, Oslo.

Så snart utvalgene er organisert bør dette straks ta initiativ til å vareta boliginteressene på stedet, og som særlig aktuelt spørsmål må man drøfte den situasjon som vil opstå når husleieloven utløper og hvilke foranstaltninger som må treffes til leieboernes beskyttelse. Det må også overveies om det ikke bør inngås til Stortinget med krav om husleielovens prolongasjon. Meddelelse om disse saker må sendes til landsboligutvalget.

Med partihilsen

Landsboligutvalget

Randolf Arnesen, formann. *Arnold Wik*, sekretær.

Bare et fåtall partiavdelinger opnevnte boligutvalg i 1928. Dette skyldes sikkert at de fleste partiavdelinger i god tid før kommunevalgene hadde behandlet boligspørsmålet i forbindelse med utarbeidelse av valgprogram og senere utover høsten gikk helt op i valgarbeide.

Samarbeidskomitéen.

Centralstyret og sekretariatet har vedtatt følgende arbeidsordning for samarbeidskomitéen:

1. Samarbeidskomitéen antar en sekretær til å innkalle møtene, forberede sakene og føre protokollen.
2. Alle saker hvor de to organisasjoners samarbeide kreves, forelegges for samarbeidskomitéen.
3. Når det for centralstyret foreligger saker av faglig karakter, og når det for sekretariatet foreligger saker av politisk karakter anmoder den respektive formann sekretæren om å innkalle til møte.

Komitéen har i årets løp bestått av Oscar Torp og Martin Tranmæl med Valdemar Nielsen som varamann valgt av partiets centralstyre, Halvard Olsen og Johs. M. P. Ødegaard med Jens Teigen som varamann valgt av Landsorganisasjonens sekretariat. Alfred Madsen har vært komitéens sekretær.

„Arbeiderbladet“.

«Arbeiderbladet»s drift i 1928 må sies å forløpet tilfredsstillende. For så vel annonser som abonnement er det et rekordår.

«Arbeiderbladet»s eldste medarbeider og mangeårige chefsekretær, Ole Tokerud, døde 13 august.

Ole Tokerud var sekretær i «Social-Demokraten» fra 1900 og senere chefsekretær i «Arbeiderbladet». En stilling han med stor dyktighet skjøttet inntil han i oktober måned 1927 blev rammet av slagtilfelle.

Frk. Caro Oldens stilling blev fra 1 juli inndratt. Aksel Zachariassen fratradte sin stilling i avisen 1 august. Sverre Helgesen blev ansatt som sportsmedarbeider fra 1 mai og Kaare Haugen blev antatt som journalistlærling fra 15 januar.

Finn Moe som er ansatt som bestyrer av pressekontoret fra 1 januar 1929, overtok fra samme tid den utenlandske arbeiderreportasje.

Arbeidernes Pressekontor.

Aksel Zachariassen fratradte som bestyrer av pressekontoret 1 august.

Kontoret blev midlertidig bestyrt av Arnold Wik resten av året.

Finn Moe, som var kontorets Berliner-korrespondent til utgangen av året, blev ansatt som bestyrer av pressekontoret fra 1 januar 1929.

Partipressen.

I landsstyremøtet 14 januar blev «Romerike» Blad», Jessheim, godkjent som partiavis og «Nytt Land», Holmestrand, blev godkjent som partiavis foreløbig til utgangen av 1928.

Av partiavisene er i årets løp en avis innstillet. Det er «Asker og Bærum Arbeiderblad», som var et privat foretagende og utkom 1 gang om uken. Avisen var ikke godkjent som organ for partiet.

Fra september måned har Molde Arbeiderparti utgitt egen avis 1 gang ukentlig, «Romsdal Folkeblad», som organ for partiet i Molde og Romsdal.

«Dagningen», Lillehammer, som tidligere utkom 2 ganger i uken, er fra 1 juli utkommet 3 ganger i uken.

Ved utgangen av 1928 utkom 40 aviser som blev redigert i tilslutning til partiet. Av disse var 19 dagblad, 11 utkom 3 ganger i uken, 8 utkom 2 ganger i uken og 2 utkom 1 gang i uken.

Partiaviser ved årsskiftet 1928—1929.

Dagblader:

- «Arbeiderbladet», Oslo. Redaktør Martin Tranmæl.
- «Arbeider-Avisen», Trondhjem. Redaktør Ole Øisang.
- «1 Mai», Stavanger. Redaktør B. Olsen-Hagen.
- «Fremtiden», Drammen. Redaktør Torgeir Vraa.
- «Østfold Arbeiderblad», Sarpsborg. Redaktør Nils Hønsvald.
- «Sørlandet», Kristiansand. Redaktør Haakon Hoff.
- «Nybrott», Larvik. Redaktør Ingjald Norstad.
- «Tiden», Arendal. Redaktør Ola Solberg.
- «Rjukan Arbeiderblad», Rjukan. Redaktør Knut Dalastøl.
- «Vestfold Fremtid», Sandefjord. Redaktør Sverre Hjertholm.
- «Opland Arbeiderblad», Gjøvik. Redaktør Nils Ødegaard.
- «Hamar Arbeiderblad», Hamar. Redaktør Olav Larsen.
- «Haugesund Arbeiderblad», Haugesund. Red. Godtfred Sørensen.
- «Kongsvinger Arbeiderblad». Redaktør Johs. Stubberud.
- «Telemark Arbeiderblad», Skien. Redaktør Olav T. Vegheim.
- «Østerdalens Arbeiderblad», Elverum. Redaktør Olav Sæter.
- «Smålenenes Social-Demokrat», Fredrikstad. Red. P. Moe-Johansen.
- «Vestfold Social-Demokrat», Tønsberg. Red. Carl Gulbrandsen.
- «Bergens Arbeiderblad», Bergen. Redaktør Gunnar Ousland.

3 ganger ukentlig:

- «Folkets Røst, Askim. Redaktør Aksel Olsen.
 «Akershus Arbeiderblad», Lillestrøm. Redaktør Hans Abelsnes.
 «Tidens Krav», Kristiansund. Redaktør Evald Solbakken.
 «Namdalens Arbeiderblad», Namsos. Redaktør Germand Thornes.
 «Nordlands Fremtid», Bodø. Redaktør B. Flood-Engebreetsen.
 «Nordlys», Tromsø. Redaktør Ingvald Jaklin.
 «Vestfinmark Arbeiderblad», Hammerfest. Red. Leif S. Olsen.
 «Moss og Omegns Arbeiderblad», Moss. Redaktør Nils Ojerseth.
 «Lillestrømposten», Lillestrøm. Redaktør Asbj. Dørumsgaard.
 «Møre Social Demokrat», Ålesund. Redigeres av en komité.
 «Dagningen», Lillehammer. Redaktør Arne B. Nilsen.

2 ganger ukentlig:

- «Fremover», Narvik. Redaktør Naftali Nilsen.
 «Folkeviljen», Harstad. Redaktør Alfons Johansen.
 «Finmarken», Vardø. Redaktør Peder Holt.
 «Folkets Frihet», Kirkenes. Redaktør Martin Aune.
 «Arbeidets Rett», Røros. Redaktør Per Forås.
 «Romerikes Blad», Jessheim. Redaktør Jul. Halvorsen.
 «Nytt Land», Holmestrand. Redaktør P. Knutsen.
 «Eidsvoll Arbeiderblad», Eidsvoll. Redigeres av en komité.

1 gang ukentlig:

- «Dunderlandsdylen», Mo i Rana. Redaktør R. Knutson.
 «Romsdal Folkeblad», Molde. Redaktør Oden N. Fagerjord.

Tidsskrifter og ukeblader:

- «Det 20. Århundrede» (1 gang månedlig). Redaktør Haakon Meyer.
 «Arbeiderkvinnen» (1 gang månedlig). Red. Thina Thorleifsen.
 «Den Røde Ungdom» (2 ganger månedlig). Red. Arafinn Vik.
„Det 20de Århundrede“.

Tidsskriftet kom i årets løp ut med 8 nummer. Av disse var 2 dobbeltnummer.

Edv. Bull som har vært tidsskriftets redaktør, er på anmodning fritatt for dette hverv. Som ny redaktør fra 1 januar 1929 er antatt Haakon Meyer.

Det norske Arbeiderpartis Forlag

Året 1928 var heller ikke noget godt år for forlaget, men dog noget bedre enn 1927. Også i 1928 har forlaget av hensyn til de vanskelige økonomiske forhold og den begrensede kjøpeevne blandt arbeiderne vært nødt til å være meget forsiktig med å gå i gang med større ny-utgivelser.

De vanlige årvisse publikasjoner «Maidagen», «Arbeiderkalenderen» og «Arbeidets Jul» har, særlig for den sistes vedkommende, hatt en langt bedre omsetning enn tidligere.

Av nye brosjyrer er utgitt: Alfred Aakermann: Pengemakt — Folkemakt, professor Edgar Milhaud: Åttetimersdagen, Ella Anker: Mødrelønn — og foran kommunevalget i landdistriktene: Landkommunene og krisen.

Videre er utgitt Halldis Steinhamars bok: Katti Anker Møller — en kvinnes sociale arbeide gjennom 30 år.

Endelig er det foretatt optrykk av Det kommunistiske Manifest, Olav Kringens brosjyre: Dirigenten, og partiets sangbok: Arbeidersanger.

I kommisjon har forlaget forhandlet Landsorganisasjonens historie og et par småbrosjyrer: Feriekravet og Indeksen.

I 1928 er det også ved billigsalg og i bokpakker solgt en mengde eldre litteratur.

Arbeidernes Aktietrykkeri.

Fra styret i Arbeidernes Aktietrykkeri foreligger følgende beretning for trykkeriets, klisjeanstaltens og bokbinderiets drift i 1928:

Trykkeriet har i 1928 hatt et overskudd av kr. 60 070.81, bokbinderiet et overskudd av kr. 13 623.71, mens klisjeanstalten har hatt et underskudd av kr. 2 455.54. Altså et samlet overskudd av kr. 71 238.98.

Med hensyn til trykkeriets drift er det å bemerke, at de gode utsikter ved årets begynnelse med hensyn til tilgang på arbeide, ikke oppfyltes. Vi har ganske visst så vidt kunne beholde hele personalet, men det har ikke vært tilstrekkelig beskjefligelse.

I bokbinderiet har det vært jevnt å bestille, hvorfor resultatene av driften også er ganske gode.

Klisjeanstalten viser igjen et lite underskudd. Det viser sig at behovet for klisjeer ikke er stort nok til å holde en slik anstalt med tilstrekkelig arbeide, idet personalet nu er innskrenket til det minst mu-

lige. Vi har jo en tid tilbake hatt overskudd også her, så det er jo en mulighet for at stillingen atter kan forandre sig.

I årets løp er det foretatt adskillige innkjøp for å forbedre og erstatte materiell og maskiner. Til støperiet er innkjøpt maskiner og apparater for ca. kr. 10 000.00, og i setteriene skrift og linjemateriell for ca. kr. 12 500.00, tilsammen er benyttet ca. kr. 25 600.00. Det er dessuten foretatt en større reparasjon av rotasjonsmaskinen som medførte en utgift på ca. kr. 15 000.00.

Arbeidernes Justisfond.

På Arbeidernes faglige Landsorganisasjons kongress 1927 blev det fattet beslutning om at det skulde optas forhandlinger med Det norske Arbeiderparti om en sammenslutning av det felles justisfond som partiet og Ungdomsfylkingen hadde, og Landsorganisasjonens justisfond. Partiets og Ungdomsfylkingens centralstyret erklærte sig enig i forslaget om sammenslutning av justisfondene til et Arbeidernes Justisfond.

Landsstyremøtet 14 januar godkjente forslaget.

Fra Justisfondets styre foreligger følgende beretning:

Arbeidernes faglige Landsorganisasjons kongress i desember 1927 besluttet at det skulde opprettes et Arbeidernes Justisfond ved at Landsorganisasjonens justisfond, Det norske Arbeiderpartis og Ungdomsfylkingens justisfond skulde slås sammen til ett.

Statutter for fondet er utarbeidet og godkjent av hovedorganisasjonene med følgende innhold:

§ 1.

Arbeidernes Justisfond er en selvstendig juridisk institusjon med et styre på 5 medlemmer, hvorav 3 opnevnes av Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og 2 av Det norske Arbeiderparti.

Opnevningen skjer for et år ad gangen.

§ 2.

Justisfondets formål er å hjelpe og understøtte arbeidere og arbeiderinstitusjoner, som under faglige kamper og agitasjon eller i politisk og faglig virksomhet, når de optrer til varetagelse av arbeidernes organisasjoners tarv, kommer i motsetningsforhold til den borgerlige lovgivning og justis.

§ 3.

Justisfondets styre velger innen sin midte formann og sekretær, og dette treffer beslutning i alle saker som angår justisfondet, tilveiebringelse og utdeling av fondets midler m. v.

§ 4.

Ansøkninger om hjelp og understøttelse innsendes til justisfondets styre med anbefaling fra søkerens fagforening eller partiforening.

Ansøkingen må ha passert enten vedkommendes fagforbund eller Det norske Arbeiderpartis centralstyre og fått disse hovedorganisasjoners uttalelse ettersom forholdet enten er av faglig eller politisk art.

Landsorganisasjonens sekretariat valgte som medlemmer av styret: Trygve Lie, Torbjørn Henriksen og Lars Evensen. Fra Det norske Arbeiderparti er valgt Oscar Torp og Einar Gerhardsen med henholdsvis Valdemar Nielsen og Hjalmar Dyrendahl som personlige varamenn. Som formann blev valgt Trygve Lie og som sekretær Einar Gerhardsen. Som revisor fungerer Sven Svensson.

I årets løp er behandlet 73 saker, så vel civile som straffesaker. I alt har 127 personer vært hjulpet.

De straffesaker som har krevet de største uttelling, er rettssaker som gjelder Norsk Skog- og Landarbeiderforbunds medlemmer, og alle rettssakene i anledning bygningskonflikten og konflikten i det grafiske fag.

Justisfondets regnskap pr. 31 desember 1928.

Inntekter:

Kassebeholdning fra 1927	kr. 4 952.89
Ekstrakontingent fra Arb. fagl. Landsorganisasjon	« 90 159.00
Bankrenter	« 1 728.12
	<hr/>
	Kr. 96 840.01

Utgifter:

Forsvarsutgifter	kr. 6 365.00
Reisutgifter i forb. med rettssaker og andre utgifter	« 1 557.36
Mulkt	« 540.00
Understøttelse til opphold	« 1 206.41
Administrasjon	« 28.85
	<hr/>
	Kr. 9 697.62
Balanse	« 87 142.39
	<hr/>
	Kr. 96 840.01

Arbeiderbevegelsens Arkiv.

Beretning fra arkivkomitéen.

Arkivets samlinger har i året 1928 øket med ca. 300 bind. Samlingene fra forbund og foreninger av skrifter og protokoller har også øket.

Samarbeidet med arbeiderarkivene i Sverige, Danmark og Finland er styrket. Utvekslingen av litteratur og skrifter som har betydning for arbeiderbevegelsen fortsetter. I den anledning er det også sendt anmodning til de forskjellige fag- og partisammenslutninger om at disse sender arkivene i sine respektive land 4 eksemplarer av alle sine publikasjoner for formidling av disse til arkivene i de andre land.

En arbeidernes arkivkonferanse blev avholdt i Stockholm i august måned. Her var representanter til stede for arbeiderne i Finland, Sverige, Danmark og Norge. Som representanter for vårt arkiv møtte Ø. Marthinsen og Edvard Andersen.

Manuskript til katalog for arkivets samlinger er utarbeidet og mangfoldiggjort.

Arkivets lokaler er utvidet med et nytt rum.

Besøket i arkivet har i den senere tid vært voksende.

Arkivets styre består av A. E. Gundersen og J. Teigen fra Landsorganisasjonen og Ø. Marthinsen og Valdemar Nielsen fra Det norske Arbeiderparti.

Edv. Andersen er arkivets arkivar.

Ø. Marthinsen, formann i arkivstyret.

Conrad Mohrs legat.

Til å komme i betraktning ved utdeling av Conrad Mohrs stipendier for studie av socialismen blev innstillet G. Natvig Pedersen, Valdemar Nielsen, Sven Svensson og Ole Øisang.

Stipendie blev tildelt G. Natvig Pedersen og Sven Svensson.

Stipendiekomiteén bestod av Oscar Torp, Magnus Nilssen, Edv. Bull, Alfred Madsen og Johan Nygaardsvold.

Foreninger som kan optas i partiet.

I landsstyremøte 14 januar blev vedtatt følgende beslutning vedrørende bestemmelsen i partiets lover § 2 om hvilke foreninger som kan optas i partiet:

Foreninger som ifølge partiets lover § 2 kan optas i partiet er: Politiske foreninger, fagforeninger, politiske grupper innen fagforeninger som ikke står tilsluttet partiet og ungdomslag, dessuten inntil videre kvinneforeninger på det grunnlag som blev besluttet av samlingskongressen.

Avholdsforeninger, studenterforeninger og lignende foreninger med særopgaver kan ikke optas i partiet.

Partimedlemmer ved universitet, høiskoler og gymnasier tilpliktes å danne arbeidsgrupper som har som oppgave å arbeide for partiets interesser ved disse institusjoner.

Faglige opgaver.

Partimedlemmers plikt til å stå fagorganisert.

Centralstyret har efter forslag av samarbeidskomitéen vedtatt følgende regler vedrørende bestemmelsen i partiets lover § 15, punkt 4, om partimedlemmers plikt til å stå fagorganisert:

1. Alle partimedlemmer og som er organisasjonsmulige skal tilhøre sin fagforening hvor sådan finnes.
2. Partimedlemmer som tilhører en fagforening som blir nedlagt, tilpliktes å ordne sitt medlemsskap til fagorganisasjonen på annen måte.
3. På steder hvor det er industrielle foretagender eller anlegg og hvor det ikke er fagforening, tilpliktes partimedlemmene å arbeide for dannelse av sådan.

Bladspørsmålet i Østfold.

I landsstyrets møte 14 januar 1928 blev fattet følgende beslutning til ordning av bladspørsmålet i Østfold:

«Smålenenes Social-Demokrat» og «Østfold Arbeiderblad» opprettholdes begge som partiaviser, «Smålenenes Social-Demokrat» som organ for Fredrikstad og omegn og «Østfold Arbeiderblad» som organ for Sarpsborg og omegn og foreløbig også som organ for Fredrikshald-distriktet.

I henhold hertil og under henvisning til samlingskongressens beslutning om at «det tillates bare 1 godkjent partiavis på samme sted», må «Smålenenes Social-Demokrat» opphøre med sitt kontor i Sarpsborg og Fredrikshald og «Østfold Arbeiderblad» med sitt kontor i Fredrikstad.

Det forutsettes at avviklingen skjer innen 1 juli 1928.»

Skulde beslutningen ikke bli etterkommet av de to aviser kan de eller den ikke fortsatt bli godkjent som partiavis.

Denne beslutning nektet «Smålenenes Social-Demokrat» å etterkomme og centralstyret fant at det av hensyn til enheten i partiet måtte gjøres nok et forsøk for å finne en løsning.

I møte 5 mars vedtok centralstyret enstemmig følgende beslutning:

«Centralstyret beslutter at før saken forelegges landsstyret til fornyet behandling undersøkes Østfold Arbeiderpartis og de to avisers stilling til spørsmålet om å skape et stort fellesorgan med Sarpsborg som utgivelsessted. Forutsetningen er at de nuværende 2 aviser, «Smålenenes Social-Demokrat» og «Østfold Arbeiderblad», slås sammen til en og at organisasjonene i disse avisers nuværende distrikt tilsier lojalitet overfor fellesorganet. Landspartiet vil på sin side bistå i den utstrekning økonomien tillater med å tilveiebringe det nødvendige materiell. «Folkets Røst», Askim, trykkes fortsatt som nu i Sarpsborg.»

Efter forutgående forhandlinger med fylkesstyret, «Smålenenes Social-Demokrat» og «Østfold Arbeiderblad» blev dette forslag fra centralstyret forkastet av «Smålenenes Social-Demokrat», idet den opretholdt sitt tidligere standpunkt.

Av hensyn til den situasjon man da befant sig i, fattet centralstyret i møte 4 juni følgende beslutning:

«Av hensyn til den tilspissede faglige situasjon og de forestående kommunevalg og for om mulig å finne en **mindelig** ordning, utsettes den endelige avgjørelse av avisspørsmålet i Nedre Østfold til førstkommende landsstyremøte.»

Den interparlamentariske Union.

Stortingsgruppen besluttet i møte 7 mars 1928 at ingen av partiets stortingsgruppe kunde være medlem av den Interparlamentariske Union. Denne beslutning blev av gruppen innbragt for centralstyret, som enstemmig har bekreftet beslutningen.

Johs. Bergersen opretholdt på tross herav sitt medlemskap i gruppen og centralstyret besluttet derfor å anmode ham om å tre ut av Unionen.

I centralstyrets møte 4 juni forelå som svar på centralstyrets anmodning følgende skrivelse fra Johs. Bergersen:

«Ved nærværende tillater jeg mig å meddele, at jeg er villig til fra 11 januar (ved Stortingets sammentreden) å tre ut av Den interparlamentariske Fredsgruppe.

Når jeg finner ikke å kunne tre ut straks, skriver dette sig fra, at jeg som medlem av gruppens råd og styre føler mig bundet til disposisjoner som gjør at jeg er forpliktet til å delta i møtet i sommer, forpliktelse som jeg nødvendig vil bryte av hensyn til mine skandinaviske partifeller.»

Centralstyret besluttet at saken efter dette ikke gav anledning til videre forføining.

Landskommunalkonferanse.

I centralstyrets møte 24 oktober blev det efter forslag av samarbeidskomitéen vedtatt retningslinjer for partiets og Landsorganisasjonens arbeide for bekjempelse av arbeidsledigheten og stillingen til nødsarbeidet.

For å få størst mulig plan i kampen mot arbeidsledigheten og nødsarbeidet og i partiets kommunalpolitiske virksomhet blev det i samme forbindelse fattet følgende beslutning:

«Efter at kommunevalgene er avsluttet innkalles til en kommunalkonferanse, hvor alle arbeiderstyrte kommuner må være representert,

og hvor det også er adgang til representasjon for arbeiderfraksjonene i de kommuner, hvor arbeiderne er i mindretall.

Videre representasjon fra Landsorganisasjonen og de interesserte forbund.

På konferansen behandles den økonomiske krise, arbeidsløsheten og nødsarbeidet.»

Til å forberede konferansen blev nedsatt en felleskomité, bestående av Oscar Torp, K. M. Nordanger og Adolf Indrebø fra partiet og Halvard Olsen, Martin Trammæl og Alfred Madsen fra Landsorganisasjonen.

Tollspørsmålet.

På foranledning av henvendelser fra enkelte fagforbund til partiet i de siste år om partiets stilling til tollspørsmålet, besluttet centralstyret 14 oktober å ta spørsmålet op til behandling i hele sin bredde og valgte en komité til å fremkomme med innstilling.

Til medlemmer av komitéen blev valgt Johan Nygaardsvold, formann, Anton Alvestad, Andreas Moan, Aldor Ingebrigtsen, Halfdan Jønsson, Anna Pleyrn, Jens Teigen, A. E. Gundersen og Oscar Nilssen. Haakon Meyer er komitéens sekretær.

Den politiske situasjon. — Arbeiderregjeringen.

I fellesmøte mellem stortingsgruppen og landsstyret 15 januar innledet partiets formann om den politiske situasjon. Han fremla følgende forslag til uttalelse som dannet grunnlag for behandlingen av spørsmålet:

Landsstyret pålegger centralstyret og stortingsgruppen snarest mulig i stortingssesjonen å fremme konkrete forslag i følgende saker som er de mest påtrengende aktuelle i den nuværende situasjon:

1. Ophevelse av tukthuslovene.
2. Avvebning.
3. Gjeldsnedsettelse for småkårsfolk og kommuner.
4. Avhjelp av arbeidsledigheten.
5. Fremme av jordloven, nydyrkning og bureising.
6. Gjeninnførelse av kornmonopolet og ophevelse av korntrygden.
7. Priskontroll for fiskernes driftsmidler og kontroll over eksporten av fiskeriprodukter

— alt i overensstemmelse med partiets program og tidligere optrukne retningslinjer.

Overfor spørsmålet om en arbeiderregjering uttaler landsstyret, at partiet ikke tilstreber regjeringmakten uten å ha stortingsflertall, og

at det i den nuværende situasjon kun kan påta sig regjeringsansvaret, hvis man derved kan sikre gjennomførelsen av nærliggende viktige krav.

Dette forslag blev som resultat av drøftelsen av den politiske diskusjon enstemmig besluttet oversendt landsstyret.

I landsstyremøtet umiddelbart efter fellesmøtet blev forslaget til uttalelse enstemmig vedtatt.

Arbeiderregjeringen.

På foranledning av at Alfred Madsen som stortingsgruppens formann den 23 januar hadde vært opkalt til kongen og fått i oppdrag å undersøke muligheten for dannelse av arbeiderregjering, holdt stortingsgruppen møte samme dag.

Efter gruppemøtet blev det holdt fellesmøte av stortingsgruppens styre og centralstyret til behandling av spørsmålet om å danne regjering.

Efter en lengere diskusjon forespurte formannen, Oscar Torp, om han av fellesmøtets drøftelser kunde utlede og protokollere følgende:

Stortingsgruppen anbefaler overfor centralstyret på bakgrunn av den opståtte situasjon at det er grunnlag for at partiet påtar sig å danne regjering, og at det dessuten kunde forstås at den overveiende del av stortingsgruppen var av samme opfatning.

Dette blev bekreftet.

Centralstyret besluttet derefter: «Partiet påtar sig å danne regjering.» Alfred Madsen blev som stortingsgruppens formann bemyndiget til å meddele kongen at det er grunnlag for dannelse av en regjering av Arbeiderpartiet.

Chr. Hornsrud blev av centralstyret efter innstilling av stortingsgruppen utpekt som den kongen skulde henvende sig til for å danne regjering.

Efter at Chr. Hornsrud hadde fått dette oppdrag, besluttet centralstyret i samarbeide med Hornsrud i møte 25 januar å forelegge stortingsgruppen følgende forslag til sammensetning av arbeiderregjeringen:

Chr. Hornsrud, stats- og finansminister.

Edv. Bull, utenriksminister.

Johan Nygaardsvold, landbruksminister.

Alfred Madsen, socialminister.

Magnus Nilssen, arbeidsminister.

Fr. Monsen, forsvarsminister.

Corn. Holmboe, justisminister.

Olav Steinnes, kirke- og undervisningsminister.

Anton Alvestad, handelsminister.

Forslaget blev tiltrådt av stortingsgruppen og arbeiderregjeringen blev utnevnt 27 januar.

I fellesmøte mellom regjeringens medlemmer og centralstyret 30 januar fremla Chr. Hornsrud følgende forslag som blev vedtatt som regjeringens erklæring:

På vegne av Det norske Arbeiderparti, som regjeringen er utgått av, fremlegger den følgende erklæring:

Det norske Arbeiderpartis oppgave — utformet i partiets program — er å gjennomføre en socialistisk samfundsordning i Norge. Regjeringen er imidlertid klar over at øieblikkets maktforhold står hindrende i veien for en dyptgående social omdannelse, men den har til hensikt i alle sine handlinger å la sig lede av hensynet til arbeiderklassens og hele det arbeidende folks interesser og til å lette og forberede overgangen til et socialistisk samfund.

Regjeringen vil snarest mulig legge frem forslag til ophevelse av straffelovens § 222 II og til avvikling av den øvrige, mot arbeiderklassen og dens organisasjoner fiendtlige lovgivning fra de seneste år.

Regjeringen ser det som en vesentlig oppgave å bekjempe arbeidsløsheten ved å holde Statens og kommunenes ordinære arbeidsdrift oppe i størst mulig utstrekning og dessuten støtte praktiske tiltak for å holde arbeidslivet i gang. Den ekstraordinære bevilgning til avhjelp av arbeidsløshet vil bli foreslått øket og systemet med underbetalt nødsarbeide avskaffet.

Regjeringen vil fremkomme med forslag siktende til å lette gjeldsbyrden for småbrukere og fiskere, bl. a. ved øket bevilgning til Småbruk- og Boligbanken.

Likeledes vil det bli fremsatt forslag til lov om tvangsakkord for vanskelig stillede kommuner.

Kornmonopolet vil bli foreslått gjeninnført, og korntrygd og korn-toll ophevet.

Det vil bli fremsatt forslag til ny jordlov, vesentlig i overensstemmende med husmannskommisjonens innstilling, og til økede bevilgninger til nydyrkning og bureising.

For fiskerne vil det bli foreslått effektive foranstaltninger til op-hjelp av fiskeriene, omsetningen må organiseres og bringes inn under betryggende former og offentlig kontroll med fiskeeksporten innføres.

Regjeringen vil opta forhandlinger med statsfunksjonærenes organisasjoner om betryggende ordning av lønns- og arbeidsvilkår, derunder åttetimersdagen.

De reaksjonære forandringer i skolelovene fra de siste år vil bli foreslått omgjort.

Til dekning av økede utgifter til disse og andre formål vil Regjeringen foreslå endringer i skattelovene, som flytter de største byrder over til de økonomisk mest velstillede.

Dessuten vil den foreslå alle årets våbenøvelser sløfet og andre besparelser foretatt på militærbudgettet samt forberede full avvebning.

Arbeiderregjeringens erklæring kom op til behandling i Stortinget 7 februar og der stilte Joh. Ludvig Mowinckel følgende mistillitsforslag:

«Stortinget beklager: 1) At landets regjering i sin tiltredelseserklæring fremtrer på vegne av en enkelt del av folket. 2) At Regjeringen savner den tillit som er nødvendig for den gjenreisning av de offentlige finanser og for den ro og fasthet i våre økonomiske forhold som er en forutsetning for vårt nærings- og arbeidslivs trivsel.»

Efter 2 dagers debatt blev Mowinckels mistillitsforslag vedtatt med 86 mot 63 stemmer. De 63 var foruten Arbeiderpartiets representanter kommunistpartiets 3 representanter og Alf Mjøen, det radikale folkeparti.

Arbeiderregjeringen innleverte sin avskjedsansøknings 10 februar og fratrådte 15 februar.

Om arbeiderregjeringens virksomhet henvises til stortingsgruppens beretning.

Arbeidsledigheten og den økonomiske krise.

Til landsstyremøtet i januar forelå innstilling fra en av centralstyret nedsatt komité til utarbeidelse av forslag til beslutning i spørsmålet om bekjempelse av arbeidsledigheten.

Komitéens innstilling som blev vedtatt av landstyret, var sålydende:

Komitéen henviser til følgende krav som centralstyret 29 oktober 1927 rettet til Regjeringen:

«Regjeringen må straks stille til disposisjon de nødvendige midler til avhjelp av arbeidsledigheten.

Kommunene må i større utstrekning enn hittil åpnes adgang til rentefrie lån til igangsettelse av arbeide.

Det må etableres samfundsmessig kontroll med bedriftsinnskrenkninger eller bedriftsstans av større omfang.

Regjeringen må forberede og fremme en økonomisk politikk med sikte på å beskjeftige de arbeidsledige og den økende befolkning med produktivt arbeide.

Det må straks tas skritt til å gjenreise norsk industri og i første rekke skibsbyggningsindustrien.

Nydyrknings- og bureisingsarbeidet må fremmes med større kraft etter den linje at arbeidsledige har rett til gjeldfri jord og rentefrie bygge- og dyrkningslån.

Arbeiderbønder, fiskere og lønnsarbeidere må sikres mot å bli berøvet sine hus, sin jord eller sine arbeidsmidler.

Det må i tide treffes forberedelser til å sikre fiskerne nødvendig bistand til å oprettholde og utvide sin næring og til bedring av de økonomiske kår.

Regjeringen må være opmerksom på den nødstilstand som hersker blandt store deler av befolkningen, som i flere år har vært herjet av den største arbeidsledighet, og vi går ut fra at så vel Regjeringen som det nye Storting vil vie disse spørsmål all nødvendig oppmerksomhet.»

Likeledes henvises til fagkongressens beslutning i arbeidsløshets-spørsmålet, hvor disse krav enstemmig fikk kongressens tilslutning, og hvor kongressen anmodet arbeiderpartienes representanter i Stortinget å arbeide for kravenes gjennomføring.

Fagkongressen vedtok enn videre en uttalelse angående arbeidsforholdene ved Statens anlegg:

«Kongressen vil i anledning de ved Statens anlegg foretatte innskrenkninger i anleggsdriften uttale sin sterkeste misnøye med de av Stortinget gitte for knappe bevilgninger som medfører arbeidsledighet og nød blandt anleggsarbeiderne og økede utgifter for kommunene.

Kongressen er av den opfatning, at Staten i første rekke ikke bør bidra til å skape arbeidsløshet, og at Statens oppgave bør være, i en arbeidsløshetsperiode som vi nu har, å utnytte de muligheter som er til stede for fortsatt anleggsdrift og for lindring av arbeidsløsheten.»

Under henvisning hertil pålegges stortingsgruppen å utarbeide og fremsette de nødvendige forslag i Stortinget med sikte på å avhjelpe den rådende arbeidsløshet.

Arbeidsløsheten og nødsarbeidet.

I centralstyrets møte 24 oktober blev det efter inustilling fra sam-arbeidskomitéen i anledning kampen mot arbeidsløsheten og nødsarbeidet vedtatt følgende retningslinjer, som også blev vedtatt av Landsorganisasjonens sekretariat:

Arbeidsløsheten har i de senere år tatt et omfang som er uten sidestykke. Norge regnes nu å ha den største arbeidsløshet i Europa, regnet efter folketal og antall arbeidere. Og arbeidsløsheten har en tendens til å bli permanent. For hvert år som går, blir arbeiderbefolkningen

mer og mer utarmet. Den store arbeidsløshet i forbindelse med det underbetalte nødsarbeide, har en sterk tendens til å trykke hele arbeiderklassens lønns- og levestandard stadig dypere ned.

Under disse omstendigheter har det offentlige, stat og kommuner, plikt til å tre støttende til, og etter beste evne søke å avhjelpe arbeidsløshetens verste følger, ved å igangsette arbeide efter organisasjonsmessige satser, eller ved å sørge for forsvarlig underhold.

Partiets og fagorganisasjonens opfatning av hvordan det offentliges arbeide for å avhjelpe arbeidsløsheten skal legges an, kan opsummeres således:

1. Efter at kommunevalgene er avsluttet, innkalles til en kommunalkonferanse, hvor alle arbeiderstyrte kommuner må være representert, og hvor det også er adgang til representasjon for arbeiderfraksjoner i de kommuner hvor arbeiderne er i mindretall. Videre representasjon fra Landsorganisasjonen og de interesserte forbund. På konferansen behandles den økonomiske krise, arbeidsløsheten, nødsarbeidet og formene for samarbeidet mellom de arbeiderstyrte kommuner.

2. I storting og kommunestyre må Arbeiderpartiets representanter i første rekke arbeide for de størst mulige bevilgninger til ordinært arbeide. Ved det ekstraordinære arbeide som igangsettes til avhjelp av arbeidsløsheten, må det kreves at arbeidet igangsettes på vilkår som er godkjent av fagorganisasjonen.

3. Når en arbeiderstyrt kommune igangsetter ekstraordinært arbeide for å motvirke arbeidsløshet innenfor kommunen, må det, om mulig før arbeidet igangsettes, treffes avtale med vedkommende forbund om lønns- og arbeidsvilkår, således at det ingen strid blir mellom fagorganisasjonen og den arbeiderstyrte kommune.

4. Ekstraordinært arbeide som igangsettes, må ikke skje på bekostning av eller til fortrenghet for de faste organiserte kommunale arbeidere innen vedkommende by eller bygd. Det må skarpt bekjempes at «nødsarbeidet» i en eller annen form utnyttes til å erstatte eller overflødiggjøre det ordinære arbeide.

5. Hvor Staten eller de borgerlig styrte kommuner igangsetter «nødsarbeide» til satser som ikke kan godkjennes av vedkommende fagforbund, må spørsmålet om boikott eller blokade av dette arbeide reises. Spørsmålet om boikott og blokade må bli å behandle og avgjøre i ethvert forekommende konkret tilfelle efter organisasjonsmessige prinsipper og efter en nøie vurdering av de faktiske forhold.

6. Tendensen i de borgerlig styrte kommuner til å bortsette kommunalt arbeide til entreprenører og mellemmenn må motarbeides.

7. Såfremt en borgerlig styrt kommune kommer i konflikt med fagorganisasjonen om lønns- og arbeidsvilkår for det ekstraordinære arbeide, må arbeiderrepresentantene stemme mot enhver bevilgning til nødsarbeide.

8. For øvrig henviser og slutter man sig til de krav som Det norske Arbeiderparti og Arbeidernes faglige Landsorganisasjons siste kongress rettet til Regjeringen for avhjelp av arbeidsløsheten.

Voldgifts- og tukthusloven.

I oktober måned 1927 nedsatte centralstyret en komité bestående av Trygve Lie, K. M. Nordanger, Alfred Madsen og Halvard Olsen til å utarbeide forslag angående arbeidet for ophevelse av de arbeiderfiendtlige lover.

Til landsstyremøtet 14—15 januar forelå følgende innstilling fra komitéen som blev vedtatt av landsstyret:

«Den av partiet nedsatte komité i anledning kampen mot de arbeiderfiendtlige lover holdt foran fagkongressen en rekke møter bl. a. også sammen med Landsorganisasjonens og partiets samarbeidskomité.

Overensstemmende med den innstilling som forelå fra komitéen, sekretariatet og centralstyret vedtok fagkongressen i spørsmålet om arbeidstvistloven og straffelovens § 222, II, enstemmig følgende beslutning:

«Sekretariatet optar sammen med Det norske Arbeiderpartis centralstyret og stortingsgruppe arbeidet for å få ophevet de arbeiderfiendtlige lover av 1927.»

Under behandlingen av voldgiftsloven blev enstemmig vedtatt følgende forslag:

«Sekretariatet får i oppdrag i samarbeide med Det norske Arbeiderpartis centralstyret og stortingsgruppe å fremme krav om voldgiftslovens ophevelse.»

Som det fremgår av kongressens beslutninger skal arbeidet for å få loven ophevet skje i samarbeide mellom sekretariatet, Det norske Arbeiderpartis centralstyret og stortingsgruppe.

Komitéen mener derfor at det vil være riktigst at der holdes et spesielt møte mellom centralstyret, sekretariatet og stortingsgruppen om denne sak.

Partiets stilling til disse lover er gitt i og med kongressens beslutning. Det gjelder for stortingsgruppen å velge den fremgangsmåte som hurtigst vil føre til ophevelse av de nevnte lover.

Komitéen mener at man i første omgang må konsentrere arbeidet om å få ophevet straffelovens § 222, II, og at dette spørsmål ikke kobles sammen med de to andre lover.

Nødvendige forslag til ophevelse av straffelovens § 222, II, bør derfor straks utarbeides og fremsettes av stortingsgruppens medlemmer i justiskomitéen.

Stortingsgruppen bør derefter i samråd med sekretariatet og centralstyret beslutte tidspunktet for fremsettelse av forslag om ophevelse av voldgiftsloven og derefter arbeidstvistloven.

Hvad arbeidstvistloven angår vil komitéen gjøre opmerksom på at partiets stortingsgruppe muligens allerede i første omgang må ta standpunkt til et subsidiært forslag om at denne lov føres tilbake til loven av 1915.

Under henvisning til foranstående vil komitéen foreslå at central- og landsstyret fatter følgende beslutning:

«Partiets stortingsgruppe fremmer forslag til ophevelse av de arbeiderfiendtlige lover overensstemmende med fagkongressens beslutninger.»

Partiets stilling til spørsmålet om gullinnløsning.

I fellesmøte av stortingsgruppen og centralstyret 21 april blev vedtatt følgende beslutning i spørsmålet om partiets stilling til gullinnløsningen:

«Det er nødvendig å gjennomføre effektive gjelds- og rentelettelser for vanskelig stillede kommuner og småkårsfolk. Derved kan nødvendige skattelettelser i kommunene gjennomføres, og der skapes forsvarlig grunnlag for at en stabil gullinnløselig valuta kan hevdes og opprettholdes.

Under henvisning til den pågående utredning, og til arbeiderpartiets representanters uttalelse i finansinnstillingen (budgettinnst. I 1928) blir den endelige behandling av denne sak å utsette til resultatet av gjeldstrykkommisjonens arbeide foreligger. Derved kan valuta- og gjeldsspørsmålet få en samlet og helt saklig vurdering, etterat alle opplysninger som det er mulig å erholde, er blitt fremlagt.

Internasjonal samling.

I landsstyrets møte 14 januar blev det enstemmig besluttet å tiltre følgende oprop fra det uavhengige engelske arbeiderparti om nødvendigheten av internasjonal samling:

«Det er på tide at socialister i alle land ofrer alvorlig oppmerksomhet på den beklagelige stilling som organisasjonen av vår internasjonale bevegelse befinner sig i.

For å kunne møte kapitalens internasjonalisering, reaksjonens og fascismens trusler, imperialismens politiske og økonomiske utbytning og krigsfaren er det nødvendig at arbeiderbevegelsen over hele verden samles.

For øieblikket er både den faglige og den politiske arbeiderbevegelse i en ulykkelig splittelse. På begge områder er det to rivaliserende internasjonaler og mange viktige arbeiderorganisasjoner står utenfor dem begge.

Fagforenings-Internasjonalen og Arbeider- og Socialist-Internasjonalen er næsten utelukkende européiske organisasjoner. De faglige og politiske arbeiderorganisasjoner i Amerika, Afrika, Asia og Australia er for største delen ikke tilsluttet dem. På den andre siden representerer Den tredje Internasjonale og Den røde faglige Internasjonale — uaktet de har forbindelser videre ut — avvikende mindretallsbevegelser, undtagen i Sovjet-Unionen, bevegelser som gir uttrykk for ytterligere splittelse.

Så lenge denne splittelse og desorganisasjon fortsetter, kan den internasjonale arbeiderbevegelse aldri være sin opgave voksen, den som består i å styrte kapitalisme og imperialisme og bygge op socialisme og internasjonisme. Det er arbeiderklassens første plikt å skaffe sig en samlet politisk internasjonale og en samlet faglig internasjonale.

Vanskelighetene er mange, men de kan overvinnes, hvis arbeiderklassen setter noget inn på det. Vi appellerer til medlemmene i alle grener av arbeiderbevegelsen i alle land, at de krever internasjonal samling.

Vi er overbevist om at medlemsmassene ønsker det. La dem gjøre sin røst hørt, la dem reise igjen med overveldende styrke Karl Marx' historiske appell:

Arbeidere i alle land, slutt dere sammen.

Justisforfølgelsene mot de finske arbeidere.

I april måned blev det foretatt massearrestasjoner i Finland av arbeidere og tillitsmenn i arbeiderorganisasjonene.

Partiets centralstyre og Landsorganisasjonens sekretariat sendte i fellesskap følgende protest til den finske regjering:

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon i Norge og Det norske Arbeiderparti vil på vegne av den norske arbeiderklasse overfor den finske regjering nedlegge en bestemt protest mot den arbeiderforfølgelse som i den senere tid er satt i gang i Finland, og mot de politiske arrestasjoner som er foretatt, bl. a. av sekretæren i Finnlands faglige Landsorganisasjon, Arvo Tuominen.

Årsaken til de finske arbeideres fengsling er ikke blitt meddelt offentligheten. Det synes som om det er det politiske detektivpolitisk hensikt å holde de arresterte lengere tid i fengslig forvaring uten at nogen årsak til dette skritt oppgis.

Den norske arbeiderklasse protesterer mot en slik fremgangsmåte og mot det finske politiske politis optreden i denne sak. Vi krever av den finske regjering at den straks treffer de nødvendige foranstaltninger for å sette de fengslede arbeidere i frihet.

Kommunevalgene.

Til å utarbeide forslag til retningslinjer for partiets kommunepolitikk valgte centralstyret i møte 4 mai en komité bestående av Adolf Indrebø, Randolf Arnesen, Harald Halvorsen, Nils Hjelmtveit, K. M. Nordanger, Fr. Monsen og Andreas Moan.

I juni måned blev følgende sirkulære om forberedelsene til og taktikken ved kommunevalgene sendt samtlige partiavdelinger:

De fortvilede økonomiske forhold arbeiderne lever under og inntrykket av den veldige fremgang partiet hadde ved stortingsvalget vil

skattelovene så man kan komme nullskatteydere til livs ved skatt på uforholdsmessig stort personlig forbruk.

2. Kommunalt selvstyre.

Full oprettholdelse av det kommunale selvstyre. Kamp mot departementets og lovgivningsmaktens diktatur overfor kommunene.

3. Arbeidsløsheten.

Den omfattende arbeidsløshet gjør det nødvendig at kommunen tar planmessig sikte på å få arbeidslivet i gang og selv iverksetter samfunnsnyttig arbeide som veianlegg, skogsarbeide, nydyrking og bu-reising. I enkelte kommuner kan det også bli spørsmål om å gi støtte til de bedrifter som det er av samfundsmessig betydning å holde i gang, såfremt det skaffes betryggende garantier for at denne støtte kommer arbeidslivet og arbeiderne til gode.

4. Sociale formål.

Det kommunale forsorgsvesen må utbygges og utvikles. Vern om sociale goder som alderdoms-, invalide- og morspensjon. Arbeidsløse som det ikke kan skaffes arbeide, må få forsvarlig underhold.

5. Kulturelle formål.

Borgerpartienes angrep på de kulturelle goder må slåes tilbake. Folkeskolen må fortsatt utvikles som en felles skole for alle barn. Fritt skolemateriell.

6. Vern om hjemmene.

Det norske Arbeiderparti vil fortsette arbeidet for boligsaken. Kooperative byggeselskaper, egne-hjem-bevegelsen og opprettelsen av småbruk støttes ved lånegarantier. Hvor det er nødvendig må kommunen selv bygge boliger. Ved planmessig innkjøp må kommunen sikre sig de eiendommer som er nødvendig, så vel til boligbygging, utparselering til småbruk, som til kommunale formål. Kommunal aksjon til støtte for nedregulering av småbrukernes gjeld. Det må søkes hindret at familier som på grunn av arbeidsløshet eller av andre lignende årsaker er ute av stand til å klare sine gjeldsforpliktelser, drives fra sine hjem.

7. Edruelighet.

Skarp håndhevelse av edruelighetslovgivningen. Lokalt veto. Ret-tighetenes antall fastsettes og deres beliggenhet reguleres under hen-syntagen til edruelighetens fremme.

8. Kommunale styrever og utvalg.

Partiets kommunestyregrupper må forlange forholdsmessig representasjon ved de valg som foretas av kommunestyret.

9. Gjeldbetyngede kommuner.

Kommunegjeld som ikke kan forrentes og amortiseres ved inntekter av kommunale bedrifter eller ved en rimelig beskatning uten at berettigede interesser forsømmes, må kreves avvirket med støtte og medvirken fra Statens side.

Taktikken ved ordfører- og formannskapsvalgene.

I anledning ordfører- og formannskapsvalgene vedtok centralstyret følgende beslutning:

«Samarbeide med borgerlige partier må ikke finne sted.

I alle kommuner hvor Arbeiderpartiet alene eller sammen med kommunistpartiet har flertallet, må arbeiderfraksjonen overta ordføreren. I kommuner hvor arbeiderfraksjonen utgjør halvparten av representantene, må arbeiderfraksjonen også stille egen kandidat.

I de kommuner hvor Arbeiderpartiet ikke har flertallet alene, kan det innledes samarbeide med kommunistpartiet om valg av ordføreren. Samarbeidet må innskrenke sig til de enkelte spørsmål. **Nogen** fast fellesgruppeorganisasjon må frarådes. Ved ordførervalget bør vårt parti stille følgende krav: I de kommuner hvor vårt parti er den største gruppe skal den eventuelle felleskandidat tilhøre vårt parti. Er kommunistpartiets gruppe størst bør vår gruppe stemme på deres kandidat.

Ved valg til formannskapet kan også samme fremgangsmåte benyttes forsåvidt det kan styrke arbeidernes representasjon og innflytelse.»

Valgoversikt.

Det norske Arbeiderparti stilte liste ved valgene i *landdistriktene* i 450 herreder og ved *byvalgene* i 60 byer og ladesteder. På partiliste blev valgt av Arbeiderpartiet i alt 4 120 representanter, hvorav 3 281 i fylkene og 839 i byene.

Dertil valgtes 237 representanter på forskjellige lokale arbeider- og småbrukerlister. En flerhet av disse er valgt av og tilhører Det norske Arbeiderparti.

Av kommunistpartiet blev valgt 261, hvorav 71 i byene.

For de nordligste fylker er opgavene delvis mangelfulle, på grunn av at valgene i mange herreder foregikk som upolitiske distriktsvalg. Spesielt for Finnmark og Troms er tallene derfor anslagsvise. Dette gjelder også — hvor sammenligning er benyttet — opgavene for 1925.

Efter den oversikt som foreligger ved beretningens utarbeidelse, stiller mandatfordelingen sig således:

	Arbeiderpartiet			Samlet ant. repr. i de nevnte kom.	Derav borgerlige	Kommunistpartiet	Andre arbeiderlister
	Partiliste i antall kom.	Representanter valgt	Økning fra forr. valg				
Østfold	27	268	44	628	346	1	13
Akershus	27	362	40	760	389	6	3
Hedmark	30	293	125	636	275	58	10
Opland	29	218	152	632	376	6	32
Buskerud	23	221	25	508	273	7	7
Vestfold	19	130	36	467	337	-	-
Telemark	20	220	86	628	351	8	49
Aust-Agder	21	138	33	472	288	-	46
Vest-Agder	14	52	20	260	197	-	11
Rogaland	15	66	34	272	204	2	-
Hordaland	25	110	79	540	395	35	-
Sogn og Fjordane	21	108	79	490	378	4	-
Møre	40	186	72	736	550	-	-
Sør-Trøndelag	34	204	49	576	353	19	-
Nord-Trøndelag	34	171	58	564	378	13	2
Nordland	32	215	60	616	371	10	20
Troms	24	214	69	428	207	7	-
Finnmark	15	105	25	276	116	14	41
<i>Fylkene</i>	450	3 281	1 086	9 489	5 784	190	234
<i>Byene</i>	60	839	115	2 160	1 247	71	3
Tilsammen	510	4 120	1 201	11 649	7 031	261	237

Økningen i mandater for Arbeiderpartiet utgjør vel 40 procent.

Det norske Arbeiderparti opnådde absolutt flertall i 10 byer og i 105 herreder, foruten i 2 fylkesting (Hedmark og Troms). I 3 byer og 22 herreder er det flertall av de to arbeiderpartier tilsammen. De arbeiderstyrte kommuners antall utgjør således 140.

Ved ordførervalgene fikk Arbeiderpartiet valgt 18 ordførere i by- og 122 i landkommunene, tilsammen 140. Av kommunistpartiet blev valgt 6, samtlige i landdistriktene.

Av *byene* har Det norske Arbeiderparti nu flertall i Fredrikstad, Sarpsborg, Moss, Kongsberg, Larvik, Notodden, Narvik, Hammerfest og Vardø foruten i Oslo, hvor ordføreren likeledes blev valgt av Det

norske Arbeiderparti. I Gjøvik, Hamar og Harstad har Arbeiderpartiet flertall sammen med kommunistpartiets representanter. I Mo og Mosjøen har vårt parti halvparten av bystyrets medlemmer. I Halden, Porsgrunn, Kristiansand, Levanger og Vadsø blev det valgt ordfører av Arbeiderpartiet, uten at dette har flertall i bystyret. I Namsos gikk arbeiderflertallet tapt ved valget.

I *landdistriktene* har Det norske Arbeiderparti flertall alene i følgende 105 kommuner: Glemmen, Tune, Borge, Jeløy, Kråkerøy, Rolvsøy, Skjeberg, Torsnes, Øymark, Lillestrøm, Eidsvoll, Aurskog, Enebakk, Fett, Skedsmo, Nes, Hurdal, Lørenskog, Elverum, Brandval, Eidskog, Hof, Løten, Nes, Sør-Odal, Nord-Odal, Ringsaker, Romedal, Stange, Trysil, Vang, Ytre Rendal, Øvre Rendal, Engerdal, Dovre, Heidal, Nord-Fron, Sør-Fron, Sel, Jevnaker, Søndre Land, Vardal, Vestre Toten, Sør-Aurdal, Ådal, Krødsherad, Modum, Norderhov, Nedre Eiker, Røyken, Tyristrand, Øvre Eiker, Ytre Sandsvær, Øvre Sandsvær, Hurum, Hof (Vestfold), Drangedal, Fyresdal, Heddal, Seljord, Åmli, Bykle, Evje, Stokken, Gjerstad, Vennesla, Årdal (Sogn og Fjordane), Bremsnes, Hopen, Valsøyfjord, Ålen, Glåmos, Holtålen, Klæbu, Selbu, Egge, Klinga, Fauske, Vefsn, Nord-Rana, Vik, Velfjord, Grane, Tysfjord, Vega, Nordreisa, Karlsøy, Sørfjord, Lyngen, Tromsøysund, Balsfjord, Målselv, Lenvik, Salangen, Andørja, Ibestad, Sandtorg, Skånland, Sørreisa, Berlevåg, Kistrand, Lebesby, Sørøysund, Nesseby og Måsøy.

Den detaljerte oversikt for fylkene og byene viser:

	Kommuner m. arbeider- flertall	Derav rent partiflertall	Valgte ordførere av D. n. Arb parti
Østfold	9	9	9
Akershus	9	9	9
Hedmark	22	16	17
Opland	10	10	10
Buskerud	11	11	11
Vestfold	1	1	2
Telemark	6	4	7
Aust-Agder	6	5	6
Vest-Agder	1	1	1
Rogaland	-	-	-
Hordaland	2	-	1
Sogn og Fjordane	2	1	2
Møre	3	3	3
Sør-Trøndelag	7	5	9
Nord-Trøndelag	5	2	5
Nordland	8	8	8
Troms	14	14	16
Finnmark	11	6	6
Fylkene	127	105	122
Byene	13	10	18
Tilsammen	140	115	140

Sammen med kommunistpartiet eller andre arbeiderlister er det flertall i 22 herreder: Grue, Storelvdal, Åmot, Åsnes, Våler, Vinger, Solum, Lårdal, Froland, Odda, Laksevåg, Kyrkjebø, Røros, Malvik, Meråker, Malm, Verran, Kjelvik, Sør-Varanger, Nord-Varanger, Alta og Vardø herred.

I følgende bygder i landdistriktene mangler Det norske Arbeiderparti 1 stemme på halvparten av representantplassene: Aker (29 av 60), Bærum (23 av 48), N. Høland (13 av 28), Askim (9 av 20), Idd (15 av 32), Foldal (5 av 12), Brandbu (11 av 24), Fluberg (7 av 16), Lunner (7 av 16), Vågå (9 av 20), Opdal (7 av 16), Botne (9 av 20), Lardal (7 av 16), Skoger (17 av 36), Tjølling (13 av 28), Gransherred (9 av 20), Kviteseid (11 av 24), Nissedal (11 av 24), Hærefoss (5 av 12), Hylestad (5 av 12), Tromøy (7 av 16), Vegardshei (7 av 16), Eiken (5 av 12), Gjestal (5 av 12), Bratvær (7 av 16), Surnadal (7 av 16), Støren (7 av 16), Tydal (5 av 12), Horg (7 av 16), Kolvereid (7 av 16), Røra (5 av 12), Tresfjord (5 av 12), Ankenes (9 av 20), Hemnes (7 av 16), Korgen (5 av 12), Malangen (7 av 16), Øverbygd (5 av 12) og Talvik (7 av 16).

I Oppegård, Lier, Meldal og Verdal mangler likeledes arbeiderrepresentantene 1 stemme på halvparten. — I Ullensaker, Blaker, Setskog, Mykland, Gjøvdal, Sauda, Jostedal, Singsås, Snilfjord, Foldereid, Mosvik, Budal, Orkanger, Andenes og Bardu er det valgt like mange arbeiderrepresentanter og borgerlige — med borgerlig ordfører.

I følgende 59 bygder, hvor det tidligere var borgerlig ordfører, er det nu valgt *ordførere av Det norske Arbeiderparti*: Rolvsøy, Nes i Romerike, Hurdal, Eidskog, Grue, Hof, Løten, Ringsaker, Nes, Engerdal, Øvre Rendal, Nordre Fron, Sør-Fron, Heidal, Vardal, Søndre Aurdal, Øvre Eiker, Ådal, Øvre Sandsvær, Ytre Sandsvær, Krødsherad, Tjølling, Hof i Vestfold, Drangedal, Fyresdal, Heddal, Seljord, Lunde, Lårdal, Solum, Gjerstad, Froland, Evje, Bykle, Laksevåg, Årdal i Sogn, Bremsnes, Valsøyfjord, Glåmos, Holtålen, Heim, Klæbu, Selbu, Verran, Malm, Vefsn, Grane, Velfjord, Vega, Hemnes, Sørreisa, Balsfjord, Tromsøysund, Gratangen, Kjelvik, Sørøysund, Måsøy, Nord-Varanger og Vardø herred. Dessuten er valgt ordfører av Arbeiderpartiet i Romedal og S. Land (før nykommunistisk). I Orkanger gikk ordføreren tapt etter omvalget ved loddrekning.

For øvrig henvises til oversikt som er inntatt for hvert enkelt *fylke* og til tabellene på side 77 og flg. vedkommende mandatfordelingen.

Byvalgene.

I de 60 *byer og ladesteder* hvor Det norske Arbeiderparti stilte liste ved kommunevalgene i desember, blev partistillingen følgende, sammenlignet med stillingen i forrige periode:

Det norske Arbeiderparti 839 mot før 724, høire og de borgerlige felleslister 766 (815), venstre 310 (303), andre grupper 174 (207) og kommunistpartiet 71 mot før 111.

I alt blev det valgt 913 arbeiderrepresentanter mot 1 247 borgerlige. I 1925 blev valgt 835 arbeiderrepresentanter, mens Det norske Arbeiderparti nu alene har fått valgt 839. Forskyvningen fra de borgerlige partiet til arbeiderpartiene utgjør 78 mandater.

I de 43 kjøpsteder som hører inn under *byvalgkretsene*, blev valgt 721 av Det norske Arbeiderparti mot ved forrige valg 620, en fremgang på 101 mandater. Samtidig gikk kommunistpartiet tilbake fra 101 til 64 eller med 37 mandater.

Av de borgerlige partiers tap i disse byer som utgjør 67 plasser, faller de 44 på høire og borgerpartiet og 30 på andre grupper, mens venstre hadde en fremgang på 7. De 3 valgte arbeiderrepresentanter på særlisten på Kongsberg er her holdt utenfor.

I 17 byer som ved stortingsvalg velger sammen med *landdistriktet*, blev valgt 118 av Arbeiderpartiet (sist 104), 120 av høire og borgerpartiet (125), 77 venstre (uforandret), 42 av andre borgerlige grupper (48) og 7 nykommunister (10).

Arbeiderpartiet gikk i 44 byer frem med 125 plasser og i 8 byer tilbake med 10, mens stillingen i 8 andre byer var uforandret.

Kommunistpartiet gikk tilbake i 18 byer med 45 plasser og hadde i 5 byer en tilvekst på i alt 5. Partiet stilte liste i Oslo, Fredrikstad, Notodden, Stavanger, Flekkefjord og Svolveværen uten å opnå nogen representant.

Høire hadde tilbakegang i 29 byer med tilsammen 58 mandater og gikk frem i 8 byer med 9. I 9 byer var det borgerlig fellesvalg av høire og venstre. Venstre hadde på partiliste et tap i 18 byer på 28 plasser og i 20 byer en fremgang på 38, deriblandt Halden, Grimstad, Lillehammer og Bodø, hvor partiet ikke stilte liste for tre år siden. På den annen side hadde venstre i år ikke liste i Vadsø, hvor det sist fikk valgt 3 mann. Avholdspartiet fikk i 20 byer valgt 115, hvilket er en del tilbakegang fra forrige kommunevalg.

I tabellen nedenfor er inntatt en oppgave over *representantenes fordeling på partiene i de forskjellige kommuner*. Statistikken omfatter 60 (av i alt 65) kjøpsteder og ladesteder, hvor Arbeiderpartiet hadde liste, og hvor valget foregikk som forholdstallsvalg. I disse byer blev valgt i alt 2 160 representanter, som fordeler sig slik:

	Arbeider- partiet	Høire og borgerp.	Venstre	Andre grupper	Komm.- partiet	Antall repr.
Oslo	42 (+ 2)	40 (÷ 1)	2 (+ 2)	0 (÷ 2)	0 (÷ 1)	84
Halden	25 (+ 2)	21 (÷ 3)	2 (+ 2)	4 (÷ 1)	-	52
Fredrikstad	28 (+ 3)	19 (+ 2)	1	4 (÷ 5)	0	52
Sarpsborg	32	12 (÷ 2)	6 (+ 1)	-	2 (+ 1)	52
Moss	24	20*	-	-	-	44
Drøbak	5	11 (÷ 1)	4 (+ 1)	-	-	20
Kongsvinger	6 (+ 1)	9	4	-	1 (÷ 1)	20
Hamar	17 (+ 9)	15 (÷ 2)	3	-	1 (÷ 7)	36
Lillehammer	15 (+ 4)	18 (÷ 1)	2 (+ 2)	0 (÷ 4)	1 (÷ 1)	36
Gjøvik	17 (+ 2)	12 (÷ 1)	5	-	2 (÷ 1)	36
Hønefoss	13	15*	-	-	-	28
Drammen	28 (÷ 1)	32 (+*1)	-	-	-	60
Kongsberg	18 (+ 1)	4 (÷ 2)	7 (÷ 1)	7 (+ 3)	0 (÷ 1)	36
Holmestrand	8 (÷ 1)	10*	-	2 (+ 1)	-	20
Svelvik	4	16*	-	-	-	20
Horten	22 (+ 1)	21 (÷ 1)	4	5	-	52
Tønsberg	17 (+ 3)	27 (÷ 1)	1	6 (÷ 1)	1 (÷ 1)	52
Sandefjord	10 (+ 2)	19 (+ 1)	7	0 (÷ 3)	-	36
Larvik	26 (+ 3)	16	9 (÷ 1)	0 (÷ 2)	1	52
Brevik	6 (+ 4)	8	4 (÷ 1)	0 (÷ 2)	2 (÷ 1)	20
Langesund	5 (÷ 1)	6	9 (+ 1)	-	-	20
Porsgrunn	14 (+ 8)	13 (÷ 3)	7 (÷ 1)	7 (+ 2)	3 (÷ 6)	44
Skien	17 (+ 7)	17 (÷ 4)	16 (+ 2)	-	10 (÷ 5)	60
Notodden	19 (+ 1)	6 (+ 1)	4 (÷ 1)	7 (+ 1)	0 (÷ 2)	36
Kragerø	9 (+ 2)	11 (÷ 2)	8	-	-	28
Risør	9 (+ 3)	9	4 (÷ 3)	6	-	28
Arendal	15 (+ 1)	26	-	11 (÷ 1)	-	52
Grimstad	2 (+ 2)	11 (÷ 1)	3 (+ 3)	4 (+ 4)	-	20
Tvedestrand	3 (+ 2)	12 (÷*1)	-	5 (÷ 1)	-	20
Lillesand	2 (+ 2)	7	11 (÷ 2)	-	-	20
Kristiansand	21 (+ 2)	17 (÷ 3)	10 (+ 1)	12	-	60
Mandal	6 (÷ 1)	9 (+ 1)	5 (+ 1)	8 (+ 1)	-	28
Flekkfjord	3 (+ 1)	6	8 (÷ 2)	3 (+ 2)	0 (÷ 1)	20
Egersund	7	7	4	9	1	28
Farsund	2 (+ 2)	9	5 (÷ 1)	4 (÷ 1)	0	20
Sandnes	9 (+ 1)	3	8 (÷ 1)	-	-	20
Stavanger	26	22 (÷ 1)	20 (+ 3)	0 (÷ 2)	0	68
Haugesund	20	20 (÷ 1)	19 (+ 1)	-	1	60
Kopervik	6 (÷ 1)	5 (+ 1)	9	-	-	20
Skudeneshavn	6 (÷ 1)	14 (+*1)	-	-	-	20
Bergen	21 (+ 11)	22 (÷ 4)	11 (+ 2)	6 (÷ 3)	16 (÷ 6)	76
Florø	8 (+ 2)	8 (÷ 1)	4 (÷ 1)	-	-	20
Ålesund	20 (+ 2)	13	15 (÷ 1)	7 (÷ 2)	5 (+ 1)	60
Molde	6 (+ 1)	6 (÷ 1)	5 (÷ 2)	1 (+ 1)	2 (+ 1)	20
Kristiansund	26 (+ 1)	21 (÷ 8)	4 (+ 3)	8 (+ 3)	1 (+ 1)	60
Trondhjem	28 (+ 6)	31 (+ 1)	4 (÷ 1)	4 (÷ 3)	9 (÷ 3)	76
Levanger	8 (+ 1)	7	5	-	0 (÷ 1)	20
Stenkjer	8 (+ 1)	5	7 (÷ 1)	-	-	20
Namsos	13 (÷ 3)	4	8 (+ 5)	3 (÷ 2)	-	28
Mo	10 (+ 5)	7 (+ 1)	3 (÷ 2)	-	0 (÷ 4)	20
Mosjøen	10 (+ 1)	7	3 (÷ 1)	-	-	20
Brønnøysund	9 (+ 2)	8 (÷*2)	-	4	-	20
Bodø	8 (+ 5)	9 (÷ 1)	3 (+ 3)	7 (÷ 7)	-	28
Narvik	23 (+ 1)	6 (÷ 3)	4 (+ 1)	1 (+ 1)	2	36
Svolvær	9 (+ 1)	10 (÷ 2)	1 (+ 2)	-	0	20
Harstad	8 (+ 1)	6 (÷ 1)	5 (+ 2)	3 (÷ 3)	6 (+ 1)	28
Tromsø	20 (+ 8)	13 (÷ 2)	12 (÷ 5)	3	4 (÷ 1)	52
Hammerfest	18 (+ 2)	10 (÷*2)	-	-	-	28
Vadsø	8 (÷ 1)	4	0 (÷ 3)	8 (+ 4)	-	20
Vardø	14 (+ 3)	8	5 (+ 1)	0 (÷ 3)	1 (÷ 1)	28

Stemmetallet i byene.

I de 60 byer hadde Arbeiderpartiet følgende stemmetall sammenlignet med forrige kommunevalg og stortingsvalget i 1927:

	1925	1928	St.v. 1927		1925	1928	St.v. 1927
Oslo	55 933	61 354	62 168	Kristiansand	1 980	2 344	2 785
Halden	1 867	2 116	2 387	Mandal	326	270	303
Fredriksstad	2 300	3 032	3 149	Farsund	—	66	83
Sarpsborg	2 562	2 889	3 318	Flekkefjord	77	130	162
Moss	1 780	1 74	2 169	Egersund	329	359	423
Drøbak	211	225	193	Sandnes	440	500	557
Kongsvinger	180	230	342	Stavanger	5 877	6 463	6 699
Hamar	592	1 288	1 562	Skudeneshavn	138	139	101
Lillehammer	630	950	1 156	Haugesund	1 634	1 723	1 724
Gjøvik	839	1 063	1 278	Kopervik	139	154	209
Hønefoss	584	647	698	Bergen	5 201	11 302	10 299
Drammen	5 576	5 671	6 214	Florø	130	219	273
Kongsberg	1 253	1 436	2 223	Ålesund	1 898	2 146	2 931
Svelvik	—	85	90	Molde	266	342	456
Holmestrand	418	338	421	Kristiansund	2 353	2 609	3 146
Horten	1 589	1 843	2 083	Trondhjem	5 873	7 628	8 129
Tønsberg	1 154	1 455	1 602	Levanger	233	265	343
Sandefjord	423	561	544	Steinkjer	352	450	494
Larvik	1 623	2 142	2 246	Namsos	755	623	743
Brevik	83	282	311	Mosjøen	278	320	339
Porsgrund	392	941	1 023	Bodø	252	545	670
Skien	1 003	1 826	1 361	Brønnøysund	123	176	198
Notodden	1 030	1 107	1 203	Mo	—	217	110
Langesund	181	190	187	Svolvær	232	347	192
Kragerø	353	472	613	Narvik	1 418	1 904	2 120
Risor	265	390	386	Harstad	221	253	312
Arendal	828	1 090	978	Tromsø	655	1 252	1 277
Grimstad	—	91	81	Hammerfest	558	836	822
Tvedestrand	—	61	76	Vardø	420	621	727
Lillesand	—	49	73	Vadsø	245	249	288

Tilsammen utgjorde partistemmetallet i byene 140 250, mot ved forrige kommunevalg 116 053. I sammenligningen mangler opgave for 1925 fra Svelvik og Mo. Tilveksten utgjør temmelig nøiaktig 24 000 stemmer eller vel 20 procent.

Særskilt for *byvalgkretsene* (samtlige undtagen Vadsø, hvorfra de borgerlige partiers stemmetall mangler) blir fordelingen på partiene følgende:

	1925	1928
Det norske Arbeiderparti	112 489	135 793
Høire og frisinnede venstre	109 890	109 331
Venstre	23 015	30 924
Kommunistpartiet	20 071	15 766
Avholdspartiet	15 837	11 630
Borgerlige felleslister	6 295	9 827
Særlistet av frisinnede venstre	4 770	6 420
Andre grupper	5 110	3 383
	<hr/> 297 427	<hr/> 323 074

Forskyvningen stiller sig slik: Arbeiderpartiet + 23 304, kommunistpartiet ÷ 4 305, høire, frisinnede venstre og de borgerlige felleslister + 4 623, venstre og avholdspartiet + 3 702, andre grupper ÷ 1 727. (De 250 stemmer som blev avgitt på den uavhengige arbeiderliste på Kongsberg er her ikke regnet med.)

Av en stemmeøkning i disse byer på 25 597 har *arbeiderpartiene* altså fått 18 999 nye stemmer eller 14.3 pct., og de borgerlige partier sammenlagt 6 598, hvilket for dem utgjør nøiaktig 4 pct. Gjennemsnittsprocenten for stemmetilveksten var 8.6 pct. For Det norske Arbeiderparti alene utgjorde fremgangen i disse byer 20.7 pct.

Til sammenligning kan nevnes at vårt parti ved stortingsvalget i 1927 gikk frem (alle 43 byer regnet sammen) med 25 401 stemmer eller 21.7 pct. fra stortingsvalget i 1924 — fra 117 088 stemmer til 142 489. Kommunistpartiet gikk samtidig tilbake fra 26 327 til 17 732. Netto blev således økningen i stortingsvalgperioden for arbeiderpartiene 16 806 stemmer eller 11.7 pct.

Ordførerevalgene.

For 1929 er valgt følgende *ordførere i byene av Det norske Arbeiderparti*:

Oslo: Ordfører A. Indrebø. Viceordfører Kr. Aamot.

Halden: Ordfører Abr. Aakre (gjenv.). Viceordfører Oscar Strøm.

Fredrikstad: Ordfører Haakon Karlsen (gjenv.). Viceordfører Joh. L. Johannessen.

Sarpsborg: Ordfører Joh. L. Andersen (gjenv.). Viceordfører Johan Akselsen.

Moss: Ordfører Jørgen Kr. Jakobsen (gjenv.). Viceordfører Nils Gjerseth.

Hamar: Ordfører N. Helland (gjenv.). Viceordfører Olav Larsen.

Gjøvik: Ordfører Niels Ødegaard (gjenv.). Viceordfører Sigurd Solheim.

Kongsberg: Ordfører Anton Lande. Viceordfører Sigv. Amundsen.

Larvik: Ordfører Oscar Andersen. Viceordfører Alb. Christiansen.

Porsgrund: Ordfører Lars Andersen (gjenv.). Viceordfører Arvid Frisak.

Notodden: Ordfører Olav Andresen (gjenv.). Viceordfører Ole O. Kaasa.

Kristiansand: Ordfører Johan Øydegard. Viceordfører Ole Johan Olsen.

Levanger: Ordfører S. O. Øraker.

Narvik: Ordfører Hans Kisen (gjenv.). Viceordfører Jakob Kuvaas.

Harstad: Ordfører I. Wulff.

Hammerfest: Ordfører Sig. M. Eriksen (gjenv.). Viceordfører H. Sætrum.

Vardø: Ordfører Jon Andraa (gjenv.). Viceordfører Peder Holt.

Vadsø: Ordfører A. Trasti (gjenv.).

I alt er valgt 18 arbeiderordførere i byene, samtlige tilhørende Det norske Arbeiderparti. Dessuten har partiet fått viceordføreren i 4 andre byer, nemlig dreier Thorset, Horten, Carl Albretsen, Brevik, Stavang, Florø, og Alf Ljones, Mo i Rana.

Kommunistpartiet fikk viceordføreren i Harstad, mens viceordførerplassen gikk til de borgerlige i Levanger.

I Holmestrand foregikk valget ved loddrekning, og de borgerlige besatte begge plasser.

Landdistriktene.

De arbeiderstyrte kommuner. — Ordførervalgene.

I Østfold fylke besatte Arbeiderpartiet ved forrige kommunevalg (1925) ordførerplassen i 8 kommuner, hvorav de 3 blev vunnet ved loddrekning (Torsnes, Kråkerøy og Øymark). I år blev det valgt 8 ordførere av vårt parti med rent flertall og den 9de (Torsnes) ved loddrekning. Ny er Rolvsøy, som ved dette valg blev erobret av arbeiderne.

Av de valgte ordførere tilhørende vårt parti er 6 gjenvalgt, nemlig Oscar M. Johannessen, Glemmen (viceordfører Hans Thøgersen), Sven J. Dalen, Tune (Johan Gundersen), Halfdan Kildal, Jeløy (Harald Larsen), Oskar L. Stenholt, Skjeberg (Karl Hamang), A. Mostedt, Øymark (Kr. Hattestad) og Olaf Johansen, Torsnes. Viceordføreren i Torsnes gikk ved loddrekningen til de borgerlige.

I Borge blev som ordfører valgt Ole E. Ranum, Selbak (Julius Johansen viceordfører), i Rolvsøy Ragnvald Nygaard (H. C. Hansen) og i Kråkerøy Anton Davidsen (Anton Olaussen).

Partistillingen i de 9 arbeiderkommuner er: Borge 18 av 28, Tune 20 av 32, Glemmen 18 av 28, Jeløy 12 av 20, Rolvsøy 10 av 16, Skjeberg 26 av 44, Øymark 9 av 16, Torsnes og Kråkerøy 8 av 16. I Idd og Berg hvor vårt parti hadde flertall av urvelgerstemmene, fikk borgerpartiene flertallet av mandatene og besatte også ordførerplassen. I Idd er partistillingen 15 mot 17 og i Askim 9 mot 11.

I *Akershus* blev det i 1925 valgt 9 arbeiderordførere mot 4 i perioden fornt. I inneværende periode er også valgt 9 ordførere tilhørende Det norske Arbeiderparti. Partiet tapte ordføreren i Oppegård, likesom det gikk uheldig ut av loddtrekningen i de 3 kommuner hvor partiet står likt med de borgerlige. Den tidligere ordfører i Nittedal — hvor også arbeiderflertallet gikk tapt — stod utenfor vårt parti i perioden.

Til gjengjeld kom Nes og Hurdal til som nyerobringer for Arbeiderpartiet ved valget i år. Og i Eidsvoll, Enebakk og Aurskog, hvor det i forrige periode var valgt like mange arbeiderrepresentanter som borgerlige, står Arbeiderpartiet nu med rent flertall. Dertil står partiet med sterke minoritetsgrupper i Aker (29 mot 31) og Bærum (23 mot 25) foruten i Oppegård og Nordre Høland, hvor det likeledes mangler 1 stemme på halvparten i herredsstyret, samt i Ullensaker, Blaker og Setskog, hvor det borgerlige flertall hviler på ordførerens dobbeltstemme.

Av de 9 ordførere av vårt parti er 5 gjenvalgt, nemlig K. M. Nordanger i Lillestrøm (viceordfører Otto M. Thoresen), Aksel Braaten i Eidsvoll (Thv. Frauerud), Einar Hoff, Aurskog (J. H. Aaserud), Asbj. Dørumsgard, Fet (Frithjof Dørumsgaard) og Ingv. Kristiansen, Lørenskog (Ingv. Nilsen).

De nyvalgte er: Nes: Daniel Vikin (Søren Haugerud), Skedsmo: Jonathan Larsen (Georg Kristiansen), Enebakk: A. Chr. Holthe (Kr. Ruud) og Hurdal: Ivar Rogstad (N. Løkken).

Utenom de 9 kommuner hvor Arbeiderpartiet behersker flertallet, har vårt parti fått valgt viceordføreren i Ås (Ador Berntsen), Nannestad (G. Rønning), Setskog (Johan Nilsen) og i Ullensaker, hvor vårt partis kandidat, M. Jul. Halvorsen, blev valgt ved loddtrekning.

Partistillingen i de 9 arbeiderkommuner er: Lillestrøm 19 av 28, Skedsmo 16 av 24, Lørenskog 11 av 20, Fet 18 av 28, Eidsvoll 29 av 48, Nes 23 av 40, Aurskog 11 av 20, Enebakk 13 av 24, Hurdal 13 av 24. I Ullensaker er stillingen 22 mot 22, i Blaker 8 mot 8 og i Setskog 6 mot 6.

I *Hedmark* blev stillingen i det nye fylkesting 22 av arbeiderpartiene og 8 borgerlige, mot før 13 mot 17. Det norske Arbeiderparti fikk absolutt flertall med 17 av de 30 ordførere.

I forrige periode hadde vårt parti 8 ordførere i Hedmark fylke, nemlig i Elverum, Trysil, Ytre Rendal, Stange, Vang, Brandval og de to Odalsbygder. I tillegg til disse er det nu valgt ordførere av Det norske Arbeiderparti i følgende 9 kommuner: Eidskog, Grue, Hof, Løten, Romedal, Ringsaker, Nes, Engerdal og Øvre Rendal.

De valgte ordførere (og viceordførere) av Det norske Arbeiderparti er:

Ringsaker: Karsten Fonstad (Gunnar Mæhlumshagen). Nes: Bernh. Larsen (Børge Stalsberg). Vang: Arne Juland (O. Grøholt). Løten: M. A. Nordli (Ole Engemoen). Romedal: Alfred Johnsen (Hans Nordset). Stange: Kr. Fjeld (Petter O. Lilleeng). Sør-Odal: Marius Engebretsen (Harald Karlsen). Nord-Odal: Andr. Sjøli (Karl Høgborg). Eidskog: K. Billerud (Alfr. Ljoner). Brandval: Ole Ruud (Kasper Dalermoen). Grue: O. H. Sæther (Aksel Bjørnstad). Hof: Marius Mathisen (Kr. Raaberget). Elverum: M. Røkeberg (J. Borchgrevink). Trysil: Aug. Aastad (Albert Heien). Ytre Rendal: P. Vorum (Helge Berger). Engerdal: Kr. Lian (Knut Ommang). Øvre Rendal: M. O. Undseth.

Videre er valgt følgende viceordførere av Arbeiderpartiet: Åmot Bernh. Johansen, Storelvdal Kristian Øien, Våler John Eggen, Åsnes Aug. Anseth og Vinger Ole Smestad.

Kommunistpartiet som har en større gruppe enn Arbeiderpartiet i tre herreder, fikk valgt ordføreren i de 4 kommuner hvor de besatte ordførerplassen ved forrige valg, nemlig i Vinger, Våler, Åmot og Storelvdal, foruten i Åsnes hvor de hadde ordføreren i perioden 1923—25. De valgte er: Bottolf Haug i Åsnes, Ivar Færder i Vinger, M. Knas-haug i Våler, Knud Kristiansen, Storelvdal, og Ole Hermansen, Åmot.

I Våler seiret nykommunistene ved ordførervalget ved bondepartiets hjelp, mens Arbeiderpartiet vant loddrekningen i Øvre Rendal i konkurranse med de borgerlige partier. I Nes og Engerdal hvor det står like mange av Arbeiderpartiet og de borgerlige, blev valget avgjort uten loddrekning.

Det norske Arbeiderparti har rent flertall i 9 kommuner: Elverum (19 av 32), Brandval (9 av 16), Eidskog (16 av 28), Nord-Odal (16 av 24), Sør-Odal (21 av 32), Romedal (12 av 20), Stange (19 av 28), Trysil (16 av 24), Ytre Rendal (11 av 16). I følgende 7 kommuner har partiet halvparten av representantplassene og ordføreren: Ringsaker (24 av 48), Nes (12 av 24), Løten (12 av 24), Vang (14 av 28), Hof (8 av 16), Øvre Rendal (8 av 16) og Engerdal (6 av 12). I Grue, Våler, Vinger, Åsnes, Åmot og Storelvdal er det flertall av de to arbeiderpartier tilsammen.

I *Opland* fylke er det valgt 10 ordførere tilhørende vårt parti. I forrige periode hadde partiet 4 ordførere, som alle nu er gjenvalgt, dessuten har Arbeiderpartiet fått ordføreren i følgende 6 nye kommuner: Sør-Fron, Nord-Fron og Heidal i Gudbrandsdalen, Vardal, Sør-Aurdal

(Valdres) og Søndre Land. I samtlige 10 bygder er det rent partiflertall. I Søndre Land hadde mindretallskommunistene ordføreren i forrige periode, mens det var borgerlig styre i de øvrige fem bygder.

Som ordførere og viceordførere er valgt av Det norske Arbeiderparti: Jevnaker: Hans Løchsen og Emil Bakken. Søndre Land: Martin Smeby og Bjarne Borgan. Sør-Aurdal: Erik Klemmetsrud og Johan Hulveien. Vestre Toten: Severin Olsen og Even Johannesen. Vardal: K. Jenseth og Aksel Andersen. Sør-Fron: Egil Hernæs og Hans Baukhol. Nord-Fron: Alb. Kvammen og M. Høgaasen. Heidal: Ivar Dahle og M. Bakken. Dovre: Alb. Guddal og Thv. Schanke. Sel: Arthur Janson og Kr. O. Lien.

Dessuten har vårt parti fått valgt viceordføreren i Brandbu (Thv. Ulsnes), Skjaak (Ola Fosstuen), Fåberg (O. Gundersen) og i Ringebu (Arne Raubakken), hvor det radikale folkeparti har ordføreren, foruten i Østre Toten (E. Hermanrud).

Partistillingen i de 10 arbeiderkommuner er: Dovre 9 av 16, Heidal 7 av 12, Sør-Fron 8 av 12, Nord-Fron 13 av 24, Sel 10 av 16, Vardal 9 av 16, Vestre Toten 11 av 20, Jevnaker 9 av 16, Søndre Land 11 av 16 og Sør-Aurdal (hvor valget dels foregikk som flertallsvalg) 20 av 32. Dessuten står partiet med en representasjon på 11 mot 13 i Brandbu, 9 mot 11 i Vagå og 7 mot 9 i Fluberg og Lunner.

I *Buskerud* får vårt parti nu den største gruppe i fylkestinget. I forrige periode hadde partiet ordføreren i de 6 kommuner hvor det satt med absolutt flertall: Nedre Eiker, Røyken, Hurum, Tyristrand, Modum og Norderhov. Nu rykker partiet inn med ordføreren i ytterligere 5 herreder, nemlig Øvre Eiker, Ådal, Øvre Sandsvær, Ytre Sandsvær og Krødsherad. I den siste kommune foregikk ordførervalget ved loddtrekning.

Partiet i Buskerud mangler nu bare 1 mann på halvparten av fylkestingets 24 medlemmer.

De valgte av Arbeiderpartiet i fylket er:

Øvre Eiker: Wilhelm Olsen ordfører, Mathias Eide viceordfører. Nedre Eiker: Karl Nedberg og Kristian Viken. Røyken: Jon Leira og Eugen Olsen. Modum: Peter Skard og A. Thorgersen. Ådal: Trygve Englebretsen og Anders Midthaug. Norderhov: Julius Larsen og Otto Olsen. Tyristrand: Johs. Solli og Joh. Pedersen. Hurum: John Andersen og Thv. Karlsen. Ytre Sandsvær: Fredrik Naug og P. J. Sommerstad. Øvre Sandsvær: Karl Andersen og K. Aannestad. Krødsherad: E. Dybendal.

Partistillingen i de 11 arbeiderkommuner er: Modum 21 av 40, Norderhov 22 av 36, Ådal 17 av 28, Tyristrand 7 av 12, Krødsherad 8

av 16, Nedre Eiker 14 av 20, Røyken 10 av 20, Øvre Eiker 17 av 32, Hurum 12 av 20, Øvre Sandsvær 10 av 16 og Ytre Sandsvær 13 av 24.

I *Vestfold* fikk Arbeiderpartiet ordføreren i Hof og Tjølling, mens de borgerlige seiret i Skoger. I Skoger (med Strømsgodset) fikk Arbeiderpartiet dog flertall i formannskapet med 5 av 9.

De valgte av vårt parti er: Hof: Ordfører Ludv. Lørdal, viceordfører O. Tormodsrud. Tjølling: Martin N. Østby og Th. Unneberg. — Østby var viceordfører i perioden forut.

I Tjølling har vårt parti 13 av 28 i herredsstyret, i Botne 9 av 20, i Skoger 17 av 36, i Lardal 7 av 16. I Hof hvor de borgerlige ved forrige valg seiret ved loddtrekning om ordføreren, har vi nu et flertall på 9 av 15.

I *Telemark* fylkesting satt det i forrige periode ingen representant for arbeiderne. Ved valgene i år tok Arbeiderpartiet flertallet i Seljord, Fyresdal, Heddal, Solum og Drangedal. I Lårdal blev det også flertall for den arbeiderliste som var stillet. I Lunde danner partiet den sterkeste gruppe og fikk 3 av formannskapets 6 medlemmer foruten ordføreren.

De valgte av Arbeiderpartiet er: Heddal: Ordfører Gabriel Aase, viceordfører Kristen Bakken. Seljord: Hans Sansdalen og Halvor Brauti. Fyresdal: Torstein Bringa og Eivind Listad, Veum. Drangedal: Per O. Tungebakke og Olav H. Strand. Solum: Ordfører Thomas Weber, Skotfoss. Lunde: Ordfører Tor Hogga. Lårdal: J. J. Hægna.

I de tre siste herreder gikk viceordføreren til de borgerlige. Derimot fikk Arbeiderpartiet viceordføreren i Gjerpen (John A. Johnsen) og i Sauherad (Torkel A. Moen).

I forrige periode hadde venstre ordføreren i Solum, Drangedal og Heddal og bondepartiet ordføreren i Fyresdal, Seljord, Lunde og Lårdal. Bondepartiet får nu ikke en eneste ordfører i hele fylket.

Partistillingen er: Drangedal 18 av Arbeiderpartiet mot 14, Fyresdal 13 mot 11, Heddal 17 mot 15, Seljord 15 mot 9, Solum 19 mot 29 (hvorav 8 andre arbeiderrepresentanter), Lårdal 14 arbeiderrepresentanter mot 10 borgerlige og i Lunde 10 av Arbeiderpartiet mot 14 borgerlige. Dessuten har Arbeiderpartiet 9 av 20 i Gransherad og 11 av 24 i Kviteseid og Nissedal. I Tinn (med Rjukan) er partistillingen 19 av Arbeiderpartiet mot 25 borgerlige.

I *Aust-Agder* har Arbeiderpartiet tidligere hatt flertallet og ordføreren i Stokken og Åmli. Ved valget i år erobret det dessuten flertallet i Gjerstad, Evje, Bykle og Froland.

De valgte ordførere av Arbeiderpartiet er: Stokken: H. J. Bakke (g.j.v.) med A. Haugmoen som viceordfører. Åmli: Jørgen Tønnesen (Elling Eikaas). Gjerstad: Kr. Fløgstad (Jens N. Rød). Froland: Ordfører telegrafist E. Setane. Evje: Thorvald Haarvardstad (Thorvald Omdal). Bykle: Ordfører G. O. Haslemo.

Arbeiderpartiet har viceordføreren i samtlige disse bygder undtagen Froland, likesom det fikk valgt viceordføreren (Thorvald Mykland) i Mykland, hvor det står 6 arbeiderrepresentanter mot 6 borgerlige i herredsstyret, og i Tovdal (Ole Monen), hvor arbeiderlisten fikk flertall ved valget. I Gjøvdal var det også stillet en arbeiderliste som fikk 6 mann mot de borgerliges 6. I Hylestad var det loddrekning om viceordføreren, hvor Arbeiderpartiet stillet Aani Rysstad som sin kandidat. De borgerlige vant imidlertid loddrekningen.

I Bykle besatte Arbeiderpartiet samtlige plasser ved flertallsvalg. I Stokken, Åmli og Gjerstad fikk partiet 10 av 16 og i Evje 9 av 16. I Froland er det likeledes et arbeiderflertall på 9 av 16. — Videre har vårt parti 7 av 16 i Tromøy og Vegardshei og 5 av 12 i Herefos og Hylestad.

I *Vest-Agder* oprettholdt Arbeiderpartiet sitt flertall i Vennesla (11 av 16) og valgte Jørgen Robstad til ordfører, med Gunvald Vigsnes som viceordfører.

I *Rogaland* opnådde partiet ikke å få flertall i noget herredsstyre. Den sterkeste stilling har det i Gjestal (5 av 12) og Sauda hvor partiet fikk valgt 6 mot nykommunistenes 2 og de borgerlige partiers 8.

I *Hordaland* oprettholdt de to arbeiderpartier flertallet i Odda hvor Karl Bøthun (kommunistpartiet) blev gjenvalgt til ordfører, med G. B. Forstrøm (arb.p.) som viceordfører, og i Laksevåg hvor Herman Havre (a.) blev valgt til ny ordfører med Gustav Ellingsen (komm.p.) som viceordfører. I forrige periode hadde de borgerlige ledelsen i Laksevåg, idet arbeiderpartiene den gang delte sig ved ordførervalget. I Odda har vårt parti 10 av 32, i Laksevåg 7 av 24, og kommunistpartiet henholdsvis 14 og 6.

I Røldal blev Helge Øyland valgt til viceordfører, i Hordabø E. Grindheim og i Hamre Olav Hammer, samtlige tilhørende Det norske Arbeiderparti.

I *Sogn og Fjordane* seiret Arbeiderpartiet i Årdal, hvor stillingen blev 10 mot 6, mens det i Kyrkjebø blev et arbeiderflertall på 13 av 24; derav har Arbeiderpartiet 9. I Jostedal blev valgt 6 av Arbeiderpartiet og 6 borgerlige. I Kyrkjebø (Høyanger) blev til ordfører gjenvalgt

Aug. Gunnarskog, med N. Vattekar som viceordfører. I Årdal blev Jørgen Hæreid valgt til ordfører, i Sørvågsøy Laurits Solheim.

I *Møre* fylke foregikk kommunevalgene for en stor del som flertallsvalg. Dette var særlig tilfelle i Søndmør og delvis i Romsdal. I følgende tre herreder — samtlige Nordmør — blev det valgt ordførere av Det norske Arbeiderparti: Bremsnes, Peder Vaagen (viceordfører L. Øveraas), Valsøyfjord Lars Sandnes (Ole Gjestad) og i Hopen fisker John Vallum. I Bremsnes er partistillingen 11 av Arbeiderpartiet mot 9, i Valsøyfjord 8 mot 8 og i Hopen 10 mot 6 (flertallsvalg). I Surnadal og Bratvær står det 7 mot 9 borgerlige og i Tresfjord 5 mot 7. Arbeiderpartiet fikk viceordføreren i Kvernes (Kr. H. Strand), i Bratvær (Herman Mese), i Ørsta (hører Ryst), i Vestnes (Einar Helland) og i Grip (Kr. Pedersen).

I *Sør-Trøndelag* beholdt vårt parti ledelsen i Røros (bergstaden), Ålen, Malvik og Støren og besatte dertil ordførerplassen i følgende 5 nye kommuner: Holtålen, Klæbu, Selbu, Glåmos og Heim.

I Støren foregikk valget ved loddtrekning, likeså i Orkanger, Budal og Singsås, hvor de borgerlige seiret.

I Orkanger, Budal og Snilfjord, hvor det blev valgt like mange arbeiderrepresentanter som borgerlige, foruten i Røros landsogn, fikk Arbeiderpartiet viceordføreren. Derimot gikk viceordførerplassen til de borgerlige i Singsås, hvor vi tapte ved begge loddtrekninger.

Ved valget i 1925 fikk Arbeiderpartiet ordføreren på loddtrekning i Røros og Orkanger. Vårt parti har nu avslutt flertall i bergstaden og fikk dessuten ved første valg flertall i formannskapet i Orkanger hvor stillingen i herredsstyret er 10 mot 10. Ved konstitueringen av herredsstyret efter omvalget seiret imidlertid de borgerliges felleliste ved loddtrekningen både om den 5te formannskaps plass og ordføreren.

Av vårt partis 9 ordførere er 2 gjenvalgt, nemlig L. H. Kirkbak i Ålen (viceordfører O. K. Sundt) og Olaf Svingen i Malvik (Johan Nilsen). Nye er: Holtålen: A. K. Sundt (viceordfører H. Drøisvold). Støren: Johan Glein. Klæbu: Ole Halset (Eskild Høiaas). Selbu: O. H. Kjøsnes (Johan Berge). Røros: Aksel Selboe (John L. Moen). Glåmas: Lars Rugeldal (Karl Erlien). Heim: Aksel Aas.

Som viceordfører blev valgt i Orkanger Oldus Larsen, i Budal Nils Indset, i Snilfjord Johan L. Sandvik, og i Røros landsogn P. A. Sundt, samtlige av Arbeiderpartiet.

Partistillingen i de nevnte bygder er: Ålen Arbeiderpartiet 11 av 16, Selbu 13 av 24, Glåmos, Holtålen og Klæbu 7 av 12, Røros og Mal-

vik 7 av 16 (hvorav 2 nykommunister), Orkanger 7 av 20 (nykomm. 3), Budal 4 av 12 (nykomm. 2), Singsaas 8 av 16, Snilfjord 6 av 12, Støren 7 av 16. I Hørg har partiet 7 av 16, i Tydal 5 av 12 og i Meldal 10 av 24 (nykomm. 1).

I *Nord-Trøndelag* blev det valgt 5 ordførere av Arbeiderpartiet, deriblandt i Verran og Malm, som i forrige periode var under borgerlig styre. I Meråker, Egge og Klinga blev de tidligere ordførere av Arbeiderpartiet gjenvalgt. Dessuten har vårt parti fått valgt viceordføreren i Verdal, Grong, Mosvik og Vikna.

I Klinga hvor partistillingen har stått likt mellom arbeiderne og de borgerlige, fikk vårt parti flertall i formannskapet, mens de borgerlige fikk viceordføreren. Også i Malm blev det valgt borgerlig viceordfører.

De valgte ordførere av Arbeiderpartiet er: Meråker Kr. Rothaug (gj.v.), Egge J. Nordgaard (gj.v.), Klinga M. Tjørring (gj.v.), Malm Ole Kr. Olsen og Verran John J. Viken.

Som viceordførere er valgt av Arbeiderpartiet: Einar Kvam, Egge, Ole O. Halseth, Verdal, John Solli, Grong, Aksel Saltvik, Mosvik, og O. Prestvik, Vikna. Av kommunistpartiet er valgt Peder J. Myrmo, Meråker, og Oluf Indgjerd, Verran.

Foruten i Klinga og Verran stod partistillingen ved kommunevalget likt mellom arbeiderpartiene og de borgerlige i Foldereid og Mosvik. I Foldereid besatte bondepartiet begge plasser. I Verran, foruten i Meråker, fikk kommunistpartiet viceordføreren.

Partistillingen er: Egge 8 av Arbeiderpartiet av 12, Klinga 6 av 12, Meråker 6 av 16 (nykomm. 4), Malm 5 av 12 (1), Verran 4 av 12 (2), Foldereid og Mosvik 6 av 12. — I Kolvareid fikk Arbeiderpartiet 7 av 16, i Røra 5 av 7 og i Verdal 12 av 36, mens kommunistpartiet fikk 5.

I *Nordland* hadde Arbeiderpartiet i forrige periode ordføreren i to herreder, Fauske og Vik. I år er valgt følgende 8 ordførere av Det norske Arbeiderparti:

Fauske, Hans Trondsen, gjenvalg, (viceordfører Hans Tofte). Nord-Rana: Aasmund O. Selfors, gjenvalg. Vefsn: P. M. Stordal (Ole Brekken). Hemnes: M. Mikalsen. Vik: C. Enge, gjenvalg, (Kristofer Nilsen). Velfjord: Arne Rølli. Vega: Oskar Floa. Grane: Adolf Abel. Av viceordførere er bl. a. valgt Emil Karlsen i Andenes, Ingebrigt Jensen, Tysfjord, og Jens Johansen Skar, Evenes.

I følgende herreder har Arbeiderpartiet flertall: Fauske 24 av 40, Nord-Rana 15 av 24, Vik 15 av 16, Velfjord 8 av 12, Vega 8 av 16, Vefsn 11 av 20, Grane 9 av 16 og Tysfjord 9 av 16. Av disse er 5 nyerobringer.

— I Hemnes er partistillingen 7 mot 9, i Ankenes 9 mot 11, i Korgen 5 mot 7 og i Andenes 8 mot 8.

I Troms blev det valgt ordfører av Arbeiderpartiet i 16 herreder av 31 mot før i 12. I Sandtorg, hvor det er arbeiderflertall, blev det valgt borgerlig ordfører, og likeså borgerlig viceordfører ved loddrekning. I Bardu står partistillingen likt i herredsstyret, og borgerpartiet vant her loddrekningen om begge plasser. Allikevel skulde Arbeiderpartiet, efter de foretatte valg, ha flertall i fylkestinget.

De valgte ordførere av Arbeiderpartiet er: Skånland: Albert Isaksen, gjenvalg. Andørja: Tollef Danielsen Aa (M. Aanstad viceordfører). Lavangen: Lorents K. Aa, gjenvalg. Salangen: Kr. Tønder, gjenvalg (Magnus Elvevold). Dyrøy: Hans Nilsen, gjenvalg (Th. Paulsen). Målselv: M. Foshaug, gjenvalg (Halvor Hansen). Sørfjord: Rasmus Hansen, gjenvalg (Hans Haugen). Lyngen: Anton Medby (Emil Larsen). Nordreisa: Leonhard Isachsen, gjenvalg (Lars Storslett). Karlsøy: Mikal Pettersen. Sørreisa: Kristian Simonsen. Balsfjord: Nik Heim (Ole Hansen). Tromsøysund: Alfr. Hansen, Berg (Harald Larsen, Ramfjordnes). Gratangen: O. M. Eiliwsen-Thraning (Mikal Nilsen, Foldvik). Ibestad: Haakon Breivoll, gjenvalg. Lenvik: Søren Hannes, gjenvalg (Johan Langnes).

I Lavangen, Sørreisa, Skånland og Karlsøy blev det valgt viceordfører utenfor Arbeiderpartiet.

Av de kommuner som er nevnt, hadde Arbeiderpartiet ved valget flertall i følgende 13: Nordreisa, Sørfjord, Lyngen, Tromsøysund, Karlsøy, Balsfjord, Målselv, Lenvik, Salangen, Andørja, Ibestad, Skånland og Santorg. — I Sørreisa, som i Bardu, er stillingen 8 av Arbeiderpartiet mot 8 borgerlige i begge herredsstyrer.

I forrige periode hadde de borgerlige ordføreren i Sørreisa, Balsfjord, Tromsøysund og Gratangen.

I Nordreisa og Dyrøy var det flertallsvalg. I enkelte herreder — deriblandt Lenvik, Ibestad og Lyngen — måtte det foretas omvalg, ved hvilket Arbeiderpartiet hevdet sitt absolutte flertall.

I Finnmark fikk Arbeiderpartiet valgt ordføreren i Alta, Kjelvik, Vardø herred, Nordvaranger, Måsøy og Sørøysund. I forrige periode hadde partiet ordføreren i Sørvaranger, Lebesby og Karasjok foruten Alta.

Foruten i de 6 nevnte herreder er det arbeiderflertall i Sørvaranger, Berlevåg, Kistrand, Lebesby og Nesseby hvor det imidlertid blev valgt borgerlig ordfører.

De valgte av Arbeiderpartiet er:

Sørøysund: Kr. Berg (viceordfører Ivar Myhre). Kjelvik: Haakon Bartnes. Alta: Paul Kjelsberg (P. Rabbås). Måsøy: Fisker Johannes Olsen (Chr. B. Jørgensen). Vardø herred: Rikard Eriksen Kiberg (Alfred Bakken, Syltefjord). Nordvaranger: W. Harilla, V. Jakobselv (Joh. Karlsen, Kiby).

Arbeiderpartiet fikk viceordføreren i Gamvik, Joh. Nøstevold, i Kistrand, Peder Sivertsen, og i Sørvaranger, lærer Gravdal. Ordføreren i Sørvaranger, som blev valgt med arbeiderpartienes stemmer, er nærmest partiløs. I Kjelvik blev Alfr. Vaagnes (komm.p.) valgt til viceordfører.

Der er arbeiderflertall i 11 av fylkets 20 herreder, hvorav parti-flertall i følgende 7: Sørøysund (flertallsvalg), Måsøy (10 av 16), Berlevåg (8 av 12), Kistrand (9 av 16), Lebesby (11 av 16) og Nesseby (7 av 12). I Alta har partiet 9 av 11 og i Talvik 7 av 9. I Kjelvik har Arbeiderpartiet 7, kommunistpartiet 7 og de borgerlige 6.

Fylkestinget tiltredes av de valgte ordførere fra Finnmarksbyene.

I den følgende tabell for landvalgene er de kommuner som har valgt ordfører av Arbeiderpartiet *kursivert*. For Finnmark og Troms mangler de endelige tall, hvorfor de to fylker ikke her er tatt med.

Partistillingen i landdistriktene.

	Antall represen- tanter	Det norske Arbeiderparti			N. K. P.	Andre arb. lister	Borgl.
		Valgt i 1928	+ og ÷ fra 1925				
Østfold fylke.							
Aremark	16	6	3	—	-	-	10
Askim	20	9	2	—	-	-	11
Berg	32	14	—	—	-	-	18
Borge	28	18	—	—	-	-	10
Eidsberg	32	9	5	—	-	-	23
Glemmen	28	18	1	—	-	-	10
Hobøl	20	6	1	—	-	-	14
Hvaler	20	4	2	—	-	-	16
Idd	32	15	1	—	-	-	17
Jeløy	20	12	3	—	-	-	8
Kråkerøy	16	8	—	—	-	1	7
Mysen	16	6	2	—	-	-	10
Onsøy	28	7	—	3	-	4	17
Råde	16	3	—	—	-	5	8
Rakkestad	36	12	4	—	-	-	24
Rolvsoy	16	10	2	—	-	-	6
Rygge	20	8	1	—	-	-	12
Rødenes	16	6	3	—	-	-	10
Skiptvet	20	7	2	—	-	-	13
Stjeberg	44	26	4	—	1	3	14
Spydeberg	28	9	4	—	-	-	19
Torsnes	16	8	—	—	-	-	8
Trøgstad	24	5	1	—	-	-	19
Tune	32	20	2	—	-	-	12
Våler	20	7	—	—	-	-	13
Varteig	16	6	3	—	-	-	10
Oymark	16	9	1	—	-	-	7
Østfold fylke tils.	628	268	47	3	1	13	346
Akershus fylke.							
Ås	28	11	—	—	-	-	17
Aker	60	29	3	—	-	-	31
Asker	32	14	5	—	-	-	18
Aurskog	20	11	1	—	-	-	9
Blaker	16	8	—	—	-	-	8
Bærum	48	23	4	—	-	-	25
Eidsvoll	48	29	5	—	-	-	19
Enebakk	24	13	1	—	-	-	11
Feiring	16	4	—	4	-	3	9
Fitte	28	18	4	—	-	-	10
Gertrum	24	7	—	—	-	-	17
Hurdal	24	13	2	—	-	-	11
Kråkstad	32	12	5	—	-	-	20
Lillestrøm	28	19	—	2	1	-	8
Lorenskog	20	11	—	—	2	-	7
Nannestad	36	16	3	—	-	-	20
Nes	40	23	7	—	-	-	17
Nesodden	16	6	—	—	-	-	10
Nittedal	20	7	—	4	1	-	12
Nordre Høland	28	13	—	—	-	-	15

	Antall represen- tanter	Det norske Arbeiderparti		N. K. P.	Andre arb. lister	Borgl.	
		Valgt i 1928	+ og + fra 1925				
Oppegård	24	10	—	2	1	-	13
Setskog	12	6	2	—	-	-	6
Skedsmo	24	16	2	—	-	-	8
Søndre Høland	20	6	4	—	1	-	13
Sorum	24	8	2	—	-	-	16
Ullensaker	44	22	1	—	-	-	22
Vestby	24	7	1	—	-	-	17
Akershus fylke tils.	760	362	52	12	6	3	389
Hedmark fylke.							
Åmot	20	5	3	—	7	2	6
Åsnes	28	7	3	—	12	-	9
Alvdal	12	4	3	—	-	-	8
Brandval	16	9	3	—	1	-	6
Eidskog	28	16	8	—	1	-	11
Elverum	32	19	4	—	-	-	13
Engerdal	12	6	2	—	-	-	6
Foldal	12	5	3	—	-	-	7
Furnes	20	8	5	—	-	-	12
Grue	24	10	5	—	5	-	9
Hof	16	8	8	—	2	-	6
Kvikne	12	3	2	—	-	-	9
Loten	24	12	6	—	2	-	10
Nes	24	12	5	—	-	-	12
Nord-Odal	24	16	9	—	-	-	8
Os	16	3	2	—	-	-	13
Ringsaker	48	24	13	—	4	-	20
Romedal	20	12	6	—	2	-	6
Sollia	12	2	2	—	-	-	10
Stange	28	19	9	—	2	-	7
Stor-Elvdal	20	6	—	—	8	-	6
Sør-Odal	32	21	7	—	-	-	11
Tolga	16	3	—	—	-	-	13
Trysil	24	16	6	—	-	-	8
Tynset	16	2	—	—	-	-	14
Våler	16	7	3	—	4	-	5
Vang	28	14	4	—	3	3	8
Vinger	24	5	—	—	5	5	9
Y. Rendal	16	11	1	—	-	-	5
Ø. Rendal	16	8	3	—	-	-	8
Hedmark fylke tils.	636	293	125	—	58	10	275
Opland fylke.							
Biri	20	5	3	—	-	-	15
Brandbu	24	11	4	—	-	-	13
Dovre	16	9	1	—	-	-	7
Eina	12	—	—	—	-	4	8
Etnedal	16	5	5	—	-	-	11
Fåberg	24	8	7	—	-	-	16
Fluberg	16	7	7	—	-	-	9
Gran	16	5	5	—	-	-	11

	Antall represen- tanter	Det norske Arbeiderparti			N. K. P.	Andre arb. lister	Borgl.
		Valgt i 1928	+ og ÷ fra 1925				
<i>Heidal</i>	12	7	7	—	-	-	5
<i>Jevnaker</i>	16	9	3	—	3	-	4
<i>Kolbu</i>	16	3	3	—	-	-	13
<i>Lesja</i>	24	6	2	—	-	2	16
<i>Lom</i>	24	7	7	—	-	4	13
<i>Lunner</i>	16	7	—	1	-	-	9
<i>Nord-Aurdal</i>	20	4	4	—	-	-	16
<i>Nord-Fron</i>	24	13	13	—	-	-	11
<i>Nordre Land</i>	16	6	6	—	-	-	10
<i>Ringebu</i>	28	8	8	—	-	2	18
<i>Sel</i>	16	10	2	—	1	-	5
<i>Skjåk</i>	20	5	3	—	1	6	8
<i>Snertingdal</i>	16	4	4	—	-	-	12
<i>Sør-Fron</i>	12	8	8	—	-	-	4
<i>Søndre Land</i>	16	11	11	—	1	-	4
<i>Sør-Aurdal</i>	32	20	18	—	-	-	12
<i>Torpa</i>	16	-	—	—	-	9	7
<i>Vaga</i>	20	9	9	—	-	-	11
<i>Vardal</i>	16	9	5	—	-	-	7
<i>Vestre Gausdal</i>	24	-	—	—	-	3	21
<i>Vestre Toten</i>	20	11	3	—	-	-	9
<i>Østre Gausdal</i>	20	2	2	—	-	-	18
<i>Østre Slidre</i>	20	-	—	—	-	2	18
<i>Østre Toten</i>	20	7	1	—	-	-	13
<i>Øyer</i>	24	2	2	—	-	-	22
Opland fylke tils.	632	218	153	1	6	32	376
Buskerud fylke.							
<i>Ådal</i>	28	17	3	—	-	-	11
<i>Ål</i>	24	3	—	—	-	-	21
<i>Flå</i>	12	5	1	—	-	-	7
<i>Flesberg</i>	24	9	4	—	-	-	15
<i>Gol</i>	16	2	—	1	-	-	14
<i>Hol</i>	16	3	2	—	-	-	13
<i>Hole</i>	20	6	1	—	-	-	14
<i>Hurum</i>	20	12	1	—	-	-	8
<i>Krodsherad</i>	16	8	1	—	-	-	8
<i>Lier</i>	40	18	—	—	1	-	21
<i>Modum</i>	40	21	1	—	3	-	16
<i>Nedre Eiker</i>	20	14	1	—	1	-	5
<i>Nes</i>	16	4	1	—	-	-	12
<i>Norderhov</i>	36	22	4	—	-	-	14
<i>Nore</i>	16	6	—	1	-	-	10
<i>Opdal</i>	16	-	—	—	-	7	9
<i>Rollag</i>	20	8	1	—	-	-	12
<i>Røyken</i>	20	10	—	1	2	-	8
<i>Sigdal</i>	24	6	—	—	-	-	18
<i>Tyristrand</i>	12	7	—	—	-	-	5
<i>Ytre Sandsvær</i>	24	13	3	—	-	-	11
<i>Øvre Eiker</i>	32	17	2	—	-	-	15
<i>Øvre Sandsvær</i>	16	10	2	—	-	-	6
Buskerud fylke tils.	508	221	28	3	7	7	273

	Antall representanter	Det norske Arbeiderparti			N. K. P.	Andre arb. lister	Borgl.
		Valgt i 1928	+ og ÷ fra 1925				
Vestfold fylke.							
Andebu	24	1	1	—	-	-	23
Borre	20	7	2	—	-	-	13
Botne	20	9	1	—	-	-	11
Brunlanes	24	6	3	—	-	-	18
Fredriksvern	16	3	1	—	-	-	13
Hedrum	32	9	6	—	-	-	23
Hof	15	9	4	—	-	-	6
Lårdal	16	7	2	—	-	-	9
Nøtterøy	28	4	3	—	-	-	24
Ramnes	20	1	1	—	-	-	19
Sande	24	10	—	—	-	-	14
Sandehørad	40	12	3	—	-	-	28
Sem	28	6	6	—	-	-	22
Skoger	36	17	—	2	-	-	19
Stokke	24	3	1	—	-	-	21
Strømm	20	7	1	—	-	-	13
Tjølling	28	13	2	—	-	-	15
Tjøme	20	1	—	1	-	-	19
Våle	32	5	2	—	-	-	27
Vestfold fylke tils.	467	130	39	3	-	-	337
Telemark fylke.							
Bamble	28	-	—	—	-	16	12
Bø	24	10	2	—	-	-	14
Drangedal	32	18	2	—	-	-	14
Eidanger	24	8	8	—	-	-	16
Fyresdal	24	13	4	—	-	-	11
Gjerpen	40	15	9	—	2	-	23
Gransherad	20	9	—	—	-	-	11
Haddal	32	17	1	—	-	-	15
Holla	32	11	2	—	-	-	21
Hovin	16	4	2	—	1	-	11
Kviteseid	24	11	5	—	-	-	13
Lårdal	24	-	—	—	-	14	10
Lunde	24	10	6	—	-	-	14
Mo	24	3	3	—	-	6	15
Nissedal	24	11	3	—	-	-	13
Rauland	20	5	5	—	-	-	15
Sannidal	20	4	4	—	-	-	16
Sauherad	28	12	7	—	-	-	16
Seljord	24	15	12	—	-	-	9
Siljan	16	-	—	—	-	6	10
Skåtøy	20	-	—	—	-	4	16
Solum	48	19	6	—	5	3	21
Tinn	44	19	4	—	-	-	25
Vinje	16	6	1	—	-	-	10
Telemark fylke tils.	628	220	86	—	8	49	351

	Antall represen- tanter	Det norske Arbeiderparti		N. K. P.	Andre arb. lister	Borgl.
		Valgt i 1928	+ og ÷ fra 1925			
Aust-Agder fylke.						
Åmli	16	10	—	—	-	6
Birkenes	16	—	—	—	6	10
Bygland	16	6	—	—	-	10
Bykle	12	12	7	—	-	-
Dyvåg	20	-	—	—	4	16
Evje	16	9	3	—	-	7
Fjære	24	4	—	1	-	20
Flosta	12	2	—	—	-	10
Froland	16	7	1	—	2	7
Gjerstad	16	10	4	—	-	6
Gjøvdal	12	-	—	—	6	6
Herefoss	12	5	1	—	-	7
His	16	3	—	1	-	13
Holt	20	-	—	—	8	12
Hornnes	20	8	—	—	-	12
Hylestad	12	5	3	—	-	7
Iveland	16	3	—	—	-	13
Landvik	16	-	—	—	4	12
Mykland	12	-	—	—	6	6
Stokken	16	10	—	3	-	6
Sønedeled	24	6	4	—	-	18
Tovdal	12	-	—	—	7	5
Tromøy	16	7	2	—	-	9
Valle	16	5	5	—	-	11
Vegårdshei	16	7	2	—	-	9
Vegusdal	12	-	—	—	3	9
Vestre Moland	20	6	2	—	-	14
Østre Moland	16	4	1	—	-	12
Øyestad	24	9	3	—	-	15
Aust-Agder fylke tils.	472	138	38	5	46	288
Vest-Agder fylke.						
Bjelland	12	4	2	—	-	8
Eiken	12	5	5	—	-	7
Greipstad	12	3	—	—	-	9
Halse og Harkmark	16	2	—	—	-	14
Holum	16	1	1	—	-	15
Hægebostad	12	1	1	—	-	11
Hægeland	12	3	3	—	-	9
Konsmo	12	-	—	—	4	8
Kvinesdal (Liknes)	24	5	2	—	-	19
Lista	28	1	1	—	-	27
Nes	16	6	1	—	-	10
Oddernes	16	6	2	—	-	10
Randesund	12	-	—	—	3	9
Spangereid	12	-	—	—	4	8
Søgne	16	1	1	—	-	15
Sør Audnedal	16	3	—	1	-	13
Vennesla	16	11	1	—	-	5
Vest-Agder fylke tils.	260	52	21	1	11	197

	Antall represen- tanter	Det norske Arbeiderparti		N. K. P.	Andre arb. lister	Borgl.
		Valgt i 1928	+ og ÷ fra 1925			
Rogaland fylke.						
Avaldsnes	20	8	8	—	-	12
Gjestal	16	7	2	—	-	9
Håland	28	1	1	—	-	27
Hetland	32	7	1	—	-	25
Høyland	24	9	1	—	-	15
Klepp	16	2	2	—	-	14
Lund	12	2	2	—	-	10
Nærbø	16	2	2	—	-	14
Sauda	16	6	3	—	2	8
Skåre	16	3	—	—	-	13
Torvestad	12	3	3	—	-	9
Stangaland	12	4	4	—	-	8
Strand	16	3	1	—	-	13
Time	16	5	2	—	-	11
Sokndal landsogn	20	4	2	—	-	16
Rogaland fylke tils.	272	66	34	—	2	204
Hordaland fylke.						
Askøy	16	2	2	—	2	12
Bruvik	36	5	2	—	3	28
Eidfjord	12	2	2	—	-	10
Etne	24	3	3	—	-	21
Evanger	16	5	5	—	-	11
Fana	28	8	4	—	1	19
Fjelberg	20	1	1	—	-	19
Granvin	12	3	3	—	-	9
Hamre	16	5	5	—	-	11
Haus	32	14	5	—	-	18
Herdla	24	4	4	—	-	20
Hordabø	16	4	4	—	-	12
Kvinnherad	40	4	4	—	-	36
Kvam	24	5	5	—	-	19
Laksevåg	24	7	3	—	6	11
Manger	12	3	3	—	-	9
Odda	32	10	3	—	14	8
Os	16	2	2	—	2	12
Røldal	12	3	3	—	-	9
Samnanger	16	2	2	—	2	12
Skånevik	36	2	2	—	-	34
Stord	20	2	2	—	4	14
Ullensvang	12	3	3	—	-	9
Voss	28	8	4	—	1	19
Vossestrand	16	3	3	—	-	13
Hordaland fylke tils.	540	110	79	—	35	395
Sogn og Fjordane fylke.						
Årdal	16	10	1	—	-	6
Aurland	24	7	6	—	-	17
Bremanger	25	1	1	—	-	24
Bru	16	5	5	—	-	11

	Antall represen- tanter	Det norske Arbeiderparti			N. K. P.	Andre arb. lister	Borgl.
		Valgt i 1928	+ og ÷ fra 1925				
Eid	24	5	5	—	-	-	19
Eikefjord	12	3	3	—	-	-	9
Fjalir	36	4	4	—	-	-	32
Gloppen	21	4	4	—	-	-	17
Hafslo	28	7	7	—	-	-	21
Innvik	24	2	2	-	-	-	22
Jostedal	12	6	6	—	-	-	6
Kinn	16	3	3	—	-	-	13
Kyrkjebø	24	9	2	—	4	-	11
Lavik	16	2	2	—	-	-	14
Leikanger	32	9	4	—	-	-	23
Luster	36	9	7	—	-	-	27
Lærdal	24	10	5	—	-	-	14
Nord-Vågsøy	16	5	5	—	-	-	11
Sogndal	36	3	3	—	-	-	33
Sør-Vågsøy	16	2	2	—	-	-	14
Vik	36	2	2	—	-	-	34
Sogn og Fjord. fylke tils.	490	108	79	-	4	—	378
Møre fylke.							
Aure	20	6	3	-	-	-	14
Bolsøy	32	9	3	—	-	-	23
Borgund	24	3	1	—	-	-	21
Bratvær	16	7	7	—	-	-	9
Bremsnes	20	11	5	—	-	-	9
Edøy	16	3	3	—	-	-	13
Eide	16	3	1	—	-	-	13
Eresfjord og Vistdal	16	3	1	-	-	-	13
Fræna	24	4	4	—	-	-	20
Grytten	20	6	4	—	-	-	14
Halsa	16	3	1	—	-	-	13
Haram	20	3	1	—	-	-	17
Hareid	20	4	2	—	-	-	16
Herøy	28	2	—	—	-	-	26
Hopen	16	10	2	—	-	-	6
Kornstad	16	3	—	1	-	-	13
Kvernes	12	2	—	—	-	-	10
Nord-Aukra	16	3	1	—	-	-	13
Norddal	20	4	—	2	-	-	16
Neset	20	7	1	—	-	-	13
Rindal	16	5	2	—	-	-	11
Stangvik	24	10	4	—	-	-	14
Stemshaug	12	2	2	—	-	-	10
Straumsnes	16	4	2	—	-	-	12
Sunnal	16	6	5	—	-	-	10
Surnadal	16	7	1	—	-	-	9
Tingvoll	20	8	1	—	-	-	12
Tresfjord (Sylte)	12	3	1	—	-	-	9
Tustna	16	2	2	—	-	-	14
Ulstein	20	5	1	—	-	-	15
Valsøyfjord	16	8	—	1	-	-	8
Vatne	12	2	2	—	-	-	10
Vestnes	24	7	3	—	-	-	17

	Antall represen- tanter	Det norske Arbeiderparti			N. K. P.	Andre arb. lister	Borgl.
		Valgt i 1928	+ og ÷ fra 1925				
Veøy	20	2	—	—	-	-	18
Vigra	12	2	—	—	-	-	10
Volda	24	4	2	—	-	-	20
Voll	16	1	1	—	-	-	15
Øre	20	5	2	—	-	-	15
Ørskog	16	3	3	—	-	-	13
Ørsta	20	4	2	—	-	-	16
Møre fylke tils.	736	186	76	4	-	-	550
Sør-Trøndelag fylke.							
<i>Ålen</i>	16	11	—	5	-	-	5
Brekken	12	4	—	1	-	-	8
Budal	12	4	1	—	2	-	6
Buvik	12	3	1	—	-	-	9
Børsa	16	4	1	—	-	-	12
Flå	12	-	—	—	3	-	9
<i>Glåmos</i>	12	7	4	—	-	-	5
Hemne	20	8	1	—	-	-	12
<i>Holtålen</i>	12	7	2	—	-	-	5
Horg	16	7	3	—	-	-	9
Høilandet	12	3	1	—	-	-	9
<i>Klæbu</i>	12	7	3	—	-	-	5
Leinstrand	16	4	1	—	2	-	10
<i>Malvik</i>	16	7	—	—	2	-	7
Meldal	24	10	3	—	1	-	13
Melhus	20	7	1	—	-	-	13
Opdal	24	6	2	—	-	-	18
Orkanger	20	7	—	—	3	-	10
Orkdal	24	7	4	—	-	-	17
Orkland	16	3	3	—	-	-	13
Rennebu	16	6	2	—	-	-	10
Rissa	20	5	1	—	-	-	15
<i>Røros bergstad</i>	16	7	1	—	2	-	7
Røros land sogn	12	4	1	—	-	-	8
<i>Selbu</i>	24	13	3	—	-	-	11
Singsås	16	8	2	—	-	-	8
Snilfjord	12	6	4	—	-	-	6
Soknedal	16	4	—	—	-	-	12
Stadsbygd	20	3	—	1	-	-	17
Stjørna	12	2	1	—	-	-	10
Strinda	36	13	4	—	3	-	20
<i>Støren</i>	16	7	1	—	-	-	9
Sør-Froya	12	3	3	—	-	-	9
Tiller	12	2	—	—	1	-	9
Tydal	12	5	2	—	-	-	7
Sør-Trøndelag fylke tils.	576	204	56	7	19	-	353
Nord-Trøndelag fylke.							
Åsen	16	6	1	—	-	-	10
Beitstad	16	2	1	—	-	-	14
Elge	12	8	1	—	-	-	4

	Antall represen- tanter	Det norske Arbeiderparti			N. K. P.	Andre arb. lister	Borgl.
		Valgt i 1928	+ og ÷ fra 1925				
Flatanger	16	5	5	—	-	-	11
Foldereid	12	6	2	—	-	-	6
Fosnes	12	2	—	—	-	-	10
Frosta	20	5	—	—	1	-	14
Grong	16	6	3	—	-	-	10
Harran	16	5	—	—	-	-	11
Hegra	20	4	2	—	-	-	16
Høylandet	16	6	1	—	-	-	10
Inderøy	24	8	5	—	-	-	16
Klinga	12	6	1	—	-	-	6
Kolvereid	16	7	—	—	-	-	9
Lånke	16	4	2	—	-	-	12
Malm	12	5	5	—	1	-	6
Meråker	16	6	—	—	4	-	6
Mosvik	12	6	1	—	-	-	6
Namdalseid	12	2	1	—	-	-	10
Nærøy	16	1	1	—	-	-	15
Ogndal	12	4	3	—	-	-	8
Otterøy	12	-	—	—	-	2	10
Overhalla	16	3	1	—	-	-	13
Røra	12	5	1	—	-	-	7
Skatval	20	4	2	—	-	-	16
Skogn	20	4	1	—	-	-	16
Snåsa	20	4	1	—	-	-	16
Sparbu	20	8	4	—	-	-	12
Stjørdal	24	10	5	—	-	-	14
Stod	12	3	—	1	-	-	9
Vemundvik	12	3	—	—	-	-	9
Verdal	36	12	6	—	5	-	19
Verran	12	4	1	—	2	-	6
Vikna	16	5	—	—	-	-	11
Ytterøy	12	2	2	—	-	-	10
Nord-Trøndelag fylke tils.	564	171	59	1	13	2	378
Nordland fylke.							
Andenes	16	8	5	—	-	-	8
Ankenes	20	9	3	—	-	-	11
Ballangen	16	6	1	—	-	-	10
Beiarn	16	4	—	3	-	1	11
Bindal	12	2	—	—	-	-	10
Bodin	20	3	1	—	-	-	17
Brønnøy	16	2	—	—	-	-	14
Bø	16	6	—	—	-	-	10
Dønnes	12	-	—	—	-	5	7
Evenes	16	1	—	—	-	-	15
Fauske	40	24	6	—	2	-	14
Grane	16	9	—	—	-	-	7
Hadsel	36	11	5	—	-	-	25
Hatfjelldal	16	4	—	—	-	-	12
Hemnes	16	7	4	—	-	-	9
Hol	16	4	—	—	-	2	10
Korgen	12	5	2	—	-	-	7
Leirfjord	16	5	—	—	-	-	11

	Antall represen- tanter	Det norske Arbeiderparti			N. K. P.	Andre arb. lister	Borgl.
		Valgt i 1928	+ og + fra 1925				
Meløy	20	6	1	—	1	-	13
Nesna	16	5	4	—	-	1	10
Nordfold	16	-	-	—	-	2	14
<i>Nord-Rana</i>	24	15	8	—	2	-	7
Saltdal	16	5	—	—	1	-	10
Skjerstad	16	5	2	—	-	-	11
Sortland	20	4	—	—	-	3	13
Stamnes	16	4	—	1	-	-	12
Steigen	16	-	—	—	-	3	13
Sørfold	20	4	2	—	4	-	12
Tjeldsund	12	5	—	—	-	3	4
Tjøtta	16	1	—	—	-	-	15
Tysfjord	16	9	2	—	-	-	7
<i>Vefsn</i>	20	11	2	—	-	-	9
<i>Vega</i>	16	8	2	—	-	-	8
<i>Velfjord</i>	12	8	6	—	-	-	4
<i>Vik</i>	16	15	8	—	-	-	1
Nordland fylke tils.	616	215	64	4	10	20	371

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

**Stortingsgruppens
beretning
1928**

OSLO 1929 — ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

CHAPTER I

1776

1777

1778

1779

1780

Gruppens konstituering.

Efter valgene i 1927 fikk Det norske Arbeiderpartis stortingsgruppe følgende sammensetning:

Bykretsene: Oslo: Alfred Madsen, Olaf Johansen, Magnus Nilssen, Helga Karlsen. Østfold: Ludv. Enge, Haakon Karlsen. Hedmark og Opland: Fr. Monsen, Edv. Endresen. Buskerud: Harald Haare, Andr. Nygaard. Vestfold: Anton Jenssen, A. Christiansen. Telemark og Aust-Agder: O. Hafnor, Ola Solberg. Vest-Agder og Rogaland: B. Olsen-Hagen, Ole J. Olsen, Ingv. Førre. Bergen: J. Samuelsen. Møre: Anton Alvestad. Trondhjem: Sverre Støstad, Ivar Aarseth. Nord-Norge: Erik Vangberg, Jul B. Olsen.

Landkretsene: Østfold: Johs. Bergersen, P. O. Thorvik, Chr. Henriksen. Akershus: K. M. Nordanger, Harald Halvorsen, Th. Høiland. Hedmark: Oscar Nilssen, Olav Sæter, K. T. Sjøli. Opland: Johs. Bøe, Lars Moen. Buskerud: Chr. Hornsrud, Nils Steen, J. Jensen. Vestfold: J. Mathiassen. Telemark: Olav Steinnes, O. A. Versto. Aust-Agder: Nils Hjelmtveit. Vest-Agder: Alfred Udland. Rogaland: Emil Aase. Hordaland: K. Bergsvik. Sogn og Fjordane: A. Lothe. Møre: Olav Oksvik. Sør-Trøndelag: Johan Nygaardsvold, Sven Skaardal. Nord-Trøndelag: Alb. Moen, Johan Wiik. Nordland: Andr. Moan, Cornelius Enge, Jacob Gavlen. Troms: K. Tønder, Aldor Ingebrigtsen, Meyer Foshaug, Alfons Johansen. Finnmark: Kr. Berg, O. K. Steinholdt.

Valg av *styre* for stortingsgruppen blev foretatt i forbindelse med fellesmøtet av landsstyret og gruppen 15 januar. Som formann blev valgt Alfred Madsen, næstformann Chr. Hornsrud, sekretær Johan Nygaardsvold, og som øvrige medlemmer av gruppestyret Magnus Nilssen, Sverre Støstad, Johs. Bergersen, Kr. Tønder, Olav Sæter og Anton Alvestad.

Varamann blev Olav Steinnes, B. Olsen-Hagen, Meyer Foshaug, Nils Hjelmtveit og Andr. Moan.

Derefter blev foretatt nominasjon av partiets kandidater ved presidentvalgene — Hornsrud i Stortinget, Bergersen i Odelstinget og Nygaardsvold i Lagtinget. Som sekretær besluttet gruppen å stemme på Tønder i Stortinget og Hjelmtveit og Anton Jenssen i avdelingene. Samtlige valg blev godkjent av landsstyret.

Valgene i Stortinget.

Det nye Storting blev konstituert 17 januar. Ved valget på president fikk Hornsrud 61 stemmer, Mowinckel og Hambro hver 31, Øen av bondepartiet 26. Ved omvalget blev stillingen: Hornsrud 56, Hambro 34, Mowinckel 33 og Øen 2. Ved bundet omvalg mellem de to første blev derpå Hambro valgt til president med 83 stemmer (Hornsrud 61). Til vicepresident valgtes Hornsrud med 94 stemmer. Mowinckel hadde 39.

Derefter blev valgt medlemmer av *Lagtinget*. Det fikk følgende partimessige sammensetning: Arbeiderpartiet 15, høire 8, venstre 8, bondepartiet 6, kommunistpartiet 1. Valgt blev av arbeiderpartiet: Aarseth, Bergsvik, Bøe, Andresen, Førre, Høiland, Ingebrigtsen, Anton Jenssen, Lothe, Moan, Lars Moen, Magnus Nilssen, Nygaardsvold, Jul. B. Olsen og Samuelsen.

I *Odelstinget* blev dermed partistillingen: Arbeiderpartiet 44, høire og frisinnede 23, venstre 22, bondepartiet 20, kommunistpartiet 2 samt Mjøen (a.d.).

Valgene i avdelingene.

Til president i Odelstinget blev valgt Aarstad med 66 stemmer og til vicepresident Bergersen med 57 — begge uten omvalg. Høire stemte på Ameln som vicepresident.

I Lagtinget blev Thune valgt til president og Nygaardsvold til vicepresident med henholdsvis 22 og 23 stemmer. Som motkandidat mot Nygaardsvold var stillet Jahren av høire.

Arbeiderpartiet fikk således 3 av de 6 medlemmer av presidentskapet, de borgerlige gi upper 1 hver.

Som *sekretærer* blev valgt av arbeiderpartiet Tønder i Stortinget, Hjelmteit i Odelstinget og Jenssen i Lagtinget.

Komitéene.

I *valgkomitéen* fikk arbeiderpartiet 14 medlemmer, høire og frisinnede 8, venstre 8, bondepartiet 6 og kommunistpartiet 1. Av arbeiderpartiet blev valgt Alvestad, Bergersen, Hjelmteit, Hornsrud, Madsen, Moan, Magnus Nilssen, Nordanger, Nygaardsvold, Olsen-Hagen, Steinnes, Støstad, Sæter og Tønder. Som næstformann i valgkomitéen blev valgt Hornsrud, med Magnus Nilssen som medlem av arbeidsutvalget

Som nye medlemmer av *fullmaktskomitéen* blev valgt Olsen Hagen og H. Halvorsen. Komitéens se retær er Tønder.

Som arbeiderpartiets medlemmer av den forsterkede *budgettkomité* blev valgt Magnus Nilssen, Olav Steinnes, Skaarudal, Olsen-Hagen, Tønder, Hjelmteit, Halvorsen, Bergersen og Oscar Nilssen. Hertil kommer finanskomitéens 4 medlemmer av arbeiderpartiet.

Fagkomitéene.

I de *faste komitéer* (fagkomitéene), som besettes av valgkomitéen, blev arbeiderrepresentantene plassert således:

Finanskomitéen: Hornsrud, Madsen, Udland og Bergsvik.

Jernbanekomitéen: Magnus Nilssen, Olav Sæter, Emil Aase og H. Haare.

Justiskomitéen: K. M. Nordanger, Anton Jenssen og K. T. Sjøli.

Militærkomitéen: B. Olsen-Hagen, Anton Christiansen og Alfons Johansen.

Næringskomité nr. 1: Kr. Tønder, P. O. Thorvik, Ingv. Førre og Kr. Berg.

Kirke- og skolekomitéen: Olav Steinnes, H. Karlsen og Lars Moen.

Landbrukskomitéen: Sven L. Skaardal, A. Moan, Johs. Bøe og Alb. Moen.

Lønningskomitéen: Olaf Johansen, Ivar Aarseth og Løhre.

Post- og telegrafkomitéen: Harald Halvorsen, Aldor Ingebrigtsen og O. Joh. Olsen.

Skog- og vassdragskomitéen: Oscar Nilssen, J. Nygaard, Jul B. Olsen og Kr. Henriksen.

Næringskomité nr. 2: Hjelmtveit, Vangberg, C. Enge og Johs. Samuelsen.

Tollkomitéen: Anton Alvestad, J. Wiik, Th. Høiland og Johan Jensen.

Universitets- og fagskolekomitéen: Helga Karlsen, A. Lothe, Ola Solberg og I. B. Aase.

Utenriks- og konstitusjonskomitéen: Nygaardsvold, Monsen og Scheflo.

Socialkomitéen: Bergeresen, Støstad, Nils Steen og Endresen.

Veikomitéen: Foshaug, Versto, Olav Oksvik og Steinholt.

Protokollkomitéen (valgt av Odelstinget): Ludv. Enge, Hafnor, Gavlen og Mathiassen.

Som medlem av den forsterkede utenrikskomité blev valgt av arbeiderpartiet Madsen, foruten Hornsrud som vicepresident.

Valgene gjelder for perioden.

Den *partimessige fordeling* av de 17 faste komitéer er følgende:

	Arb.p.	Høire	Bondep.	Venstre
Finanskomitéen (10)	4	2	2	2
Landbrukskomitéen (10)	4	2	2	2
Næringskomité nr. 1 (10)	4	2	2	2
Veikomitéen (10)	4	2	2	2
Socialkomitéen (9)	4	2	1	2
Tollkomitéen (9)	4	2	1	2
Jernbanekomitéen (9)	4	2	1	2
Næringskomité nr. 2 (9)	4	2	1	2
Skog- og vassdragskomitéen (9)	4	1	2	2
Universitets- og fagskolekomitéen (9)	4	2	1	2
Protokollkomitéen (9)	4	2	2	1

	Arb.p.	Høire	Bondep.	Venstre
ustiskomitéen (8)	3	2	2	1
Kirke- og skolekomitéen (8)	3	1	2	2
Militærkomitéen (8)	3	2	1	2
Utenriks- og konstitusjonskomitéen (8)	3	2	1	2
Post- og telegrafkomitéen (8)	3	1	2	2
Lønningskomitéen (7)	3	2	1	1

I de 4 største komitéer står det 4 arbeiderrepresentanter mot 6, i 9-mannskomitéene 4 mot 5, i de mindre komitéer 3 mot 5, eller 3 mot 4 som i ønnirskomitéen.

Formannsvalgene.

Av komitéformennene fikk arbeiderpartiet 6 av 17, nemlig Oscar Nilssen, Hedmark, i skog- og vasdragskomitéen, Magnus Nilssen, Oslo, i jernbanekomitéen, Halvorsen, Akershus, i post- og telegrafkomitéen, Tønder, Troms, i næringskomité nr. 1, Foshaug, Troms, i veikomitéen og Bergersen, Østfold, i socialkomitéen.

Av næstformenn blev valgt av arbeiderpartiet: Nordanger i justiskomitéen, Lothe i universitets- og fagskolekomitéen, Skaardal i landbrukskomitéen og Hjelmtveit i næringskomité nr. 2. Sekretærer: Hafnor, Bergsvik, Steinnes, Aarseth og Mønsen.

I komitéen for de hemmelige regjeringsprotokoller (protokollkomitéen) blev Ludv. Enge valgt til formann.

Høire besatte formannsplassen i 4 komitéer, venstre i 4 og bondepartiet i 2. I militærkomitéen blev arbeiderdemokraten Mjøen valgt med arbeiderpartiets stemmer.

Regjeringsskiftet.

Ved Stortingets åpning 19 januar blev *trontalen* oplest. Den nevnte bl. a. en række lovforslag, som dels var ferdig til fremsettelse, dels under utarbeidelse. I opregningen fant man bl. a. forslag til lov om „arbeiderbeskyttelse i industriell virksomhet“ (8 timers dagen) samt lov om avstemningsregler i arbeidstvister. Samtidig meddeltes at bevilgningen til bekjempelse av arbeidsledigheten vilde bli foreslått nedsatt.

Det var ministeriet Lykkes svanesang. Regjeringen inngav umiddelbart efter sin demisjon. Det avgjørende nederlag som valget gav høireregjeringen og høire som parti, måtte nødvendigvis få følger.

Samtidig blev *arbeiderpartiet*, ved den store fremgang det hadde ved valget, stillet overfor en rekke nye oppgaver og problemer. De aktuelle spørsmål, sett i lys av den politiske situasjon som var skapt, blev nærmer e drøftet i fellesmøtet av gruppen og landsstyret 15 januar.

Regjeringsskrisen utviklet sig raskt efter at forhandlingene mellom de

borgerlige partigrupper om en felles optreden i regjeringsspørsmålet ikke viste sig å føre frem. Etter det resultatløse forsøk av bondepartiets fører Mellbye på å danne en borgerlig samlingsregjering, fikk formannen for Det norske Arbeiderpartis gruppe i oppdrag å undersøke muligheten for dannelsen av en arbeiderregjering.

Den situasjon som derved var opstått, blev drøftet i møte samme dag — 23 januar — av stortingsgruppen og senere i møte av gruppens styre og centralstyret i fellesskap.

I et etterfølgende centralstyremøte blev gruppens formann, Alfred Madsen, bemyndiget til å meddele kongen at det var grunnlag for dannelsen av en regjering av arbeiderpartiet.

Kongen erklærte derefter at han vilde gi den mann, partiet utpekte, i oppdrag å danne den nye regjering.

Det offisielle oppdrag utgikk 25 januar til Chr. Hornsrud, som av partiet var utpekt som Regjeringens chef, og ministerlisten blev forelagt kongen dagen efter. 27 januar blev så den nye regjering utnevnt. Den fikk følgende sammensetning:

Chr. Hornsrud, stats- og finansminister. Edv. Bull, utenriksminister. Johan Nygaardsvold, landbruksminister. Alfred Madsen, socialminister. Magnus Nilssen, arbeidsminister. Fr. Monsen, forsvarsminister. Corn. Holmboe, justisminister. Olav Steinnes, kirke- og undervisningsminister. Anton Alvestad, handelsminister.

Forandringer i Stortinget.

Ved regjeringsskiftet gikk 2 av de valgte presidenter inn i Regjeringen. I møte 30 januar blev som vicepresident i Stortinget efter Hornsrud valgt Mowinckel. Arbeiderpartiet stemte på Tønder. I Lagtinget blev Nygaardsvold avløst av A. Moan. De fungerende presidenter i februar blev således Mowinckel, Bergersen og Moan.

I jernbanekomiteén blev Sæter valgt til formann efter Magnus Nilssen. Som varamenn for de 7 medlemmer av gruppen som gikk inn i Regjeringen, tok følgende sæte i Stortinget: Eugen Johannessen og Eugen Pettersen, Oslo, Jon Leira, Buskerud, Th. Weber, Telemark, Paul Dahlø, Sør-Trøndelag, E. Kolsrud, Mørebyene, og Niels Ødegaard, Oplandsbyene. I Lagtinget blev innvalgt Ødegaard og Eugen Johannesen, i valgkomiteén Oksvik, Steen, Olaf Johansen, Helga Karlsen, Skaardal og Hafnor.

Gruppestyrets sammensetning.

Stortingsgruppen hadde møte 27 januar for å foreta rekonstruksjon av styret efter regjeringsskiftet. Møtet blev ledet av partiformannen, Oscar Torp. Av den nye regjeringens medlemmer var de fleste til stede.

Arbeiderpartiets første g

Oppemote i lagtingsalen.

Det besluttedes enstemmig at de fungerende varamenn rykket op som medlemmer av gruppestyret, med Nordanger, Akershus, som ny. Styret kom derved til å bestå av: Sverre Støstad, Johs. Bergersen, Kr. Tønder, Olav Sæter, (samtlige gjenstående), Olsen-Hagen, Foshaug, Nils Hjelmtveit, Andr. Moan og K. M. Nordanger.

Som varamenn for disse blev valgt Skaardal, Oscar Nilssen, Anton Jensen, Johs. Bøe og Alfr. Umland.

Som gruppens formann blev valgt Støsfad, næstformann Bergersen og sekretær Hjelmtveit.

Regjeringens erklæring.

Arbeiderregjeringen tiltrådte 28 januar. To dager efter fremla den i Stortinget sin *tiltredelseserklæring*, som var sålydende:

På vegne av Det norske Arbeiderparti, som Regjeringen er utgått av, fremlegger den følgende erklæring:

Det norske Arbeiderpartis oppgave — utformet i partiets program — er å gjennomføre en socialistisk samfundsordning i Norge. Regjeringen er imidlertid klar over at øieblikkets maktforhold står hindrende i veien for en dyptgående social omdannelse, men den har til hensikt i alle sine handlinger å la sig lede av hensynet til arbeiderklassens og hele det arbeidende folks interesser og til å vite og forberede overgangen til et socialistisk samfund.

Regjeringen vil snarest mulig legge frem forslag til ophevelse av straffelovens § 222 II og til avvikling av den øvrige, mot arbeiderklassen og dens organisasjoner fiendtlige lovgivning fra de seneste år.

Regjeringen ser det som en vesentlig oppgave å bekjempe arbeidsløsheten ved å holde Statens og kommunenes arbeidssdrift oppe i størst mulig utstrekning og dessuten støtte praktiske tiltak for å holde arbeidslivet igang. Den ekstraordinære bevilgning til avhjelp av arbeidsløshet vil bli foreslått øket, og systemet med unlerbetalt nødsarbeide avskaffet.

Regjeringen vil fremkomme med forslag siktende til å lette gjeldsbyrden for småbrukere og fiskere, bl. a. ved øket bevilgning til Småbruk- og boligbanken.

Likeledes vil det bli fremsatt forslag til lov om tvangsakkord for vanskelig stillede kommuner.

Kornmonopolet vil bli foreslått gjeninnført, og korntrygd og korntoll ophevet.

Det vil bli fremsatt forslag til ny jordlov, vesentlig i overensstemmelse med husmannskommisjonens innstilling, og til økede bevilgninger til nydyrking og bureising.

For fiskerne vil det bli foreslått effektive foranstaltninger til ophjelp av fiskeriene, omsetningen må organiseres og bringes inn under betryggende former og offentlig kontroll med fiskeeksporten innføres.

Regjeringen vil opta forhandlinger med statsfunksjonærenes organisasjoner om betryggende ordning av lønns- og arbeidsvilkår, derunder 8 timers dagen.

De reaksjonære forandringer i skolelovene fra de siste år vil bli foreslått omgjort.

Til dekning av økede utgifter til disse og andre formål, vil Regjeringen foreslå endringer i skattelovene, som flytter de største byrder over til de økonomisk mest velstillede.

Dessuten vil den foreslå alle årets våbenøvelser sløifet og andre besparelser foretatt på militærbudgettet samt forberede full avveining. —

Erklæringen besluttet utlagt for å behandles i et senere møte.

Regjeringsdebatten. — Det politiske oppgjør.

Slik som situasjonen hadde utviklet sig, efter at forsøket på å få i stand en borgerlig samling i første omgang var strandet, fant arbeiderpartiet å måtte overta regjeringsansvaret, som tingets *største gruppe* og på et *rent parti grunnlag*. De krav landsstyret satte op for partiets nærmeste virksomhet, var så brennende og viktige at det måtte settes alt inn på å få dem løst. Og gjennom de forslag den fremsatte, gikk arbeiderregjeringen like på saken og pekte på de foranstaltninger som det nu først og fremst måtte bli ale om å treffe: Opretholdelsen av den offentlige arbeidsdrift, praktiske tiltak for å holde arbeidslivet i gang, økning av de ekstraordinære bevilgninger til avhjelp av arbeidsløsheten, lettelse av gjeldsbyrden for småbrukerne og kommunene, økede bevilgninger til nydyrkning og bureising og foranstaltninger til støtte for fiskerne.

Den *erklæring* arbeiderregjeringen avgav på partiets vegne, var også klar og konsis. Men den skurret stygt i de borgerlige partiers ører. De var ikke vant til så klar og tydelig tale.

Regjeringens erklæring kom til behandling i Stortinget 7 februar, da den blev opslått sammen med trontalen. I det innlegg hvormed Støstad som gruppens formann åpnet debatten for arbeiderpartiet, pekte han på at intet klarla bedre skillelinjen i norsk politikk for nærværende enn de dokumenter som var fremlagt, og som dannet grunnlaget for det politiske oppgjør. Det ene dokument, tróntalen — høreregjeringens avgangsvidnesbyrd — var preget av *overklasesynet*. Det annet dokument, arbeiderregjeringens tiltredelseserklæring, var helt preget av *arbeidersynet*. Det var en brytning mellom gammel og ny tid som her avspeilet sig.

Venstre, som aspirerte til edelsen som regjeringsparti, og som blev skubbet frem av Rygg og bankkapitalen, hadde imidlertid fått blod på tann. Og det blev klart allerede fra debattens begynnelse at *arbeiderregjeringen skulde styrtes*.

Ennu før den faktisk var tiltrådt, blev den nye regjering stillet overfor et forslag fra Norges Bank om at det skulde ydes ubegrenset garanti av Staten for bankinnskudd. Det var et projekt som ingen ansvarsbevisst Regjering kunde tiltre — iallfall ingen arbeiderregjering — og som de opnevnte sakkynndige på det sterkeste hadde fordømt. Derimot stillet Regjeringen op kravet om et kontrollerende *bankråd*. Men det ønsket ikke Norges Bank. Og når Regjeringen ikke vilde gå med på statsgaranti, og dessuten krevet oprettelse av et samfundsmessig kontrollorgan, ønsket han heller ikke saken fremmet.

Den stilling arbeiderregjeringen inntok til „Innskuddscentralen“ blev utnyttet til underjordiske angrep av de uansvarlige krefter som stod bak, og den politiske aksjon for å skaffe en *lydig* regjering for bankinteressene blev satt i verk.

I Stortinget var det også et flertall som var villig til å stille sig til tjeneste for dette formål. Venstres fører Mowinckel åpnet debatten med et erklært mistillitsforslag, og dette forslag samlet de borgerlige partier. Dermed var arbeiderregjeringens skjebne beseglet.

Stormen på Regjeringen blev satt i forbindelse med uroen omkring bankene, og det blev hevdet fra venstres side, som tok initiativet til å fremkalle den nye krise, at Regjeringen savnet den nødvendige „tillit“.

Om de underliggende motiver for denne aksjon uttalte statsministeren i sitt foredrag:

„Man har nevnt uroen, kapitalflukten og bankenes vanskeligheter. Det er på grunn av den situasjon arbeiderregjeringen skal styrtes.

Ja, hvad er det som *forlanges av oss*? Det forlanges en *lydig* Regjering, og presset har fortsatt til og med dette øieblikk.

Overfor dette krav har Regjeringen ikke villet stille sig til tjeneste. Vi har jo adskillig erfaring for lydige regjeringer, lydige overfor særinteressene, overfor overklassen. Man har sett at det er øst ut millioner, og man har overtatt garantier, ubegrenset. *Dette har vi nektet å akseptere.*

Det kan godt være mulig at Regjeringen hadde fått lov å sitte, hvis den hadde villet være „lydig“, og fremsatt proposisjoner som de formelig stikker i hånden på oss før vi tiltrer taburettene. Men vi har vårt selvstendige syn. Vi er en arbeiderregjering. Og det er grenser for hvad det kan forlanges av en regjering.

Arbeiderregjeringen kan ikke skaffe tillit, ikke ro, sies det. Det kan så være. Men det er en tillit som vi har, og som en hvilken som helst annen regjering ikke har, og det er tilliten fra arbeidslivets kvinner og menn, på land og på sjø, hele Norge over. Og det aktivum er verd mer for oss enn tilliten fra finansverdenen. *Ingen norsk regjering inntil idag har hatt den*

tillit vi har. Og det kan gå dager og år før nogen norsk regjering får den tillit.“

Under debatten kom Mowinckel med en uttalelse om, at når det var talt om forpliktelse for den norske stat i forbindelse med den projekterte innskuddscentral, så medførte ikke det riktighet. Dette tvang Hornsrud til å redegjøre for det som var passert og senere — for åpne dører — fremlegge hele materialet. Han citerte av originaldokumentet: „*Staten garanterer de innskudd som innskuddscentralen mottar*“ — og fortsatte:

I den skikkelse blev det stukket i Regjeringens hender, før Regjeringen var trått til. Jeg sa ganske straks, at i den skikkelse kunde vi ikke tenke oss muligheten av at den nye regjering vilde bringe saken frem for Stortinget; dersom den skulde kunne bringes frem, måtte i hvert fall det punkt ut, det at Staten skal garantere.

Saken utviklet sig videre, uten at jeg kan gå inn på enkelthetene. Det blev trykket nokså sterkt på departementet for at vi skulde fremlegge en proposisjon i en eller annen skikkelse. Vi hadde regjeringskonferanse om spørsmålet. Jeg sa, at jeg forstod, at det blev trykket sterkt, og de som trykket var visstnok i god tro; deres gode forsetter vilde iallfall ikke jeg dra i tvil. Men jeg var bestemt på, at i den skikkelse, hvori det var forelagt, selv om det blev noget modifisert, vilde ikke vi fremsette det så lenge det fantes noget igjen av statsgarantien. Jeg satte som betingelse for at vi overhodet kunde fremme en proposisjon: for det første det jeg her er inne på, at statsgarantien i alle former måtte ut av proposisjonen, og dernæst vilde jeg ha inn i proposisjonen en institusjon, som jeg tidligere har slatt til lyd for her, nemlig et bankråd.

Den sak har sin spesielle forhistorie. I en forbindelse hvor det også var tale om støtte eller garanti til banker, optok vi i finanskomiteén forslag om at man skulde rette en henstilling til Regjeringen om å få utredet det spørsmål og få fremlagt forslag om opprettelse av et bankråd. Det var så å si et kompromis. Vi gikk med på innstillingen under forutsetning av at vi kunde få et tankråd. Det blev også vedtatt en anmodning til Regjeringen (Abr. Berge) om å utrede saken. Men da så Regjeringen hadde tatt Stortingets henstilling ad notam og utredet spørsmålet om et bankråd og forelagt det for Norges Bank — hvad skjer så? Jo, de som hadde stått sammen med oss om å kreve et bankråd, de stemte ned sitt eget forslag. Det er et politisk bedrag som man ikke ofte har sidestykke til.

Det var ganske naturlig at jeg i denne forbindelse vilde ha opreisning for det nederlag, saklig også. Og jeg sa: skal vi ha en proposisjon om et clearing-house, må vi også ha et bankråd. Og på det grunnlag satte vi arbeidet i gang i departementet.

Før saken kunde bli forelagt Odelstinget, bad jeg den mann som i første rekke hadde med disse ting å gjøre, bankinspektøren, å gå til chefdirektøren for Norges Bank og for legge en proposisjon i den skikkelse jeg hadde formet den og spørre: vil De ha proposisjonen i den skikkelse forelagt Storting eller Odelsting til vedtagelse, eller vil De ikke? Et greit svar, ja eller nei. Jeg vilde ikke uten videre fremsette den, uten at jeg visste hvorledes

stillingen vilde bli fra det hold som i grunnen var primus motor for denne saks behandling på denne måte.

Og så får jeg det svar tilbake: Når statsgarantien er tatt vekk, når bankrådet er ført inn efter Hornsruds linje, så kan vi ikke ta noget ansvar for proposisjonen; og det får bli Regjeringens sak om Regjeringen vil fremsette proposisjonen eller ikke.

Min utleggelse av dette svar var at Norges Bank vilde forbeholde sig *fritt slag* likeoverfor regjeringen og likeoverfor proposisjonen i tilfelle den blev forelagt her. Vi kunde da komme til å risikere at vi bar frem en proposisjon hvis primus motor vi ikke egentlig var, selv om vi hadde ansvaret for formen og realiteten i den skikkelse hvori den blev forelagt, mens vi blev falt i ryggen av den som i første rekke har sagt at det *måtte gjøres noget*. Det vilde være en ganske uholdbar situasjon. Og så sa jeg: da får proposisjonen ligge. Og nu ligger den her i denne skikkelse. Det er stillingen. Man kan si så meget man vil, man kan henholde sig til „formen“ for Regjeringens erklæring, man kan tale på hvilken dialekt man vil — men *her ligger realiteten*. —

På bakgrunn av disse begivenheter var det at Stortingets venstre besluttet å kaste landet ut i en ny ministerkrise og felle Regjeringen. Partiets fører la ikke skjul på at ministeriet Hornsrud — i motsetning til ham selv — savnet den nødvendige *tillit* innen finansverdenen. Venstre kunde derfor ikke ta „ansvaret for å oprettholde Regjeringen“.

Situasjonen blev stillet i en skarp belysning av flere av Regjeringens medlemmer som hadde ordet i debatten. Således uttalte utenriksministeren, Edv. Bull:

„Det er ikke høire, som feller denne regjering; det aktuelle som skjer i disse dagene er, at det er *venstre* som feller Regjeringen. At høire og bondepartiet vilde gjøre alt hvad som stod i deres makt for å felle den første arbeiderregjering, var noget vi visste på forhånd. De vilde gjøre det under hvilket som helst ytre eller indre forhold, og med alle de midler som de kunde bruke.

Det vi har lært er, at det er venstre som feller Regjeringen, og venstre feller ikke Regjeringen for erklæringen; venstre feller Regjeringen, fordi det står under trykk av Norges Bank og de økonomiske krefter og makter, som Norges Bank representerer. Enhver som har lest hr. Mowinckels mistillitsforslag med nogen opmerksomhet, vil se at det er *hensynet til de utenomparlamentariske krefter i bankene som har diktert forslaget*, og enhver som har fulgt med i debatten her vil vite at det er disse forhold som er avgjørende. Det er bankkapitalens diktat, det er ikke Stortingets vilje, ikke venstres vilje, men det er bankkapitalens vilje som feller Regjeringen, og hr. Mowinkel og de mange andre i hans parti, som bare med den ytterste motvilje bøier sig for bankkapitalens diktat, de er fromme og lydige redskaper for bankkapitalen“.

Efter 2 dagers debatt kom Stortinget til votering den 8 februar om kvelden. Efter at bondepartiet hadde trukket tilbake et eget forslag som

var fremsatt tidligere i debatten av Mellbye, forelå som voringstema følgende forslag av Mowinckel fremsatt på venstres vegne:

Stortinget beklager: 1) At landets Regjering i sin tiltredelseserklæring fremtrer på vegne av en enkelt del av folket. 2) At Regjeringen viser sig å savne den tillit som er nødvendig for den gjenreisning av de offentlige finanser og for den ro og fasthet i våre økonomiske forhold som er en forutsetning for vårt nærings- og arbeidslivs trivsel.

For mistillitsforslaget stemte høre og frisinnedes 31, venstres 30 og bondelagets 25, i alt 86, idet Øen (b.) var sykmeldt.

Mot stemte arbeiderpartiets 59, de 3 av kommunistpartiet, samt Mjøen (r. f.), i alt 63.

Efterat resultatet var meddelt, uttalte Hornsrud, at Regjeringen vilde inngi sin avskedsansøkning i første statsråd.

Krisens fasitt.

Arbeiderregjeringen gikk av 15 februar, og 2 dager etter trådte den nye regjering, med Johan Ludwig Mowinckel som chef, frem for Stortinget med avgivelsen av følgende erklæring:

Regjeringen, hvis politiske syn er venstres, ser det som sin viktigste oppgave å fortsette arbeidet for styrkelse av Statens og kommunenes finanser, befeste den for arbeidslivet og spareviljen nødvendige ro og tillit omkring vårt pengevesen og øke landets produktive kraft.

Regjeringen vil, under hensyn til landets bæreevne, søke å fremme tiltak til bedring av folkets arbeids- og livsvilkår og til løsning av nasjonale og kulturelle oppgaver.

Regjeringen regner under de foreliggende forhold med lojalt samarbeide i storting og folk. —

Overfor denne erklæring stillet arbeiderpartiets gruppe følgende forslag i møte 21 februar, hvor erklæringen kom til behandling:

„Stortinget uttaler:

Den fremlagte erklæring er i en forkortet form den samme som høires regjering fremla i Stortinget 8 mars 1926, og som dannet grunnlaget for høiregjeringens politikk. Denne politikk er imidlertid dømt ved valgene 1927.

Stortinget fastslår, at Regjeringen i sin erklæring har undlatt å ta stilling til spørsmål av så vidtrekkende økonomisk betydning for hele det arbeidende folk som: motarbeidelse av arbeidsledigheten, lettelse av gjelds- og rentebyrden, nedsettelse av militærutgiftene, opprettelse av kornmonopolet og ophevelse av korntrygden.

Under henvisning hertil og til at Regjeringen er *fremstått som resultat av en utenomparlamentarisk aksjon, hvis hensikt det var å skaffe en lydige regjering for visse private bank- og pengeinteresser*, uttaler Stortinget:

Regjeringen savner Stortingets tillit. —

Arbeiderpartiets forslag blev forkastet med 85 stemmer — samtlige tilstedeværende borgerlige — mot arbeiderpartienes 62.

Under debatten fastslo Hornsrud — som fremsatte mistillitsforslaget — hvad den nye situasjon innebar: at man hadde fått en borgerlig samling i Stortinget under venstreregjeringens ledelse, og på den annen side en samling av arbeiderklassen i landet. Man kunde forsåvidt si at man var kommet tilbake til to-partisystemet. Hvad denne konstellasjon i sine følger vilde komme til å innebære, skulde han ikke ved denne anledning komme inn på. Det var tilstrekkelig, som det også var *nødvendig*, å konstatere det faktiske forhold, at man herefter hadde med to hovedpartier å gjøre, og at den borgerlige samling var fullbyrdet. Efter dette vilde man ha å innrette sig.

De siste forandringer.

Efter beslutning av stortingsgruppen gjeninntredte nu det gamle gruppestyre som blev valgt før dannelsen av arbeiderregjeringen, likesom Regjeringens medlemmer inntok sine tidligere plasser i komitéene. Hornsrud og Madsen gikk tilbake til finanskomitéen, Nygaardsvold og Monsen til utenriks- og konstitusjonskomitéen, Magnus Nilssen til jernbanekomitéen, Alvestad til tollkomitéen og Steinnes til kirke- og skolekomitéen. Samtidig gikk Magnus Nilssen og Nygaardsvold tilbake til Lagtinget.

Ved valget på vicepresident i Stortinget efter Mowinkel foreslo Støstad valgt Hornsrud. Erik Enge (b.) uttalte at hvis venstre hadde stillet kandidat, vilde bondepartiet ha stemt på ham, men når så ikke skjedde, vilde bondepartiet stemme på sin egen mann, og han foreslo Kolstad. — Valgt blev Hornsrud med 82 stemmer. Kolstad hadde 52.

Ved Aarstads og Værlands inntreden i Regjeringen gikk formannssilingen i finans- og lønningskomitéen over til høire. Som ny næstformann i finanskomitéen blev valgt Madsen, efter loddtrekning med Venger, og som næstformann i lønningskomitéen Aarseth.

Arbeiderregjeringens virksomhet.

Allerede i det første ordinære statsråd, som blev holdt 3 februar, hadde arbeiderregjeringen fremsatt proposisjon for Stortinget om en samlet utgiftsreduksjon av 5½ millioner kroner på *militærbudgettene*. Samtidig blev høiregjeringens proposisjon om formues- og inntektsskatten samt den ekstraordinære formuesskatt og arveavgiften besluttet tilbakekalt. Det samme gjaldt forandringen i loven som knyttet sig til fondsskatten. De nye regler som skattene vilde bli foreslått opkrevet efter, blev straks tatt op til arbeide i departementet, som dessuten øieblikkelig gikk til ophevelse av *gul tolltillegget*. I samme statsråd blev fremsatt forslag av Finansdepartementet om ophevelse av *hvetetollen*, likesom det — efter foredrag av justisministeren — blev fremsatt proposisjon for Odelstinget om ophevelse av *tukthusloven* (straf felovens § 222, annet ledd).

En rekke av de øvrige spørsmål som var nevnt i Regjeringens erklæring, blev umiddelbart tatt op til forberedelse, således *jordloven*, som hørte under Landbruksdepartementet, *gjeldsordningen* for småbrukerne og kommunene, støtten til *fiskeriene* og foranstaltninger til bekjempelse av *arbeidsløsheten*. Det blev også tatt skritt til innledning av forhandlinger med tjenestemennenes organisasjoner om *lønnssaken*.

Fra statsrådet 10 februar — samme dag som arbeiderregjeringen inngav sin demisjon — forelå en rekke proposisjoner, hvorav nevnes: Om ny jordlov, om lånegaranti til fiskerne, om bevilgning av 1 million til nødlidende låntagere i Småbruk- og Boligbanken, om forandringer i de Magelssenske skolelover, om utredning av spørsmålet om avvebning, og om de direkte skatter. Samme dag blev hørerregjeringens proposisjoner om *valg av lagrette- og domsmenn* og om forandringer i *sjødyktighetsloven* trukket tilbake. Tidligere var tilbakekalt den forrige regjeringens forslag om påbegynnelse av bygging av en ny *torpedojager*.

Det blev videre fremsatt Odelstingsmeddelelse vedrørende forhandlingene om *innskuddscentralen*, som spilte en så stor rolle under krisedebatten.

Av administrative forføininger fra Regjeringens side nevnes ophevelsen av utvisningen av Albert Jensen og straffefertgivelsen for de dømte unge arbeidere. — I anledning av den *diskontoforhøielse* som Regjeringen demonstrativt blev møtt med ved sin tiltreden fra Norges Banks side, fant Regjeringen sig beføiet til — gjennom Finansdepartementet — å rette en henstilling til direksjonen om for eftertiden å holde Regjeringen underrettet før diskontoforandringer fant sted. Samtidig gav Regjeringen til kjenne at den *sist* foretatte voldsomme forhøielse var en så alvorlig påkjønning for arbeidslivet som for det offentlige — stat og kommune — at den *neppe vilde kunne tåles*.

Om avgjørelsen i Stortinget — og avdelingene — av arbeiderregjeringens forskjellige forslag henvises til de særskilte avsnitt hvor behandlingen er omtalt.

Regjeringens *skatteforslag* som hadde forbindelse med det nye budgett, blev som bekjent trukket tilbake av venstreregjeringen, som også tilbakekalte forslaget om en avvebningskommisjon og om ytterligere reduksjoner på militærbevilgningene. Arbeiderregjeringens proposisjoner på disse punkter blev senere optatt som private forslag av Hornsrud.

Ved regjeringsskiftet blev administrasjonen stanset i sitt arbeide med en rekke spørsmål som den hadde på dagsordenen, og som stod i nøie forbindelse med regjeringens tiltredelseserklæring. Det gjaldt bl. a. de planer Socialdepartementet hadde under overveielse for en effektiv *bekjempelse av arbeidsledigheten*. Regjeringens program her, sett i lys av den finansielle ramme for budgettet, blev kort uttrykt i følgende uttalelse av Hornsrud til „Arbeiderbladet“ (3 februar): Vi kommer til å stå overfor det forhold at det må foretas en skjønsmessig anvendelse av de penger vi mener å kunne få

inn. At Regjeringen herunder vil anstrenge sig for å skaffe størst mulig bevilgning til avhjelp av den store arbeidsledighet, sier sig selv. Det er jo et hovedpunkt i Regjeringens erklæring. Opgaven for Regjeringen blir å *spare* på militærbudgettene, *øke* de direkte statsinnkomstskatter og *lette* de mest tyngende tollskatter og så — alt efter som budgettets stilling vil være — å anvende resten til de mest påtrengende sociale formål, herunder spesielt til motarbeidelse av arbeidsløsheten. Det er i grunnen kvintessensen av det hele. —

Arbeiderregjeringens og gruppens stilling blev ytterligere presisert og klarlagt under finansdebatten i de første dager av mars, så vel som under den senere behandling av *skattespørsmålene*, hvor de tre regjeringers forslag forelå og hvor arbeiderpartiets og de borgerlige partiers syn blev stillet skarpt op mot hinannen.

Det finansielle opgjør.

Gjeldsspørsmålet, valutaen og dollarlånet.

Under finans- og budgettdebatten samlet den borgerlige blokk sig om linjene i den avgåtte hoirerejeringens budgettforslag, *mot* arbeiderregjeringens finansprogram. Debatten bidro dermed til å utdype skillet mellem partiene i de politiske og økonomiske spørsmål. I stil hermed var det at regjeringen Mowinckel hadde trukket tilbake sin forgjengers forslag om en større progress for den direkte statsskatt og den ekstraordinære formuesskatt samt om forhøiet arveavgift.

I det foredrag hvormed Bergsvik åpnet finansdebatten som ordfører for vår fraksjon i budgettkomiteén, la han frem arbeiderpartiets og den forrige Regjeringens syn på de opgaver som forelå. Den forfærdelige gjeldsbyrde måtte — sa han — avvikles, ikke ved nye forbruks- eller fattigmannsskatter, men ved en sterkere beskatning av de store personlige formuer. En gjeldsregulering eller gjeldsnedskrivning blev nu en tvingende nødvendighet. Og pengevesenet måtte bringes inn under folkets ledelse. Det var også et viktig ledd i kampen for økonomisk selvstyre. Samtidig måtte det settes alt inn på å løse jordspørsmålet og holde arbeidsbudgettene oppe som et ledd i kampen mot arbeidsledigheten.

I tilslutning hertil uttalte partigruppens formann:

Ved sakenes behandling kommer vi til å foreslå forhøielser bl. a. på de viktigste arbeidsbudgetter — således nogen millioner til jernbaneanleggene — og videre forhøielser på bevilgningen til nydyrkning og bureising foruten til avhjelp av arbeidsledigheten samt de viktigste sociale og kulturelle formål. Våre krav har vært beskjedne minstekrav, som det borgerlige flertall kunde gått med på *innen budgettets ramme*, hvis det hadde vært god vilje til stede. I alt andrar disse forhøielser til 18—20 millioner kroner på de produktive arbeidsbudgetter. Vi vil, som sagt, komme til å anvise dekning for dette beløp, samtidig som vi vil anvise dekning for våre *skatte-*

forslag der hvor de kan gi lettelser for de mindre inntekter og for dem som sitter med den største forsørgelsesbyrde.

Overfor finansministeren som vilde avfeie den forrige regjerings inntektsforslag, uttalte Hornsrud i debatten bl. a.:

Vi har ansett det ønskelig å styrke budgettet med ca. 20 millioner. Vi stod også overfor spørsmålet om bevertningsskatten, som jeg ikke trodde vi uten videre kunde gi avkall på. Men jeg mente den kanskje kunde begrenses, f. eks. til de restauranter som har vinrett. Vi hadde også andre forslag bak øret, deriblandt forslag om en skatt på det *store personlige forbruk*. Det var under utarbeidelse og forberedelse da vi trådte av. Med disse inntektskilder vilde vi vært sikker på dekning. For dette burde den nuværende finansminister gi arbeiderregjeringen anerkjennelse. Det er nemlig den *motsatte* vei de tidligere regjeringer har gått. De har manglet enhver oversikt. Min anklage mot de borgerlige regjeringer for dette er så sterk som den overhodet kan være, og jeg vil legge til at det tar sig dårlig ut for finansministeren å optre her som han gjør, ennu før han er blitt tørr bak ørene, all den stund han sitter som leder for et parti som har *det fulle og hele ansvar for den situasjon som foreligger*.

En bred plass i finansdebatten inntok *gjeldsspørsmålet*, hvor arbeiderpartiet krevet en effektiv nedskjæring og lettelse i skattetrykket. Allerede under behandlingen forut av det nye statslån fremsatte Hornsrud følgende forslag for derved å tvinge spørsmålet frem til drøftelse i hele sin bredde:

Det nedsettes en kommisjon til å utrede følgende spørsmål: Hvad kan det fra Statens side gjøres for å lette det voldsomme gjeldstrykk som hviler på landet, spesielt på kommunene og småkårsfolket?

Resultatet forelægges for Stortinget snarest mulig.

Kommisjonen skal bestå av 7 medlemmer. Herav opnevner kongen 3 og av disse formannen. Stortinget velger 4 efter innstilling av valgkomiteen.

Forslaget blev besluttet sendt finanskomitéen, som med 8 mot 2 stemmer sluttet sig til forslaget. Mindretallet (høire) vilde at kommisjonen bare skulde bestå av 3 regjeringsvalgte medlemmer. I møte 3 mars blev forslaget vedtatt av Stortinget mot 27 stemmer.

For øvrig forelå i forbindelse med finansinnstillingen vårt partis forslag fra budgettkomitéen, hvori arbeiderpartiets representanter fastslo at kampen mot arbeidsløsheten nu var den hovedoppgave som meldte sig til løsning, bl. a. ved at arbeidsbudgettene blev holdt oppe. Av utgifter som det kunde spares på pektes i første rekke på militærbevilgningene. Videre uttaltes det i forslaget at skattene måtte omlegges, slik at det kunde opnåes nødvendige lettelser for dem som satt vanskeligst i det. — Forslaget som blev optatt av Bergsvik på fraksjonens vegne blev forkastet med 81 mot 57 stemmer. Derefter blev vedtatt mot 57 stemmer de borgerlige partiers konklusjon i finansinnstillingen, som inneholdt en obligat henstilling til Stortingets komitéer om å spare i „størst mulig utstrekning“.

Den av Regjeringen ansøkte *lånebemyndigelse* blev gitt av Stortinget

den 27 febr. mot 56 stemmer (arbeiderrepresentantene og Ørud av bondepartiet). Et tilleggsforslag av Hornsrud om at Regjeringen ikke skulde ha anledning til å trekke inn midlene uten at den hadde konferert med Stortinget, blev forkastet mot 55 stemmer.

Under debatten erklærte statsministeren at hvis lånehemyndigelsen blev nektet eller tilleggsforslaget vedtatt vilde Regjeringen gå. Det blev dermed gjort klart at dollarlånet stod i nøie forbindelse med valutaspørsmålet og Regjeringens program i kronepolitikken. Overfor dette bemerket arbeiderpartiet at uten å ville gå nærmere inn på kronens fremtidige stilling kunde det dog fastslåes at Staten hadde interesse av å se tiden an for ikke å overta risiko som burde være Staten ivedkommende og som kunde undgås.

Gjeldskommisjonen nedsettes.

Under finansdebatten gjorde Lykke et forsøk på å forpurre vedtagelsen av forslaget om en blandet kommisjon til å utrede gjeldsspørsmålet og dets løsning, og statsminister Mowinckel forsøkte å stille op særskilte premisser for kommisjonens arbeide. Overfor statsministeren bemerket Hornsrud som forslagstiller: Jeg vet ikke om statsministeren har nogen særlig fullmakt til å legge inn motivene for denne kommisjons arbeide, det er vi vel like så berettiget til nogen hver. Jeg tror at vi må lese forslaget som det lyder, og ta oss ad notam de debatter som er ført før dette forslags fremsettelse. Nogen *efterpåmotiver* kan vi ikke binde oss til. —

Da saken blev innbragt for Stortinget til valg av 4 medlemmer av kommisjonen, leste statsministeren op en erklæring avgitt på Regjeringens vegne, om at man under ingen omstendighet vilde godta noget forslag som medførte „enten en krone- eller en gjeldsnedskjæring“. Hvis et forslag i den retning fikk flertall, vilde Regjeringen gå! Den satte med andre ord sin stilling inn på at *intet* skulde skje.

Bakgrunnen for dette kabinettsspørsmål var valgkomitéens innstilling om valg av 2 representanter for arbeiderpartiet og 2 for bondepartiet. Regjeringen hadde selv gjort brudd på alle forutsetninger ved sin ensidige opnevning av de 3 regjeringsvalgte. De to partier som satt med flertall i valgkomitéen, og som representerte et annet syn på pengepolitikken enn Rygg, Mowinckel og Lykke, måtte derfor gå sammen og ta de 4 kommisjonsmedlemmer som Stortinget skulde velge. Høire og venstre fikk da de 3 medlemmer Regjeringen opnevnte.

Under debatten henviste Madsen til Det norske Arbeiderpartis program ved valget og uttalte: Dette program står vi ved, og det var det som dannet bakgrunnen for Hornsruds forslag. Det heter i forslaget at kommisjonen skal undersøke hvad det fra Statens side kan gjøres for å lette det voldsomme gjeldstrykk som hviler på landet, spesielt på kommunene og småkårsfolket.

Der ligger kommisjonens mandat. Og hvis det skal være premisser for kommisjonens arbeide, hvad jeg ikke anser for nødvendig, er det vel så naturlig å legge *våre* premisser til grunn som Mowinckels, som ikke tar noget hensyn til de gjeldbetyngede småbønder og arbeidere og til kommunene. —

Ved avstemningen (28 mars) blev de av valgkomitéens flertall innstillede valgt: Borch med 134 stemmer, Hornsrud med 126, Røkeberg med 79 og Yttreland med 76. Efter de valgte hadde Finn Blakstad og A. H. Jakobsen hver 61 stemmer.¹

I møte efter påske blev Hornsrud på andragende meddelt permisjon inntil videre for å kunne ofre sig helt for arbeidet i gjeldstrykk-komisjonen, og varamannen, Jon Leira, Buskerud besluttedes innkalt.

Som stedfortreder for Hornsrud som president valgte Stortinget efter forslag av partigruppen Nygaardsvold med 97 stemmer. Bondepartiet som allerede før hadde ét medlem av presidentskapet, i likhet med venstre og høire, stemte på sin egen kandidat, Kolstad. Han fikk 24 stemmer.

Pariprogrammet gjennomføres.

I ekstraordinært statsråd 16 april blev det utferdiget kgl. resolusjon om *gjenoptagelse av gullinnløsning fra 1 mai*, fra hvilken tid Norges Banks fritagelse for å innløse sedler med pålydende i gull blev ophevet. Meddelelse herom blev sendt finanskomitéen som med 5 stemmer (venstre, høire og formannen Kolstad) mot 5 innstillet på at meddelelsen blev vedlagt protokollen.

Arbeiderpartiets representanter kritiserte i innstillingen at Regjeringen hadde behandlet denne sak på den måte som skjedd, for derved å søke å sette Stortinget i en *tvangssituasjon*. Det hadde vært mere lojalt, om Regjeringen hadde meddelt Stortinget sin hensikt og ventet med utferdigelse av den kgl. resolusjon inntil Stortinget hadde tatt stilling til saken.

Arbeiderpartiet tok det standpunkt at avgjørelsen av gullinnløsningen måtte *utstå*, idet det hevdet at pariteten ikke kunde holdes uten en tilsvarende nedskjæring av gjeldsbyrden og rentesugningen. Man måtte derfor avvende resultatet av gjeldstrykk-kommisjonens arbeide. Om forutsetningene for utredningen av gjeldsspørsmålet uttalte våre partifeller i innstillingen:

Den gjeldsulykke som er til stede, og særlig som et resultat av den hittil førte valutapolitikk, førte til nedsettelse av gjeldstrykk-kommisjonen. Det var arbeiderpartiets forutsetning, og vi tror denne forutsetning deltes av Stortingets flertall, at så lenge denne kommisjon arbeidet, skulde det ikke foretas noget avgjørende, endelig skritt i valutaspørsmålet. Intet skulde foregripes, og Stortinget burde ikke settes i en tvangssituasjon, som nu er blitt gjort.

Det er en kjennsgjerning at samtidig med valutaopgangen har det funnet sted en nedskjæring av priser, leveomkostninger og lønninger. Denne tilpassningsprosess er i gang, men er ikke avsluttet. I landdistriktene jevnt over

er lønns- og levestandarden sunket meget sterkt, sterkere enn valutastigning og prisfall berettiger. På den annen side er leveomkostningene ennå ikke på langt nær tilpasset en pari-krone. Under henvisning hertil kan det hevdes, at tidspunktet ennå ikke er inne til å låse kronen fast på pari kurs.

Ennå sterkere kan dette hevdes under henvisning til gjeldstrykket. Gjelds- og rentebyrden er nemlig ikke tilpasset en pari-krone. Denne byrde er *øket* samtidig med og tilnærmelsesvis i forhold til økningen i kronens kurs. I sammenheng hermed er skattebyrdene kommet opp på et forholdsmessig høit nivå. Over 60 pct. av alle landets kommuner har en skatteprosent som er høiere enn 15. Og mange kommuner og fylker er i store vanskeligheter.

De borgerlige partier oppfatter prisnedskjæring, lønnsnedskjæring, nedskjæring av budgettene, særlig når det gjelder produktive, sociale og kulturelle formål, for å være ganske kurant. Det fremholdes som en absolutt nødvendig følge av pari-politikken og en pari-krone. Men nedskjæring av gjelds- og rentebyrden, og derved en nødvendig nedskjæring av skattebyrden på det arbeidende folk? Det mener arbeiderpartiet er vel så nødvendig og riktig. Her får man se de borgerlige partiers virkelige vilje til å føre en konsekvent og ansvarlig pari-politikk, når gjeldstrykk-kommisjonens innstilling foreligger.

Arbeiderpartiets standpunkt er og har alltid vært en stabil valuta, en fast verdimåler, en krone som er innløselig med gull. På hvilket nivå den norske krone stabiliseres, om nu til pari kurs som allerede er vedtatt av Regjeringen, så kan dette forsvares, dog under den *bestemte forutsetning at de økonomiske forhold i landet* — herunder også den nu uforholdsmessige høie og trykkende gjelds- og rentebyrde — *tilpasses pari-kronen*.

Hvis Regjeringen og de herskende borgerlige partier ikke vil godkjenne vårt syn, og ikke vil ta den hele og fulle konsekvens av forslaget om pari-kronen, da får disse ta ansvaret for, hvad det måtte melde sig av økonomiske ulykker i den kommende tid. —

Ut fra den opfatning at en nedskjæring av gjelds- og rentebyrden var en nødvendig forutsetning for å gjenoprette den økonomiske likevekt, som igjen var en forutsetning for at en *pari-krone* kunde hevdes og opretholdes, fremsatte arbeiderpartiet følgende forslag:

Stortinget uttaler:

Det er nødvendig å gjennomføre effektive gjelds- og rentelettelser for vanskelig stillede kommuner og smakårsfolk. Derved kan nødvendige skattelettelser i kommunene gjennomføres, og der skapes forsvarlig grunnlag for at en stabil gullinnløselig valuta kan hevdes og opretholdes.

Under henvisning til den pågående utredning, og til arbeiderpartiets representanters uttalelse i finansinnstillingen (budgettinnst. I 1928) blir den endelige behandling av denne sak å utsette til resultatet av gjeldstrykk-kommisjonens arbeid foreligger. Derved kan valuta- og gjeldsspørsmålet få en samlet og helt saklig vurdering, efterat alle opplysninger som det er mulig å erholde, er blitt fremlagt.

Debatten i Stortinget pågikk i to dager og kom til avslutning ved voting 28 april. Arbeiderpartiets forslag blev forkastet med 87 mot 61 stemmer — arbeiderrepresentantene. Et utsættelsesforslag av Moseid blev forkastet mot 9 stemmer og et særforslag av Kolstad om utvidelse av gjeldskommiens mandat mot 27 stemmer (bondepartiet og Thommesen).

Likeså forkastedes — mot 63 stemmer — et forslag av Sæter med henstilling til Regjeringen om å forberede en midlertidig moratorieordning for nødlidende låntagere i småbruk-, hypotek- og fiskeribanken. Forslaget, som Regjeringen stillet kabinettspørsmål mot, tok sikte på å hindre tvangsauksjoner i den mellemliggende tid, inntil kommisjonens utredning var bragt frem til et resultat.

Ved vedtagelsen av flertallets innstilling — mot 64 stemmer — var dermed gull-innløsningen definitivt fastslått. Den tråtte i kraft 1 mai.

Under debatten vendte statsministeren skarpt brådden mot arbeiderpartiet i sit forsøk på å finne et støttepunkt for Regjeringens stilling til parikronen. Han kom herunder inn på regjeringens krise i februar og dens innvirkning på bank- og valutasituasjonen. Overfor statsministeren uttalte Madsen:

Hr. Mowinckel kretser, lik forbryteren, omkring åstedet for sine gjerninger. Han klager over de „onde jetter“ som har forfulgt hans Regjering. Arbeiderregjeringen hadde også følelsen av de krefter som gjorde sig gjeldende — det var spekulasjonens og privatkapitalens onde jetter, som søkte å provosere frem en økonomisk panikkstemning. Men Mowinckels regjering *allierte* sig med dem, og nu plager de ham natt og dag! Nu føler han selv presset. — Statsministeren søkte bl. a. tilflukt bak Hornsrud og kom med et lengere foredrag om innskuddscentralen og krisen i forbindelse med Creditbanken. Det er å gå utenom saken. Jeg ser hans tale som en innrømmelse av at venstre-regjeringen kom til på et *falsk grunnlag*, da den gjorde sig til redskap for pengeinteressene. Men han har ingen rett til å komme her og forlange at arbeiderpartiet skal være lojalt og „æresforpliktet“ til å støtte ham, når Regjeringen foretar handlinger i smugg med viktige finansielle interesser som innsats.

Innskuddscentralen. — Bankrådet.

Det var arbeiderregjeringens bestemte avvisning av forslaget om den statsgaranterte innskuddscentral som blev den direkte foranledning til den aksjon som blev iverksatt mot Regjeringen Hornsrud fra bankkapitalens side. Som allerede nevnt, fremla Regjeringen før sin fratræden alt som var foregått omkring denne sak, i form av en meddelelse til Odelstinget. Meddelelsen blev oversendt finanskomitéen, hvor det viste sig at ingen av de borgerlige fandt det opportunt å opta direktør Ryggs forslag. Statsgaranti-planen blev dermed faktisk underkjent av den samlede finanskomité. Komitéen innstillet *enstemmig* at den av arbeiderregjeringen fremlagte meddelelse skulde vedlegges protokollen, og dette blev også Odelstingets beslutning. Gjennem denne beslutning blev det dokumentert at den Rygg'ske innskuddscentral var et forfeilet projekt som ingen turde ta ansvaret for.

I det lovforslag som finansdepartementet hadde utarbeidet, var bl. a. opptatt som første punkt proposisjon til lov om opprettelse av et *bankråd*, bestående av 7 stortingsvalgte medlemmer. I motivene til forslaget uttalte departementet (Hornsrud) bl. a.:

Skal bankvesenet gjenvinne den tillit hos almenheten, som bankene må ha for å kunne virke efter sin hensikt, er det nødvendig å sørge for, at de kommer under fullt betryggende samfundsmessig kontroll og blir *ledet efter samfundsmessige hensyn*. Vedtagelsen av de nye banklover i 1924 og oprettelsen av en bankinspeksjon også for aktiebankene var et ledd i denne utvikling. Men departementet finner det nødvendig, at det ved siden av denne mere fagmessige kontroll også opprettes et organ for de mere almene interesser og det vil derfor i denne forbindelse opta det foran nevnte spørsmål om opprettelse av et bankråd. — Bankrådet vil efter disse lovbestemmelser ha adgang til å ta op og forberede alle spørsmål vedkommende bank- og pengevesenet, som det måtte finne nødvendig. For at rådet skal kunne få det fornødne materiale, er det gitt rett til å kreve sig forelagt alle opplysninger vedkommende aktie- og sparebanker, som bank- og sparebankinspeksjonen er i besiddelse av, og som antas nødvendig for dets virksomhet. Utgiftene bør utredes av innskuddscentralen og ikke av statskassen. —

Den lovbestemmelse arbeiderregjeringen foreslo, blev ikke akseptert av Norges Bank. Og forslaget blev stanset. Men det vil komme igjen.

Militærbevilgningene. — Kravet om avvebning.

Det første større budgett av betydning som kom til behandling, var *militærbudgettet* (hær og marine). Den proposisjon arbeiderregjeringen fremsatte i sitt første statsråd om forandringer i regjeringen Lykkes forslag, reduserte utgiftene under Forsvarsdepartementet med tilsammen ca. 5½ million kroner. Disse besparelser blev opnådd — foruten ved sløifning av en rekke nye foranstaltninger som var bragt i forslag av høireregjeringen — hovedsakelig ved sløifning av årets øvelser. Videre gikk proposisjonen ut på at de to midlertidig opprettede gardekompanier i Oslo skulde inndras.

Av besparelsene falt 4½ million kroner (på hærens budgett og 845 000 kroner på marinen; dessuten vilde bli trukket inn 175 000 kroner av bevilgningene for den løpende termin under tokter og øvelser. I forhold til bevilgningen for budgettåret 1927—28 representerte arbeiderregjeringens forslag alene for *hæren* en mindreutgift av 6 millioner.

Videre foreslo Regjeringen nedsatt en *avvebningskommisjon* på 7 medlemmer. I departementets begrunnelse for forslaget het det:

Overensstemmende med Regjeringens uttalelse i sin tiltredelseserklæring om forberedelse av full avvebning vil departementet foreslå at det nedsettes en kommisjon til å utrede spørsmålet om avvikling av vårt militære forsvar (avvebning) og opprettelse av et ikke-militært opsyn til vakthold om landets grenser og vår folkerettslige stilling så vel i fred som i tilfelle av vebnet konflikt mellem andre land, hvorved Norges interesser kan være truet. Av hensyn til oppgavens viktighet og ønskeligheten av at sammensetningen blir så allsidig som mulig, antar man at kommisjonen bør bestå av 7 medlemmer, hvorav 3 foreslås valgt av kongen og 4 av Stortinget; blandt de valgte foreslås kongen å skulle velge formann. Forutsetningen er at det i kommisjonen foruten representanter med forskjellig politisk syn på spørsmålet inn-

settes ett eller flere medlemmer med kyndighet i folkerett og i spørsmål vedrørende sjøgrenser og navigasjon. Kommisjonen skal likeledes ha adgang til å anta sjømilitær og landmilitær sakkyndig sekretær.

Som utgifter til kommisjonen blev foreslått bevilget 15 000 kroner.

Proposisjonen blev, sammen med reduksjonsforslagene på hærens og marinens budjetter, tilbakekalt av regjeringen Mowinckel. I lønningskomitéen optok arbeiderpartiet forslaget om en avvebningskommisjon. Det blev forkastet med 4 mot 3 stemmer, idet komitéen delte sig efter partilinjer.

Da hærens budgett kom til behandling i Stortinget i møte 26 mars henstillet Monsen at spørsmålet om nedsettelse av en kommisjon blev behandlet særskilt og først, idet det ikke hadde nogen forbindelse med budgettet som sådant. Ved votering blev det imidlertid avgjort at sakene skulde debatteres under ett.

Olsen-Hagen optok forslaget om en kommisjon til å utarbeide positive forslag til gjennomføring av hel avvebning. Han kom videre inn på budgettet og de „besparelser“ de to borgerlige regjeringer hadde foretatt. En reduksjon av vel 600 000 kroner — som var den nye regjerings forslag — på et budgett på 28 millioner kunde ikke betegnes som annet enn en hån mot folket. Samtidig var det en fallitterklæring for de partier som talte høiest om å bruke sparekniven.

I den prinsipielle debat om avvebning gjorde forsvarsministeren (Andersen-Rysst) gjeldende at dette spørsmål ikke for tiden hadde aktualitetens interesse. Han henviste til forsvarskommisjonen av 1920 og uttalte at den hærordning som fikk sin *definitive* avgjørelse i 1927 måtte ansees forpliktende, iallfall for en rekke år fremover. Det som da skjedde, lå i linje med venstres program av 1921 om innskrenkninger med sikte på avvikling, og om den linje var, sa han, i virkeligheten alle borgerlige partier enig.

Overfor dette fremholdt Monsen i sitt foredrag til støtte for proposisjonen at avvebningskravet var gjort i høi grad aktuelt, ikke minst efter stortingsvalget. Når venstre i 1921 gikk til valg på et program som tok sikte på „avvikling“ av militærvesenet, burde man kunne ventet at venstre vilde være med på å undersøke avvebningsspørsmålet og vår militære stilling ved en kommisjon. Men nu oplevet man altså at det var *venstre* og venstres regjering som blankt avviste tanken. Statsråden mente — sa han — at det måtte ha sitt forblivende med den forsvarsplan som blev vedtatt nogen måneder før valget i 1927. Men om arbeiderne får flertall ved neste valg og kaster venstre og høire ut av sætene, kan han vel ikke tro at arbeiderpartiet vil være innstillet på å bevare kontinuiteten i de borgerlige partiers politikk? —

Aarseth som var lønningskomitéens ordfører for kommisjonsbudgettet, imøtegikk likeledes forsvarsministeren. Den utredning arbeiderregjeringen foreslo satt i verk, siktet på noget ganske annet enn det som var opgaven

for den civile forsvarskommisjon. Hvordan var imidlertid venstres stilling? Regjeringen avviste statsråd Monsens proposisjon, men var på den annen side med på at det skulde bevilges penger til en kommisjon for det såkalte nasjonale krigsberedskap. Venstre *avviste* en saklig utredning om et av de største og viktigste spørsmål i norsk politikk, og foretrakk å gå til den motsatte ytterlighet. Som forholdet lå an, stemte arbeiderrepresentantene selvsgat mot den nye kommisjon, som dessuten hadde sin rot i Nasjonenes liga.

Militærkomitéens formann, Mjøen, uttalte i debatten at han så en viss interesse i at det blev nedsatt en kommisjon som foreslått av regjeringen Hornsrud, og at han gjerne kunde være med på den. Ved voteringen stemte imidlertid Mjøen *mot* utredning av avvebningssspørsmålet.

Forslaget om nedsettelse av en avvebningskommisjon blev forkastet med 84 mot 59 stemmer. Samtlige borgerlige stemte mot forslaget.

Med samme stemmetall blev det vedtatt at komitéens flertalls innstilling om hærens budgett skulde legges til grunn for den fortsatte behandling. Man gikk derpå umiddelbart over til behandlingen av avsnittet om *rekruttskolen* og de andre øvelser.

Alfons Johansen optok arbeiderpartiets forslag om øvelsenes innstilling i år. Forslaget blev forkastet med 77 mot 61 stemmer. Flertallet var samtlige av høire og bondepartiet samt venstre undtagen de tre tilstedeværende representanter av partiet fra Nord-Norge, L. Hansen (Troms) og Caroliussen og Djupvik, Nordland.

Ingen av venstre deltok i debatten undtagen forsvarsministeren, men da han selvsgat kjente til sprekken innen sitt parti, undlot han å stille kabinetts-spørsmål på forslaget om øvelsene.

Også de øvrige dissenterende forslag av arbeiderpartiet blev nedstemt. Derimot blev et forslag av A. Johansen om å kreve dokumentene i generals-saken i Harstad (Johannesen-affæren) oversendt Stortinget vedtatt enstemmig.

Også *marinens* budgett blev vedtatt efter flertallets innstilling. Arbeiderpartiet foreslo en rekke besparelser her, således en sterk reduksjon i øvelses-utrustningene og dermed av den utskrevne mannskapsstyrke. De samlede besparelser efter arbeiderregjeringens forslag androg til 1 020 000 kroner for innværende og kommende termin.

Den direkte skatt.

I proposisjonen fra Finansdepartementet (Hornsrud) om formues- og inntektsskatt til staten for terminen 1928—29 blev det uttalt:

I Regjeringens erklæring, avgitt i Stortingets møte den 31 januar, er det pekt på en rekke saker som Regjeringen har ansett det påkrevet å få fremmet, således økning av bevilgningen til avhjelp av arbeidsløshet, lettelse av gjeldsbyrden for småbrukere og fiskere, økede bevilgninger til nydyrkning og

bureising m. v. „Til dekning av økede utgifter til disse og andre formål“, anføres det i erklæringen, „vil Regjeringen foreslå endringer i skattelovene, som flytter de største byrder over til de økonomisk mest velstillede.“

Overensstemmende med det program som er anført i den angitte uttalelse, har Regjeringen funnet å burde foreslå nogen omlegning av de personlige skatteyderes innteksskatt til staten. I stedet for etter den tabell som er foreslått av den forrige regjering (Konow), vil man anbefale at inntektsskatten skal beregnes etter en tabell som blev bragt i forslag av et mindretall i Stortingets finanskomité i 1927.

Sammenholdt med den tabell som blev anvendt for budgettårene fra og med 1924—25 til og med 1927—28 (for 1925—26 dog med 5 pct. forhøielse) viser den tabell som herved bringes i forslag, en mindre nedgang i skattebeløpene for skatteydere med lavere inntekter, mens det inntreer en ganske sterk forhøielse for skatteydere med større inntekter. Ved en skattbar inntekt av kr. 250 000.00 økes således skattebeløpet fra kr. 55 360.00 til kr. 92 980.00 eller med 66.7 pct. Sammenholdt med Konows tabell, hvori satsene for 1927—28 er foreslått senket med 10 pct., vilde skatten på nevnte inntektstrinn økes fra kr. 49 824.00 til kr. 92 280.00 eller med 85.2 pct.

Efter et skjønsmessig overslag, foretatt i departementet, antar man at den her omhandlede omlegning av inntektsskatten vilde kunne ventes å bringe en merinntekt ut over den forrige regjerings anslag av ca. 5 millioner kroner.

Samtidig fremsatte Regjeringen sitt forslag til endring vedkommende ondsskatten og selskapsskatten. For å lette adgangen til å legge op kapital ved selskapet blev det foreslått at den såkalte „fondsskatt“, av den del av årsinntekten som ikke utdeles til aksjonærene, blev nedsatt fra 10 til 5 pct. Til gjengjeld blev foreslått en forhøielse av „selskapsskatten“ for selskaper med større lignet inntekt.

Videre blev det uttalt i skatteproposisjonen :

Da det forslag (Konows) som blev fremsatt ved ot. prp. nr. 12 for 1928, om adgang til fradrag ved utligning av fondsskatten for tap lidt i foregående år, ved kgl. resolusjon av 3 februar d. å. er tilbakekalt, vil det beløp 2 000 000 kroner, hvormed denne fradragsrett var beregnet å ville formindske skattens utbringende, nu bli å tillegge ved anslaget over statskatten samlede utbringende. *Formues- og inntektsskatten antas, om skatten utskrives efter foran omhandlede regler, å ville kunne innbringe ca. 78 millioner kroner mot 71 millioner kroner efter den forrige regjerings forslag.*

Venstre regjeringen opretholdt den av Konow foreslåtte reduksjon i fondsskatten og tilbakekalte for øvrig arbeiderregjeringens skatteforslag i sin helhet (også vedkommende den ekstraordinære formuesskatt og arveavgiften, hvorom nærmere nedenfor). Derimot gikk den med på ophevelsen av *hvete-tollen*, som var beregnet å ville innbringe statskassen vel 6 millioner kroner. Beventningsskatten blev opretholdt uavkortet.

Skattebeslutningen kom til behandling først i de siste dager av sesjonen. Det var da lyktes de borgerlige partier å samarbeide sig til et forlik om en *10 pct. nedsettelse av statskatten* — anslått til 4½ million kroner — som

høireregjeringens budgettforslag i januar forutsatte. Forut hadde flertallet drevet igjennem forslaget om innførelse av *ulltoll*, som var anslått å ville koste forbrukerne 2 à 2½ millioner. Det blev da i virkeligheten ikke meget igjen av den opskrytte skattelettelse.

Arbeiderpartiet fremholdt under debatten om inntekts- og formuesskatter at det var uforsvarlig, finansielt sett, å gå til en generell nedsettelse på grunnlag av de nuværende satser. Det vilde dessuten liten eller ingen lettelse bety for den overveiende del av folket. Det som var nødvendig å gjøre, var å gå til en gjennomgående nedsettelse av skatten for de *små inntekter*. Derfor foreslo vår fraksjon i finanskomitéen at inntektsskatten på de personlige skatteydere blev overført for en del fra de små inntekter til de store, overensstemmende med arbeiderregjeringens proposisjon. Derved vil samtidig det totale skattebeløp bli *øket*, til styrkelse for budgett.

Finanskomitéens flertall var imidlertid gått inn på „skattenedskrivningslinjen“, og ved voteringen blev arbeiderpartiets forslag forkastet mot 59 stemmer og flertallets innstilling vedtatt.

Spørsmålet om *fondsskatten* og i forbindelse dermed de av arbeiderpartiet foreslåtte forandringer i loven om selskapsbeskatningen var til behandling i Odelstinget 21 mai. Forslaget gikk som nevnt ut på at den såkalte fondsskatt blev nedsatt fra 10 til 5 pct., samtidig med at den egentlige selskapsskatt skulde opkreves med 5 pct. av de første 10 000 kroner stigende til 10 pct. for den del av inntekten som oversteg 50 000. Tidligere var det en ensartet sats av 6 pct. Arbeiderpartiets representanter fremholdt at forutsetningen for en nedsettelse av fondsskatten måtte være en tilsvarende forhøielse av selskapsskatten, da en nedgang i den samlede skatteinntekt for aksjeselskaper sannsynligvis vilde føre til økning av *andre* skatter, som var mere urettferdige. Det var dette syn som lå til grunn for arbeiderregjeringens forslag. Ved en slik omlegning vilde selskapene bli mindre interessert i å utdele utbytte, hvilket hadde kjørt mere enn én bedrift i grøften, og mere interessert i å oplette fonds. Og dette vilde samfundsmessig sett være en vinning.

Flertallet i komitéen sluttet sig til de borgerlige regjeringers forslag til „lempninger“ i fondsskatten, hvorved det var regnet med en mindreinntekt for statskassen av 2 millioner kroner. Lempingen bestod i at det ved fondsligning skulde gjøres fradrag i inntekten for opstått underskudd. Dette blev også Odelstingets beslutning, idet innstillingen besluttedes lagt til grunn med 52 mot 34 stemmer. Med samme stemmetall forkastedes forslaget om å sløife bestemmelsen om de 6 pct. i loven for selskapsskatten. Resultatet blev altså at staten gav avkald på 2 millioner i skatt til fordel for bedrifter som har hatt underskudd, uten at selskapsskatten blev øket tilsvarende.

Under behandlingen av den *ekstraordinære formuesskatt* optok våre partifeller arbeiderregjeringens forslag til skattesatser, som var anslått å ville innbringe 3 millioner kroner mer enn budgettet av venstre regjeringen, og komitéflertallet. Forhøielsen var foreslått gjennomført således at man beholdt de nuværende skattesatser, men at det skjedde en senkning av de trinn av formuen hvorpå de påfølgende satser kom til anvendelse.

Subsidiært foreslo vore partifeller i komitéen at *formuesgrensen* blev senket fra 125 000 til 100 000 kroner. Det var det samme forslag venstre i finanskomitéen var med på i 1926 og 1927. Men i år sluttet venstre fraksjonen sig — likesom i de øvrige skatteforslag — til *høire* regjeringen.

Ved voteringen blev arbeiderpartiets forslag til skattesatser forkastet, alternativt med innstillingen, mot 46 stemmer. Likeså forkastedes det subsidiære forslag mot arbeiderrepresentantenes stemmer plus Alf Mjøen.

Samme skjebne hadde forslaget under *arveavgiften* om en høiere avgift på de større arvelodder. Spesielt hvor det gjaldt arv til fjernere slektninger hadde arbeiderregjeringen foreslått en 'meget sterkere stigning. Arbeiderpartiets representanter uttalte i komitéen at man var villig til å lempe sig med hensyn til begynnelsestakene. Men betingelsen herfor var at det blev lagt større skatt på de *høieste* klasser. Det vilde imidlertid hverken venstre eller høire eller bondepartiet, og flertallets forslag om uforandrede satser blev vedtatt av Stortinget mot 55 stemmer.

Ved Justisdepartementet (Holmboe) var det foreslått en forandring i arveloven om ytterligere innskrenkning i arvegangsklassene 3, 4 og 5, således at arv til slektninger utover 3dje sideledd tilfaldt statskassen. Dette forslag blev forkastet av Odelstinget mot 38 stemmer (arbeiderpartiet og Mjøen). Derimot blev det enstemmig vedtatt å henstille til Regjeringen å utrede sløifning av den nuværende 5te arveklasse.

Korntrygden og kornmonopolet.

Arbeiderregjeringens forslag om ophevelse av tollene på hvete og hvete-mel knyttet sig til *korntrygden*, som var dømt ved valget. Av hensyn til de foranstaltninger som derefter måtte bli å treffe for en nyordning av landets kornforsyning, var det foreslått at disse tollsatser skulde bortfalde fra den tid kongen bestemte. Senere aktet Regjeringen å fremsette proposisjon om korntrygdens ophevelse og om gjeninnførelse av *kornmonopolet*, og da som varig foranstaltning.

Proposisjon om gjenoprettelse av statens kornhandel blev fremsatt 11 mai av venstre regjeringen, som imidlertid forutsatte at det direkte kontantbidrag til korndyrkerne skulde gjelde også for dette års avl. Under behandlingen av budgettet for korntrygden uttalte arbeiderpartiets medlemmer av land-

brukskomitéen sin beklagelse over at Regjeringen hadde funnet å måtte utsette spørsmålet om trygdens ophevelse. De bemerket herom bl. a.:

Allerede tidlig i innværende sesjon blev komitéen gjort bekjent med at der fra departementet skulde bli fremlagt proposisjon til ophevelse av „lov om landets kornforsyning“, og i påvente herav har fraksjonen undlatt å opta noe særforslag herom. Fraksjonen ser sig derfor iår nødsaget til å gå med på den av departementet foreslåtte utsettelse, idet man da bestemt forutsetter at den nuværende korntrygdordning bare blir gjeldende helt eller delvis for neste termin.

For øvrig sluttet *tollkomitéen* sig — mot bondepartiets og høires stemmer — til proposisjonen om at hvetetollen skulde falle bort, idet flertallet hevdet at de penger som måtte trenges til den nye ordnings finansiering, måtte dekkes på annen måte enn gjennom hvetetoll. Denne sak blev optatt i juni under behandlingen av tolltariffen, hvor Alvestad som komitéens ordfører redegjorde for sakens sammenheng med den korntrygdordning man nu stod i begrep med å forlate. Han pekte på at hvetetollen i vårt land var en fiskaltoll, og når man skulde begynne å lette tollbyrdene, måtte man begynne med fiskaltollen. Socialt sett var også hvetetollen forkastelig, fordi den virket med hele sin tyngde på den mindre velstillede klasse.

Ved voteringen blev innstillingen, overensstemmende med proposisjonen, vedtatt i Stortinget 20 juni mot 55 stemmer — høire, bondepartiet og Fasmer av venstre.

Loven om *kornmonopolet* blev ferdigbehandlet og vedtatt av Odelstinget 18 juni. I landbrukskomitéen var der en dissens innen flertallet med hensyn til monolets styre, det såkaldte kornråd. Arbeiderpartiet foreslo at samtlige 7 medlemmer av rådet skulde velges av Stortinget, mens venstre vilde at de tre, deriblandt formannen, skulde opnevnes av Regjeringen. Arbeiderpartiets forslag blev vedtatt mot 35 stemmer.

Under den almindelige debatt stillet bondepartiet og høire — som prinsipalt stemte for utsettelse — en rekke benkeforslag til forandring av loven. Flere av disse forslag hadde karakter av en obstruksjon mot loven og kunde derfor ikke vedtas. En realitet var det dog i forslaget fra bondepartiets fører i landbrukskomitéen om at statens kornmonopol skulde organiseres og ledes som en *selvstendig forretning*, slik som også kornmonopolkommisjonen i sin tid foreslo. Dette forslag blev akseptert av Odelstingets flertall og vedtatt som beslutning i forbindelse med vedtagelsen av arbeiderpartiets forslag om valget av styret som skulde foretas av Stortinget. Imidlertid blev beslutningen senere omgjort, idet det viste sig at den ikke kunde innpasses i lovens øvrige tekst.

I Lagtinget blev kornmonopolloven vedtatt mot 13 stemmer, høire og bondepartiet, som også her forsøkte sig med en rekke demonstrasjonsforslag.

Efter beslutning av Stortinget skulde underskuddet på bevilgningen til bureising og jorddyrking — anslått til 7 a 800 000 kroner — dekkes av det såkalte *kornfond*. Arbeiderpartiet foreslo at underskuddet blev opført til dekning på årets budgett. Statsråd Aarstad talte mot forslaget, som blev forkastet mot 55 stemmer.

Jordloven.

Arbeiderregjeringen tilbakekalte høires proposisjon til jordlov som blev utsatt i siste sesjon før valget, men fremsatt på ny i 1927 av Landbruksdepartementet ved statsråd Bærøe. Den nye proposisjon som blev fremsatt efter foredrag av landbruksminister Nygaardsvold, bygget på arbeiderpartiets forslag i Stortingets landbrukskomité. Dette forslag fulgte igjen arbeiderfraksjonens innstilling i den store jordkommisjon og sluttet sig for øvrig til husmannslovinnstillingen.

Departementet uttalte i sin begrunnelse at dets syn på jordspørsmålet og på midlene til dets løsning for de nærmeste år fremover falt i det store og hele sammen med det syn som var gjort gjeldende av husmannslovkommisjonen i dens flertallsinnstilling. Det var departementets opfatning at det i denne innstilling, så langt kommisjonen ifølge sitt mandat kunde behandle jordspørsmålet, var gitt anvisning på en virkelig effektiv og samtidig retfærdig løsning av jordspørsmålet.

Husmannskommisjonens forslag var siden i alt vesentlig optatt av den såkalte B-fraksjon i jordkommisjonen og av arbeiderpartiets fraksjon (Bøe og Skaardal) under Landbrukskomitéens behandling av jordloven ifjor.

I Landbrukskomitéen som fikk saken til behandling, og som avgav innstilling i mai, blev det optatt ikke mindre enn 4 forskjellige partiforslag. Av disse dannet arbeiderpartiets forslag relativt komitéens *innstilling*, og denne blev også lagt til grunn for lovens behandling ved voteringen i Odelstinget 1 juni, efter at et henleggelsesforslag var forkastet mot høires og bondepartiets stemmer. Forslagene om å legge henholdsvis høires, bondepartiets og venstres forslag til grunn opnådde de respektive fraksjoners stemmer.

I sitt foredrag, hvori han begrunnet arbeiderpartiets forslag, minnet Skaardal om sakens forhistorie og redegjorde utførlig for vårt partis standpunkt til og arbeide med denne sak. De springende punkter i loven var for det første spørsmålet om ekspropriasjonsretten — hvad man skulde ha lov til og hvad man ikke skulde ha lov til å ekspropriere. Det annet var erstatningen, og det tredje husmannsvesenets avvikling. Videre nevnte han tomtespørsmålet som et viktig ledd. Det avgjørende i arbeiderpartiets forslag var hentet fra husmannskommisjonens i alt vesentlig enstemmige innstilling, som var lagt til rette i overensstemmelse med samfunnsinteressenes krav, ut fra det syn at hensynet til de privilegerte nu måtte vike for den eiendomsløse klasses interesser. —

Like overfor spørsmålet om *ekspropriasjon* hevdet arbeiderpartiet retten til tvungen avståelse av jord, dyrket og udyrket, skog, beite og andre jordbruksherligheter såvel fra innenbygds- som utenbygdsboende, og med hensyn til erstatningen foreslo arbeiderfraksjonen at denne skulde erlegges etter *bruksverdien*. De andre forslag — også venstres — gikk ut på at erstatningen skulde fastsettes ved almindelig skjønn og bygge på eiendommens salgsverdi. I ekspropriasjonsspørsmålet gikk høire, med forskjellige reservasjoner, med på adgang til tvungen avståelse av *udyrket* jord, mens bondepartiet med mangehånde forbehold var blitt stående ved å foreslå adgang til også å ekspropriere dyrket jord, d. v. s. fra *utenbygdsboende*.

Under behandlingen i Odelstinget av de enkelte paragrafer blev det efter forslag av venstre nnført et kapitel om *skjønn*, som nødvendiggjorde at den videre behandling måtte utsettes. Bl. a. blev det nødvendig at uttrykket „jordstyrer“ i de paragrafer som omhandlet tvungen avståelse og forkjøp, måtte ombyttes med „skjønnet“. Efter at komitéen hadde hatt møte for å foreta de redaksjonelle forandringer som dette medførte, blev behandlingen gjenoptatt i møte 11 juni. Høire og bondepartiet forsøkte her på ny å demonstrere, idet Hambro optok forslag om henleggelse. Efter at de forskjellige kapitler var ferdigbehandlet besluttedes imidlertid efter forslag av presidenten (Bergersen) mot 37 stemmer å sende lovbeslutningen til Lagtinget.

I loven blev bl. a. innført utvidet adgang til ekspropriasjon av *byggetomter* efter arbeiderpartiets forslag. Ved paragrafen om erstatningen stemte arbeiderpartiet subsidiært for venstres forslag for ikke å bringe loven i fare.

I den form hvori komitéens flertall — arbeiderpartiet og venstre — hadde samarbeidet sig, blev derpå jordloven vedtatt av lagtinget 15 juni. Efter at det obligate henleggelsesforslag var forkastet, frafalt høire Bærøes lovforslag og gikk subsidiært over på *bondepartiets*. Dette blev forkastet med 25 mot 11 stemmer. De to grupper optok så på en rekke punkter dissenterende forslag, som samtlige blev forkastet. Bortsett fra en redaksjonell anmerkning foretok Lagtinget ingen endringer i loven.

Under lagtingsdebatten slo Nygaardsvold fast at det var Det norske Arbeiderparti som først reiste kravet om en tidsmessig jordlov. Kravet om at husmennene ved lov skulde få anledning til å erhverve husmannsplassene, gav foranledningen til husmannskommisjonens nedsettelse, og i forbindelse med det spørsmåls behandling blev man klar over at det også var andre sider ved jordspørsmålet som trengte sin løsning. Om det resultat som forelå av behandlingen, uttalte vår partifelle:

Det vil være klart for alle at jeg og hele mitt parti ikke er tilfreds med jordloven slik som vi har fått den nu. Men forholdene ligger slik an, at jeg tror at man ikke bør ri kjepphester nettop i dette øieblikk. Forholdene krever at vi får en jordlov, ikke minst av hensyn til husmannsforholdets ordning. Vi har nu i mange år klart oss med en midlertidig lov, en lov som

er utilfredsstillende både for jordeier og for jordleier, og det vilde være noget av en skam for Stortinget om man nu igjen gikk fra hverandre uten å ha løst spørsmålet. Og likeledes er det mange andre spørsmål i forbindelse hermed som trenger sin løsning. Når forholdene ligger slik an, og når mitt parti har besluttet ikke å opta nogen dissenser her i Lagtinget, får man være fornøiet med det som er opnådd, og se tiden an.

Gjeldsordningen for kommunene.

Gjeldstrykk-kommisjonen fremla i mai sin første innstilling. Denne omfattet spørsmålet om hvad det fra statens side kunde gjøres for å lette stillingen for kommunene. Kommisjonens borgerlige flertall sluttet sig til den av regjeringen Lykke fremsatte proposisjon (odelstingsproposisjon nr. 16 for 1928) om kommuner som misligholder sine gjeldsforpliktelser. Efter dette lovforslags § 7 skulde akkordforslag for kommunene bare omfatte utsettelse med betalingen i inntil 10 år og nedsettelse av rentekrav som var forfalt, men ikke gjeldsnedskjøring. Regjeringen Mowinckel foreslo en forandring i denne paragraf, således at akkorden også kunde omfatte reduksjon av gjelden, men derimot ingen rett for kommunene til å kreve reduksjon. Denne endring gikk kommisjonens flertall med på.

Arbeiderpartiets medlemmer av gjeldskommisjonen, Hornsrud og Røkeberg, fremsatte et eget forslag om *akkord for kommuner og fylkeskommuner*. Dette forslag blev optatt av vår fraksjon i justiskomiteén, som fremholdt at man ikke kom lenger nu uten et gjeldsoppgjør. Og dette oppgjør måtte, fremholdt de, skje på det grunnlag, at den gjeld som ikke kunde amortiseres ved hjelp av de inntekter kommunens eiendommer gav plus, hvad det var adgang til å utligne innenfor en rimelig skattegrense og under hensyn til et samfundsmessig kommunalbudgett, måtte *avskrives*.

Mens arbeiderpartiets forslag således tok sikte på en gjeldsavvikling under opretholdelse av det kommunale selvstyre, gikk justiskomiteens flertall praktisk talt ikke videre enn til proposisjonens bestemmelser om rentelettelser og utsettelse med betalingen. Den nye lov skulde sikre kreditorene og Staten på alle måter, mens de sociale goder for borgerne i én kommune kunde suspenderes med et pennestrøk.

Det viste sig også at lovbehandlingen i Odelstinget gikk i en reaksjonær retning, idet alle forslag fra arbeiderpartiet blev nedvotert. Imidlertid reagerte Lagtinget overfor det vidtgående inngrep i kommunenes rettigheter, og det førte til at loven blev besluttet tilbakesendt.

Efter § 25, slik som den oprinnelig var vedtatt av Odelstinget mot arbeiderpartiets stemmer, var det gitt kongen adgang til å bestemme, at gjeldende regler i lover, stortingsbeslutninger og andre forskrifter som førte med sig utgifter for kommunen, ikke skulde gjelde i administrasjonstiden. Efter forslag av Anton Jenssen *strøk* Lagtinget denne paragraf med 31 mot

6 stemmer. Videre vedtok det efter forslag av Moseid (b.) ved § 5 at den samlede inntektsskatt for 1., 2., 3. og senere år ikke måtte overstige 18, 17, 16 og 15 procent (mot proposisjonens 18).

Det siste forslag blev bifalt av Odelstinget, mens dèt i § 25 blev vedtatt den endring at kongen *efter ansøknng* av herreds- og bystyre skulde kunne gi dispensasjoner som nevnt i spørsmål av økonomisk betydning for vedkommende kommune.

Efter at Odelstinget hadde oprettholdt Lagtingets linje i spørsmålet om skatteprocenten, fremsatte høire — tilskyndet av justisministeren, hr. Evjenth — forslag i Odelstinget om lovbeslutningens *henleggelse*. Det blev forkastet med 73 mot 21 stemmer. Statsråden uttalte under debatten at loven i den form den hadde fått ikke vilde medføre nogen reell nytte, og at det var bedre å få den henlagt; man greiet sig, mente han, inntil videre best med de rettsregler man hadde.

Under den fornyede behandling i Lagtinget fastholdt justisministeren at loven ikke lot sig praktisere efter den beslutning som var vedtatt av begge avdelinger om en automatisk senkning av skatteprocenten fra 18 til 15 i de kommuner som enten var eller vilde komme under administrasjon. Han anbefalte å la hele loven ligge og vente til gjeldstrykk-kommisjonen hadde fått uttale sig på ny.

Efter den stilling saken var kommet i uttalte Jenssen at han ikke vilde opta noget dissenterende forslag ved § 25 for ikke å bringe hele loven i fare ved en plenumsbehandling. Selv om den endring paragrafen hadde fått i Odelstinget, ikke forandret dens prinsipielle og konstitusjonelle karakter, var det dog i realiteten skjedd en vesentlig forbedring. Og hvad angikk bestemmelsene om skatteprocenten, var det opnådd en høist påkrevet begrensning av skattydernes forpliktelser likeoverfor pågang fra kommunenes kreditorer. Lovens meglings- og akkordbestemmelser sammen med den begrensede adgang til skatteutskrivning måtte anses for en bedre mulighet for en brukbar gjeldsordning enn den administrasjonslov man før hadde; derfor vilde han stemme *mot* forslaget om lovens henleggelse.

Ved voteringen blev et forslag av høire om lovens henleggelse forkastet mot 13 stemmer, hvoriblandt 5 av venstre. For Odelstingets beslutning stemte arbeiderpartiet og bondepartiet samt Sannes og Indrehus av venstre.

Tukthusloven på vandring.

Efter innstilling av Justisdepartementet (Corn. Holmboe) blev det, som nevnt, i arbeiderregjeringens første statsråd 3 februar fremsatt proposisjon for Odelstinget om ophevelse av § 222, 2net ledd, i straffeloven. Det uttaltes i departementets foredrag, efter en redegjørelse for sakens forhistorie: De

handlinger som paragrafen setter straff for, er til dels sådanne som allerede rammes av straffelovens almindelige bestemmelser om ulovlig tvang. Og handlinger som ellers er ustraffelige, bør heller ikke belegges med straff i det øieblik de anvendes som midler i arbeidernes kamp for sine interesser. Loven har da også skapt en overordentlig sterk bitterhet hos arbeiderne, og det har allerede vist sig at den skaper langt mere ufred enn fred. —

Justisdepartementets nye chef, statsråd Evjenth, sendte 6 mars en skrivelse til straffelovkomitéen i anledning av arbeiderregjeringens forslag. I denne skrivelse blev det henstillet til komitéen å ta saken op til behandling og fremkomme med forslag. Det uttaltes i begrunnelsen for denne oversendelse:

Departementet er av den opfatning at de spørsmål som knytter sig til den nevnte bestemmelse er så komplisert at de bør behandles av straffelovkomitéen, og at det *ikke bør gjøres nogen lovendring før straffelovkomitéen har hatt saken under behandling*. På den annen side lider bestemmelsen, efter departementets opfatning, både av reelle og av lovtekniske mangler, som gjør en endring ønskelig.

Justiskomitéen avgav innstilling om saken 14 mars. Flertallet — samtlige borgerlige — var enig i at saken blev behandlet på den måte og innstillet: Ot. prp. nr. 21 for 1928 tas ikke under behandling før straffelovkomitéens betenkning foreligger. Arbeiderpartiets medlemmer uttalte, idet de optok propposisjonen som mindretallets forslag:

Når departementet med tilslutning av komitéens flertall i år vil ha saken oversendt til straffelovkomitéen, ser mindretallet heri en erkjennelse av, at dets standpunkt ifjor om sakens utredning var riktig. Men konsekvensen må da være at den ifjor vedtatte lovbestemmelse opheves, i det minste til saken er utredet av straffelovkomitéen. For det er vel en enestående fremgangsmåte i vår lovgivnings historie at man først vedtar en sterkt omtvistet lov og så etterpå sender den til sakkyndig utredning. Lengere i retning av ufor-svarlig lovgivningsmåte kan man vel neppe komme.

Med hensyn til selve lovbestemmelsen vil arbeiderrepresentantene peke på at bestemmelsen vedrører konflikter som i civilrettslige henseender er tillatt. Boikott og blokade er av Høiesterett erklært for lovlige kampmidler. Når arbeidstvistlovens forskrifter er iaktatt før streiken, blokaden eller boikotten iverksettes, er denne lovlig. Den nye bestemmelse i straffelovens § 222 *gjør nu disse kampmidler til straffbare handlinger, som medfører fengsel inntil 1 år*.

Lovtillegget tilsikter å beskytte arbeidsvillige, men det ligger i sakens natur at det her bare kan bli tale om arbeidsvillige under konflikter — altså beskyttelse av streikebrytere. Vår straffelov er bygget på den grunnsetning at alle landets borgere skal ha den samme rettsbeskyttelse og at alle skal være like for loven. Da omhandlede lovbestemmelse i praksis bare kan få anvendelse under arbeidskonflikter, følger derav at straffebestemmelsen praktisk talt bare vil ramme de organiserte arbeidere, som således settes i en særstilling. Loven er altså en undtagelseslov.

Arbeidernes viktigste middel for å skaffe sig bedre lønn og arbeidsvilkår

er solidariteten. Da den nye lovbestemmelse er rettet mot dette middel, siger det sig selv at den vil sette ondt blod og føre til tilstander som vil skade vårt arbeidsliv og skjerpe klassekampen i uhyggelig grad. Streiker og konflikter vil forlenges, og de fagorganiserte arbeidere vil treffe forføininger til kamp mot et rettsvesen som i ly av en undtagelseslov slår ned på en enkelt klasse av landets borgere.

Omhandlede lovbestemmelse står i sterk motstrid til rettsopfatningen hos den største del av landets befolkning, og kan derfor aldri i folkebevisstheten bli levende rett. Vil man tross dette oprettholde bestemmelsen, spenner man buen så høit at den brister.

Det er fra et fremtredende strafferettslig hold uttalt om heromhandlede tillegg, at en mere ensidig urettferdig og uoverveiet straffebestemmelse har vi ikke hatt i dette land. Bestemmelsen har da også, som anført i proposisjonen, skapt en overordentlig sterk bitterhet hos arbeiderne, og det har allerede vist sig at den skaper langt mere ufred enn fred. I lengden vil den derfor under ingen omstendighet kunne oprettholdes. —

Saken kom til behandling i Odelstinget 21 mars. Nordanger, som var fraksjonens ordfører, presiserte det syn på denne klasselovgivning som mindretallet hadde lagt i sin begrunnelse, og konkluderte med å opta arbeiderregjeringens forslag om bestemmelsens ophevelse. Ved voteringen blev innstillingen vedtatt med 57 mot 42 stemmer.

Arbeidsløsheten.

Efter beslutning av gruppen blev det i mars måned fremsatt to interpellasjoner i Stortinget om arbeidsledigheten — av Kr. Henriksen om stillingen for anleggsarbeiderne og av Støstad om det underbetalte nødsarbeide.

Interpellasjonen om innskrenkningene ved jernbaneanleggene blev behandlet i møte 7 mars. Interpellanten refererte de tall om arbeidsdriften som hovedstyret hadde opstillet i sitt budgетtforslag. Det fremgikk herav at man siste høst måtte opsi halvparten av den arbeidsstokk man hadde, eller 1438 mann. Derav hadde 740 mann over 5 års tjenesieid ved anleggene. Han rettet følgende spørsmål til Regjeringen: Er Regjeringen opmerksom på at de siste års store innskrenkninger på statens anleggsbudgett har medført at ca. 1500 av statens faste anleggsarbeidere er blitt arbeidsledig? Vil det fra Regjeringens side bli gjort noget for at disse arbeidere snart kan komme i arbeide igjen?

Statsråd Mjelde svarte at man hadde begynt å innta arbeidere igjen, og det var hans forutsetning at arbeidet til kommende vinter skulde legges an på den måte, at *hver arbeidsgren blev ansvarlig for at de sørget for sin egen faste arbeidsstokk.*

Siden avgav jernbanekomitéen sin innstilling [om anleggsbudgettet. Komitéen sluttet sig til hovedstyrets uttalelse om nødvendigheten av å øke bevilgningene til jernbaneanleggene. Den uttalte samtidig at den var opmerk-

som på at departementet arbeidet med en plan som gikk ut på øket anleggsvirkosmhet ved jernbanene. Under disse omstendigheter innstillet komitéen for nærværende overensstemmende med departementets forslag, idet den avventet den plan som var under forberedelse. Skulde ikke tilfredsstillende forslag fremkomme innen dette budgett blev behandlet i Stortinget, vilde i hvert fall arbeiderpartiets medlemmer opta hovedstyrets forslag om en økning med 4 millioner kroner på anleggsbudgett.

Støtads interpellasjon, som blev behandlet 23 mars, var sålydende:

Er Regjeringen opmerksom på, at den av Stortinget den 1 juli 1927 fastsatte betaling for arbeide som igangsettes til avhjelp av arbeidsløsheten er så lav at den er utilstrekkelig til å leve av for de arbeidere som er henvist til dette arbeide? Vil det fra Regjeringens side bli gjort noget for å rette på dette forhold?

Socialministeren, statsråd Værland, erklærte sig enig i at det burde skje en tillem্পning av de regler som gjaldt, og bebudet fremsatt forslag herom. Ved proposisjon fremsatt den følgende dag foreslo Regjeringen reglene for nødsarbeidsbetalingen endret derhen at lønnen i enkelte *særlige* tilfelle kunde forhøies fra 6 til 7 kroner dagen.

Arbeiderpartiet fant ikke dette tilstrekkelig og fremsatte prinsipalt følgende forslag ved sakens behandling i socialkomitéen:

Lønnen for alt arbeide som igangsettes av staten til avhjelp av arbeidsledighet, og arbeider i samme øiemed hvortil staten yder lån eller tilskudd, fastsettes overensstemmende med gjeldende tariff, reglementer eller det som er gjengs i vedkommende distrikt. —

Forslaget blev forkastet av Stortinget 23 mai med 72 mot 54 stemmer. Et subsidiært forslag fremsatt av Støstad om at lønnen kunde forhøies til 8 kroner dagen fikk 56 stemmer. Derefter blev proposisjonen vedtatt mot 46 stemmer som blev avgitt for et forslag av Norem (høire) om at lønnen ikke blev å forhøie for de arbeidere som var beskjeftiget på *hjemstedet*.

Til *avhjelp av arbeidsledigheten* foreslo arbeiderpartiet i socialkomitéen en bevilgning for terminen 1928—29 av 5 millioner kroner. Venstre holdt på proposisjonen om 2.2 millioner, i tillegg til de 800 000 kroner som var i behold av tidligere bevilgning, og dette blev komitéens innstilling, idet arbeiderrepresentantene subsidiært sluttet sig hertil. Høire i komitéen stemte for 1 million som regjeringen Lykke hadde opført; hertil sluttet Hundseid (b.) sig, som for øvrig prinsipalt var mot enhver bevilgning.

Ved behandlingen i Stortinget 24 mai blev arbeiderpartiets forslag, optatt av Steen, forkastet med 75 stemmer (samtlige borgerlige undtagen Alf Mjøen). Derefter blev proposisjonen og innstillingen om 2.2 mill. i tillegg til de tidligere bevilgede, men ikke disponerte 800 000 kroner vedtatt mot 48 stemmer (høire og bondepartiet).

Støtten til småbrukerne og fiskerne.

Arbeiderregjeringen fremsatte — ved Socialdepartementet — proposisjon om å anvende ytterligere 1 million kroner som bidrag til trengende låntagere i Småbruk- og boligbanken i vanskelig stillede kommuner. Bidraget skulde anvendes til å betale renter og avdrag. For inneværende termin var det bevilget $\frac{1}{2}$ million i samme øiemed. Departementet uttalte at der av disse midler var bevilget bidrag til låntagere i tilsammen 90 kommuner. Videre var det under behandling en rekke nye andragender, og efter den oversikt man hadde, vilde en økning av bevilgningen være nødvendig. Bevilgningen forutsettes utredet, som tidligere, av de lotterimidler som var forbeholdt boligsaken.

I proposisjonen blev det uttalt:

Departementet skulde ønsket å foreslå enkelte lempninger i de gjeldende betingelser for bidrag. Ikke minst synes det lite rimelig at statsbidrag til trengende låntagere skal være avhengig av kommunetilskudd, all den stund statsbidrag i det hele tatt ikke gis uten i vanskelig stille kommuner. Når man allikevel ikke foreslår nogen forandring, er det bl. a. under forutsetning av at departementet fremdeles i tilbørlig utstrekning benytter den rummelige adgang det har til å dispensere fra denne betingelse. —

Som det fremgår, finner departementet efter omstendighetene å måtte innskrenke sig til å foreslå en forhøielse av den tidligere bevilgning, med bibehold av det grunnlag som denne er gitt på, uten at man for nærværende kan opta til nærmere overveielse de mere effektive botemidler til avhjelp av krisen blandt Småbruk- og boligbankens låntagere: spørsmålene om nedskrivning av lånene eller en virksom rentenedsettelse. Slik som forholdene for en stor del ligger an både blandt låntagere og kommuner, er det imidlertid å forutse at denne sak med stigende styrke vil melde sig til full løsning.—

Ved sakens behandling i Stortinget 11 mai blev forslaget om å øke bevilgningen med 1 million kroner vedtatt enstemmig. Et antydnet forslag — støttet av venstre regjeringen — om at pengene skulde dekkes av kornmonopolets overskudd, blev ikke optatt.

Videre besluttedes efter forslag av arbeiderregjeringen å *øke Småbruk- og boligbankens grunnfond med 5 millioner kroner* ved utstedelse av 5 procent statsobligasjoner til dette beløp. Herved kunde det disponeres 50 millioner kroner til nye utlån.

Efter forslag av Handelsdepartementet (Alvestad) blev det ved Finansdepartementet fremsatt proposisjon om en lånegaranti, med sikte på torskefiskeriene, av inntil *2 millioner kroner for utlån til fiskere eller fiskerlag for tilvirkning av egen fangst, gjeldende for 3 år*. Proposisjonen blev fremsatt efter konferanse med Norges Bank, som imidlertid hadde uttalt betænkeligheter ved å gjøre garantien gjeldende for flere år fremover.

Flertallet i den kombinerte finans- og næringskomité hevdet at det ikke skulde bli behov for hele det foreslåtte beløp, 2 millioner, for utlån til fiskerne

i 1928. Det foreslo derfor at $\frac{1}{2}$ million skulde anvendes som lån til fiskekjøpere under vårtorskefiskeriene i Finnmark fylke i år, på vilkår som tidligere bestemt. Flertallet foreslo videre at garantien blev innskrenket til å omfatte årene 1928 og 1929.

Arbeiderpartiets medlemmer fremsatte følgende forslag:

1. Stortinget samtykker i at statskassen overtar garanti overfor Norges Bank for et beløp av inntil 2 millioner kroner for utlån til fiskere eller lag av fiskere til tilvirkning av egen fangst under de store torskefiskerier i årene 1928, 1929 og 1930.

2. Stortinget samtykker videre i at statskassen overtar garanti overfor Norges Bank for utlån til tilvirkere til et beløp av inntil 1 million kroner til fiskeinnkjøp under Finnmarksfisket i 1928 på betingelser som bestemt ved stortingets beslutninger av 23 mars 1926 og 7 april 1927, dog således at den enkelte fiskekjøper ikke kan få garanti for større beløp enn inntil 20 000 kr. —

Ved sakens behandling i Stortinget 27 februar optok Tønder mindretallets forslag om en garanti inntil 1930 av 2 millioner kroner for utlån, overensstemmende med proposisjonen, med tillegg av en garanti til *tilvirkere* av 1 million til fiskeinnkjøp under årets Finnmarksfiske.

Alvestad redegjorde under debatten for Handelsdepartementets arbeide med saken. Han uttalte at de 2 millioner var knapt nok tilmålt, og Regjeringen hadde derfor tenkt sig nødvendigheten av å komme med en tilleggsproposisjon senere. For øvrig sluttet han sig til komitéens mindretall og anbefalte videre at utlånsprocenten til fiskerne blev forhøiet.

Ved voteringen blev flertallets innstilling vedtatt med 68 mot 57 stemmer. Av venstres 5 representanter fra Nord-Norge stemte 4 for arbeiderregjeringens forslag om en garanti på 2 millioner.

Nydyrkning og bureisning.

I innstillingen fra landbrukskomitéen om statens bidrag til bureisning og jorddyrkning var den samlede utgift hertil opført med 6 285 000 kroner. Av dette beløp blev 4.3 million foreslått dekket av pengelotteriets midler og forskjellige fonds, mens resten, 1 985 000, var opført til utligning på landbruksbudgett.

Arbeiderpartiets medlemmer foreslo sistnevnte beløp forhøiet til 5 500 000. Våre partifeller gjorde gjeldende at statens bidrag til bureisningen og nydyrkningen måtte betraktelig forhøies, og at en øket støtte her var blitt dobbelt påkrevd som følge av den store arbeidsløshet.

Jorddyrkningsbidragenes størrelse blev av komitéens flertall samtidig foreslått nedsatt. Arbeiderpartiets representanter kunde ikke gå med på denne stadige nedsettelse og fremsatte forslag om nye regler for dyrkningsbidragene.

Landbruksbudgett kom til behandling 26 april. Her optok Skaardal

forslaget om å øke statens støtte til bureisningsarbeidet med 3.5 million. Forslaget blev forkastet mot 55 stemmer.

Moan redegjorde for det av arbeiderpartiet stillede forslag om endrede regler for direkte bidrag til jorddyrking, som han optok. Forandringene gikk bl. a. ut på følgende:

Til planlagte, men ennå ikke utførte dyrkningsarbeider (nydyrking og grøftning av allerede dyrket jord) yder staten et bidrag av inntil $\frac{1}{3}$ av omkostningsoverslaget, dog ikke med over 135 kr. pr. dekar og ikke over 1250 kr. i én tilståelse.

I omkostningsoverslaget kan medtas grunnblanding som kalkning, grusning m. v., samt 15 kr. pr. dekar til første års gjødsling, derimot ikke utgifter til inngjerding, veianlegg o. l.

Småbrukere som har under 50 dekar dyrket jord, tilståes et bidrag av inntil $\frac{1}{2}$ av omkostningsoverslaget inntil 200 kr. pr. dekar (forhøiet bidrag), dog ikke over et større areal enn at brukets samlede dyrkede areal derved blir 50 dekar, og ikke over 1500 kr. i én tilståelse.

Bureisningsmenn som er tilstått den under bureisning omhandlede rentefrihet for lån eller bidrag til uthus, og som fremdeles fyller de under bureisning § 6 anførte personlige betingelser, tilståes et bidrag av inntil $\frac{3}{4}$ av omkostningsoverslaget inntil 300 kr. pr. dekar (forhøiet bidrag), dog ikke for et større areal enn at brukets samlede dyrkede areal derved blir 20 dekar og ikke over 2500 kr. i én tilståelse. Hvor distriktsbidrag ydes kommer dette som tillegg til statsbidraget. —

Også dette forslag blev nedvotert og nedsettelsen av bidragene vedtatt.

Likeså forkastedes arbeiderpartiets forslag om nedsettelse av bidraget til det private selskap „Ny Jord“ med 200 000 kroner. Fjærli (venstre) hadde i komitéen sluttet sig til forslaget, men vilde nu nøie sig med en avknapping på 100 000. Dette blev også vedtatt — mot bondepartiets og en del av høires stemmer.

Til Norsk Bonde- og Småbrukarlag blev bevilget 15 000 kroner efter at et forslag av arbeiderpartiet om 21 500 kroner, som laget hadde søkt om, var forkastet. Forslaget om å øke bevilgningen til smånæringsforeningene samt til feavslagene — til støtte for okseholdet på de små bruk — [blev også forkastet. Derimot blev det flertall for å forhøie bevilgningen til småbrukertidskriftet med 1000 kroner.

På arbeiderpartiets vegne foreslo Skaardal at der av pengelotteriets avsatte midler til kornavlens fremme m. v. blev bevilget samme beløp som ifjor til støtte for *gjødselopsamling* og som bidrag til *transport av kunstgjødsel* — henholdsvis 150 000 og 75 000 kroner. Departementet hadde strøket enhver bevilgning, og statsråd Aarstad uttalte at når regjeringen Lykke hadde funnet det nødvendig å skjære ned her, kunde han ikke ta ansvaret for å ta den op. — Moan pekte på at alle de bidrag som tok sikte på å komme småbrukerne til hjelp, blev skåret ned, og det var påfallende at venstre regjeringen

fulgte h rerregjeringen i dette spørsmål og endog stillet kabinettspørsmål på saken. — Ved voteringen blev forslaget forkastet med 75 mot 57 stemmer. Av de borgerlige stemte bare Garnes og Aukrust av bondepartiet for å opprettholde denne bevilgning.

Skolelovene.

Efter foredrag av statsråd Steinnes fremsatte arbeiderregjeringen, som nevnt, proposisjon for Odelstinget om nødvendige forandringer i de Magelsenske skolelover. Proposisjonen gikk for landsskolelovens vedkommende ut på ophevelse av bestemmelsene om rett til klassedeling og om begrensnig av statsbidraget til 16 og 18 uker. Departementet opprettholdt her kirke- og skolekomit ens flertalls innstillinger av 1927. Samtidig blev begrensnigen av statsbidraget til 168 ukentlige timer i byfolkeskolen foreslått ophevet. Videre foreslo departementet at det av fylkeskolekasserne atter skulde kunne ydes ekstraordinært bidrag til særlig trengende kommuner, en bestemmelse som blev ophevet i 1927, men som har stått i skoleloven helt fra 1860.

Om de stadige forandringer som var foretatt i skolelovene i de siste år, uttalte arbeiderregjeringen at flere av disse lovforslag alt hadde svekket eller vilde komme til å svekke folkeskolen i så betydelig grad at det var helt uforsvarlig å opprettholde dem. Det uttaltes videre i proposjonen:

Helt siden vi fikk folkeskolelovene av 1889 har både stat, fylker og kommuner utført et stort og målbevisst arbeide for å løfte folkeskolen, så den kunde komme til å fylle sin oppgave som den grunnleggende skole for alle og for all videregående undervisning. Man var i så måte kommen langt på vei. Men så kom de lovforandringer som ikke bare stanset denne utvikling, men også satte skolen betraktelig tilbake.

Departementet er av den overbevisning at folkeskolen som samfundets aller viktigste skole der siden Stortingets beslutning av 1920 også skal danne grunnlaget for den statsunderstøttede høiere skole, fremdeles må løftes og utbygges så den fullt  t kan komme til å fylle sin oppgave. Derfor må departementet fremsette forslag om å opheve nogen av de nye lovbestemmelser som i første rekke vil hindre folkeskolens fortsatte fremgang.

Efter enstemmig henstilling fra kirke- og skolekomitéen uttalte Stortinget ifjor ønskeligheten av at folkeskolelovene kunde bli tatt op til en *samlet revisjon*, da de mange lovendringer ned gjennom årene har gjort lovene ugreie både i reel og formell henseende.

Departementet er enig heri og vil straks forberede dette arbeide. Under denne hovedrevisjon av lovene vil man også komme til å foreslå flere prinsipielle forandringer, alt under hensyntagen til en forsvarlig  konomi.

Arbeiderregjeringen rakk ikke å fullføre dette arbeide. Men den fikk iallfall anledning til å fremsette forslag om ophevelse av nogen av de mest ødeleggende lovbestemmelser.

Kirke- og skolekomit ens flertall sluttet sig til de foreslåtte forandringer i lands- og byskoleloven, og saken kom til behandling i *Odelstinget* 8 mai.

Her optok bondepartiet forslag om ikke-bifall av proposisjonen. Dette forslag blev forkastet mot 39 stemmer (bondepartiet og høire undtagen Svensen).

De foreslåtte lovendringer blev derpå vedtatt, dog med et par tillegg og forandringer foreslått fra borgerlig hold, hvorved beslutningen for *by-skolens* vedkommende (§§ 15) fikk følgende form: „Statsbidrag ydes for inntil 18 timer i 1. klasse, 21 timer i 2. klasse, 24 timer i 3. klasse, 27 timer i 4. klasse og 30 timer i 5. og de følgende klasser“. I Lagtinget foreslo Magnus Nilssen subsidiært følgende tilføieise: „eller for 180 timer tilsammen for 7 opadstigende klasser“. De enkelte skolestyrer måtte, hevdet han, ha adgang til selv å regulere timefordelingen for de forskjellige klasser. Dette forslag blev vedtatt som Lagtingets anmerkning, idet dog Arbeiderpartiet stemte prinsipalt mot enhver begrensning av statsbidraget såvel i by- som landsskoleloven. Anmerkningen blev vedtatt av Odelstinget.

Forslaget om hjelp til kommuner under særlig vanskelige forhold var ikke optatt av venstre regjeringen og hadde heller ikke fått tilslutning av de borgerlige medlemmer av komitéen. Forslaget som blev optatt og begrunnet av Steinnes, blev forkastet med 51 mot 46 stemmer.

Derimot vedtok Stortinget arbeiderregjeringens forslag om uforandrede regler for statsbidrag til *ungdomsskolene* og forslaget om økning av stipendiebeløpet til trengende elever ved disse skoler. Høire stemte for regjeringen Lykkes forslag om å nedsette bidraget fra $\frac{5}{6}$ til $\frac{3}{4}$.

Høireregjeringen fremsatte i 1927 en proposisjon om forandring i lærerskoleloven. Etter dette forslag skulde det bl. a. være adgang til å utdanne lærere helt privat, endog ved kurser som var betydelig kortere enn den ordinære utdannelsesetid, som er 3 år. Før statsråd Steinnes forlot departementet, sendte han kirke- og skolekomitéen en skrivelse, hvori han fremholdt arbeiderregjeringens syn på spørsmålet om privatisters adgang til lærerprøven og på spørsmålet om de private lærerskoler og den private lærerutdannelse i sin almindelighet. Det uttaltes deri bl. a. at man ikke kunde anbefale at der i loven blev åpnet adgang til å oprette og drive private lærerskoler, idet man mente at Staten overensstemmende med bestemmelsen i lovens § 1 burde holde „det fornødne antall lærerskoler i virksomhet“. — Saken blev behandlet av komitéen i forbindelse med forslaget til Lov om lærerskoler, men innstillingen herom blev besluttet ikke tatt under behandling i år.

Skolebudgettene.

De tre siste regjeringer hadde hver sitt forslag når det gjaldt optagelse av elever ved lærerskolene fra høsten 1928. *Arbeiderregjeringen* stilte sig på det standpunkt at det ikke skulde optas nogen førsteklasse, og dette fikk flertall i kirke- og skolekomitéen. Flertallet henviste til at antallet av

ledige lærere var så stort (ca. 1900 efter 1 juli i år) at det til overflod dekket behovet for lærere, selv om man også nu til høsten sløifet optagelse av førsteklasse. Dessuten sparte man ca. 17 000 kroner på budgettet. Av de 17 000 kroner foreslo flertallet stillet til disposisjon til avholdelse av lærer-kurser 10 000 kroner.

Ved voteringen i Stortinget blev innstillingen vedtatt mot 27 stemmer, som blev avgitt for et forslag av venstre om at der skulde optas en 1. klasse på 15 elever ved hver av skolene.

I spørsmålet om hvilken av lærerskolene skulde nedlegges gjentok komitéen — samtlige borgerlige — forslaget om å nedlegge skolen i Holmestrand. Arbeiderpartiet foreslo skolen opprettholdt, og dette blev vedtatt av Stortinget (for tredje gang) med 87 mot 52 stemmer. I motsetning hertil stillet våre partifeller forslag om fortsatt utvikling av statsbidraget til *Oslo lærerskole*, som er privat og opprettet av indremisjonen. Et forslag av Steinnes om å nedsette statsbidraget fra 60 000 kroner til det halve blev også vedtatt mot 64 stemmer.

Overensstemmende med arbeiderregjeringens lovforslag, som var vedtatt i odelsting og lagting, om å opheve begrensningen av statsbidraget til landsfolkeskolen (til høist 16 uker i småskolen og 18 uker i storskolen) opførte komitéen 250 000 kroner i tillegg til Lykkes budgett. Til å dekke en nogenlunde tilsvarende forandring i byskoleloven opførtes 300 000 kroner. Dette blev også vedtatt av Stortinget.

Derimot stod arbeiderrepresentantene alene i komitéen med et forslag om å yde statsbidrag beregnet efter 1 krone pr. barn i landsfolkeskolen og kr. 0.80 pr. barn i byfolkeskolen til anskaffelse av *lærebøker og annet skolemateriell* til elever i folkeskolen.

Da arbeiderregjeringen tiltrådte, optok den straks forslag om at statsbidraget til skolemateriell skulde innføres igjen, og den opførte hertil 300 000 kroner på landsskolen og 80 000 kroner på byskolens budgett. Venstreregjeringen gav imidlertid beskjed om at den ikke kunde slutte sig til dette forslag, og de borgerlige komitémedlemmer var enig heri.

Ved behandlingen av det frie skolemateriell i Stortinget minnet våre partifeller om at den store skolekommissjon mot bare 1 stemme hadde anbefalt gjeninnførelse av den gamle ordning, da statens tilskudd var bestemt ved lov. Det forslag arbeiderpartiet her hadde optatt, gikk ikke så langt. Det skulde da være all grunn til for Stortinget å vedta det som en foreløbig ordning, gjeldende for budgетterminen. Det kunde ikke tales om å „spare“ her, for pengene måtte ut allikevel. — Ved voteringen blev forslaget forkastet med 68 mot 55 stemmer.

Ved det *høiere skolevesens* budgett opprettholdt flertallet — efter arbeiderregjeringens forslag — stipendiebeløpet til elever ved landsgymnasiene samt

bidrag til skoler uten ordinært statsbidrag. På begge disse punkter betød regjeringen Lykkes forslag en ytterligere nedskjæring. Videre besluttetes efter forslag av departementet (Steinnes) at Firda 3-årige gymnas i Nordfjord og Orkdal 4-årige gymnas skulde få ordinært statsbidrag. Tidligere hadde disse skoler hatt bidrag av fellesbevilgningen for en rekke bygdeskoler. Et gammelt stridsspørsmål var dermed løst overensstemmende med arbeiderpartiets forslag.

Under behandlingen av det *tekniske* skolevesens budgett blev alle forslag fra arbeiderpartiet om støtte til den praktiske undervisning nedstemt. Bl. a. forkastedes forslaget om å gjeninnføre den bidragsprocent til de kommunale tekniske skoler som gjaldt før 1924, samt forslaget om nedsettelse av skolepengene ved de tekniske mellemskoler.

Interpellasjonen om Samfundsvernet.

19 mai anmeldte arbeiderpartiets gruppe ved Olsen-Hagen følgende interpellasjon til regjeringen:

1. Er Regjeringen opmerksom på den organisasjon (Samfundsvernet) som offentlig opfordrer til opslutning om hvite garder i Norge?
2. Akter Regjeringen å gripe inn overfor denne organisasjon?

Interpellasjonen kom til behandling 4 juni. Vår partifelle minnet om at forskjellige foreteelser som hadde berøring med denne sak, hadde vært innbragt for Stortinget og blit drøftet der fra tid til annen, således i 1924 da den daværende regjering blev gått på klingen og spurt om det kjennskap den hadde til dannelsen av hvite garder i Norge. Det svar man fikk, da som siden, var at myndighetene ingen befatning hadde med det hele og intet visste. Han henviste til uttalelser spesielt av statsrådene Wefring og Jacobsen. Det blev heller intet gjort fra venstre- eller høireregjeringene for å skride inn mot „Samfundsvernet“ eller beslektede organisasjoner. Derimot nølet man ikke med å slå ned på arbeiderne, når det passet borgerskapet — nu sist i forbindelse med bygningsarbeiderstreiken.

Olsen-Hagen pressiserte, idet han henviste til det *opropp* som nettop var utsendt fra Samfundsvernets ledelse, at når arbeiderpartiet ikke hadde funnet å [kunne la denne sak passere i stilhet, var det bl. a. fordi officerer i hæren hadde optrått som ledere av de hemmelige organisasjoner, hvis virksomhet var direkte rettet mot det største parti i landet. At fastlønnede officerer drev denne trafikk, gjorde saken så meget mer graverende. Man hadde derfor krav på å få offentlig oplyst om Regjeringen *aktet å gripe inn overfor dem som stod bak de hvite garder eller „Samfundsvernet“, og hvilke midler den hadde til å gjøre sig gjeldende.*

Justisministeren, statsråd Evjenth, svarte med å henvise til de såkaldte frivillige ordensverns stilling efter norsk lovgivning. I den nye politilovs §

21 var det fastslått at ingen sådanne måtte opprettes uten politimesterens samtykke; blev det dannet andre „vern“ uten at samtykke var gitt — enten „hvite“ eller „røde“ — var det et straffbart forhold som kunde innbringe sine ophavsmenn 6 måneders fengsel. Det man hadde ment med ordensvern efter loven, var at de skulde gjøre tjeneste som reservepoliti i ekstraordinære tilfelle; utover dette vilde alle frivillige ordensvern bli ansett for ulovlige og behandlet derefter. Loven var ikke eldre enn fra 1 januar iår, men man hadde allerede optatt til undersøkelse det røde ordensverns forhold i *Austmarka*, fortalte justisministeren.

Hvad Samfundsvernets oprop angikk, hadde han sendt opropet til riksadvokaten, straks han hadde lest det, likesom riksadvokaten — sa han — var gjort bekjent med artikler i „Arbeiderbladet“ med opfordring til dannelse av røde garder. Så lenge efterforskningen angående opropet pågikk, kunde statsråden intet uttale om Samfundsvernet og heller ikke om militære tjenestemenns deltagelse der.

Olsen-Hagen forstod svaret derhen at hvis Samfundsvernet ikke var godkjent av politimyndighetene, var dets virksomhet også *illegal*. Han gikk ut fra at Regjeringen ikke vilde stoppe op i de undersøkelser som var iverksatt, men trekke konsekvensen av dem efter den linje den sa sig å ville følge. Foreløbig aktet han derfor ikke å stille noget forslag. Men arbeiderklassen vilde vite å følge myndighetenes stilling til de hvite garder og andre hemmelige organisasjoner med våken oppmerksomhet.

Arbeidskonfliktene.

I anledning av Regjeringens stilling til arbeidsnedleggelsen i bygningsindustrien og dens behandling av de streikende og deres tillitsmenn fremsette representanten Aase, Bergen, en interpellasjon som Regjeringen nektet å besvare. Ved behandlingen av det utlagte forslag i Stortinget 20 juni tok statsministeren ordet og erklærte at Regjeringen vilde anvende „alle til dens rådighet stående lovlige midler til bekjempelse av den pågående ulovlige og tariffstridige konflikt.“ For øvrig vilde Regjeringen innskrenke sig til å avvise ethvert forslag, sa han, og ikke delta i debatten.

Forslaget gjaldt de to cirkulærer som Socialdepartementet hadde utsendt til fattigstyrene og kretssykekassene for å skjerpe sultekrigen mot de streikende, og som arbeiderpartiet forlangte tilbakekalt. Socialkomitéens formann Bergersen stemplet disse cirkulærer som en oplagt ulovlighet, og uttalte: En hvilken som helst regjering vilde bli dømt for å sende ut slike cirkulærer, og den regjering som har ansvaret for dem, bør bli dømt av Stortinget — den har gjort sig fortjent til det.

Under debatten fastslo våre partifeller Regjeringens ulovlige fremferd og likeså dens *ansvar* for konflikten. Således uttalte Støstad:

Hvis Regjeringen ikke hadde blandet sig inn, vilde vi idag overhodet ingen konflikt hatt. Men når man ser de midler som benyttes, da kommer Regjeringens politikk også frem i det sanne lys. Jeg stiller det spørsmål til statsministeren: på hvilket grunnlag har Regjeringen grepet til voldgiftsloven i dette tilfelle? Jeg vet ikke om statsministeren vil avvise mig og mitt parti, som han nettop avviste Aase. Men det er av betydning til bedømmelse av den såkalte ulovlige konflikt å få svar på det. Den regjering som har ansvaret her, burde iallfall være forsiktig i valget av midler, når den vil bekjempe en konflikt den selv har fremkalt. —

Statsministeren og Regjeringens øvrige medlemmer, hvorav bl. a. socialministeren og justisministeren var til stede, blev imidlertid svar skyldig. De trakk natthuen ned over ørene. — Nygaardsvold hånet Regjeringen for dens stilling og karakteriserte situasjonen med å si:

Jeg kan ikke si annet enn at jeg synes situasjonen for Regjeringen er riktig til pass for den. Nu kan Mowinckel stekes i sitt eget fett. (Latter.) Da han gikk i spissen for å få felt arbeiderregjeringen, skjedde det på frasen „Ro og tillit“. Hvad har vi fått? Tusener streiker, og tusener yder dem sin støtte, tross det sies å være ulovlig. Vær sikker på at det blir gitt adskillig flere bidrag som *ikke* er kjent — store beløp også fra folk som står utenfor arbeiderklassen, og som er uenig i Regjeringens optreden. Vi på vår side vet at de streikende vil vinne, at voldgiftsloven vil bli hugget ned, og at Regjeringen vil bli stående for stedse som en utskjemt, en *dømt* regjering i arbeiderklassens øine.

Ved voteringen som fulgte på det politiske oppgjør på fallrepet, blev forslagene om tilbakekallelse av de utsendte cirkulærer *forkastet*, og likeså et forslag som uttalte beklagelse over Regjeringens misbruk av selve voldgiftsloven.

I anledning av Regjeringens beordring av *militær til skogsdistriktene* fremsatte Støstad i Stortinget 18 mai følgende forslag:

Stortinget beklager at Regjeringen ved sin inn gripen i konflikten mellem fløtningsarbeiderne og skogeierne ensidig har tatt parti for skogeierne, og dermed bidratt til å skjerpe konflikten.

Stortinget tar avstand fra at Regjeringen har anvendt politi og militær mot arbeidere som kjemper for organisasjonsretten og for å bedre sine livsvilkår. —

I forbindelse hermed blev det av våre partifeller stillet krav om løslatelse straks av Peder Vestad, som satt fengslet som Skog- og Landarbeiderforbundets tillitsmann, likesom det blev uttalt at lensmann Høie i Elverum burde trekkes tilbake som representant for påtalemyndigheten, da han var økonomisk interessert i skogeiernes kamp mot organisasjonen.

Ved voteringen sluttet det borgerlige flertall op om statsråd Evjenth, som med venstregjeringens „fullmakt“ i lommen forsvarte myndighetenes aksjon.

Vinmonopolets affærer.

11 mai fremsatte Hjelmtveit på gruppens vegne følgende interpellasjon til Regjeringen:

Har Regjeringen kjennskap til at A/S Vinmonopolet ved overtagelsen av Poulsens destillasjon har ydet en uforholdsmessig stor erstatning for destillasjonens eiendeler?

Er Regjeringen bekjent med de sterke anker som har vært reist mot A/S Vinmonopolets ledelse og dets innkjøpspolitikk, og har Regjeringen truffet skritt til å få undersøkt disse forhold?

Interpellasjonen blev besvart i møte 9 juni. Socialministeren lovet å gi Stortinget meddelelse om saken vedkommende Poulsens destillasjon, således at det vilde bli adgang til å få alle dokumenter fremlagt. Med hensyn til innkjøpspolitikken var han enig i at forholdet her burde granskes noiere, og i tilfelle av A/S Vinmonopolets desisjonskomité supplert med to utenlandske sakkyndige.

Hjelmtveit fant ikke denne undersøkelse å være tilfredsstillende og fremsatte følgende forslag som blev behandlet i nytt møte 19 juni:

Det nedsettes en undersøkelseskomité på 5 medlemmer som velges av Stortinget etter innstilling av valgkomitéen.

Komitéen får i oppdrag å underkaste forholdene ved A/S Vinmonopolet fra starten til nu en kritisk undersøkelse, spesielt med sikte på å bringe klarhet over de påklagede forhold.

Komitéen kan i den utstrekning den finner det påkrevd for sitt arbeide tilkalle sakkyndige.

I forbindelse med innberetning til Stortinget om sitt arbeide skal komitéen eventuelt fremlegge forslag til sådan omordning ved monopolet som den på grunn av de vunne erfaringer anser nødvendige. —

Statsminister Mowinkel uttalte at saken ved dette forslag hadde fått en rekkevidde som ikke bare angikk Socialdepartementet, men berørte hele Regjeringen. Og da Regjeringen hadde til hensikt å nedsette en komité til undersøkelse av forholdene ved A/S Vinmonopolet fra starten til nu, kunde den *ikke godta Hjelmtveits forslag som tok ledelsen ut av Regjeringens hender.*

Hjelmtveit oprettholdt partiets forslag om at valget av undersøkelseskomitéen blev tillagt Stortinget. Han uttalte:

Det burde ikke her være tale om noget prestigespørsmål. Mitt forslag har intet med tillit eller mistillit til Regjeringen å gjøre; det gjelder en bestemt sak, og jeg — så vel som mitt parti — er interessert i at saken blir løst på heldigste måte. Derfor må undersøkelsens autoritet styrkes til alle sider. Den iver statsministeren la for dagen for å hindre Stortinget i å ta affære, må forekomme eiendommelig, for ikke å si mistenkelig. Saken er reist i Stortinget, og jeg kan ikke erkjenne riktigheten av at det ved nedsettelsen av en komité som av mig foreslått skulde ta ledelsen i nogen grad ut av Regjeringens hånd, all den stund Regjeringen overhodet ikke har hatt anledning til å vise noget initiativ i saken. —

Ved voteringen blev Hjelmtveits forslag forkastet med 79 mot 58 stemmer.

Idrett og skyttervesen.

Arbeiderregjeringen foreslo opført 150 000 kroner til støtte for *idretten*, fordelt med 100 000 kroner til „Norges Landsforbund for Idrett“ og 50 000 til Arbeidernes Idrettsforbund. Militærkomitéens flertall opførte i alt 95 000 kroner, hvorav *intet* til arbeideridretten.

Under behandlingen av idrettsbevilgningen i Stortinget 5 mai optok Olsen-Hagen forslaget om 50 000 kroner til Arbeidernes Idrettsforbund. Han pekte på den utvikling dette hadde gjennomgått og den betydning arbeidernes egen idrettsorganisasjon hadde for idrettens utvikling i vårt land. Nye lag av befolkningen blev gjennom forbundet trukket inn i aktivt idrettsarbeide. Det hadde derfor det samme krav på statsstøtte som det gamle, borgerlige idrettsforbund. Hvis Stortinget nedvoterte den foreslåtte bevilgning og derved satté et annet stempel på arbeideridrettsmennene enn på den borgerlige idrettsbevegelse, vilde det føre til at striden mellom idrettsorganisasjonene blir bitrere enn før, og det vilde vanskeliggjøre muligheten for den „bygging“ som det var talt om.

I tilslutning til Olsen-Hagen uttalte Monsen: Det er snakket fra forskjellige hold om samarbeide. Men der forutsetter en viss likestilling. Avviser Stortinget vårt forslag, har det dermed sagt at det ikke vil *vite* av nogen likestilling, og da bør man også trekke konsekvensene av det. —

Under debatten talte Forsvarsministeren, Anderssen-Rysst, om idrettens „nøitrale karakter“ som vilkår for anerkjennelse og støtte fra statens side. Men uttalelsene efterlot ingen tvil om at det var partipolitiske hensyn som var bestemmende for ham som for det borgerlige flertall. Derfor slo flertallet ring om det „offisielle“ idrettsforbund, og det fikk sin bevilgning mot 64 stemmer — arbeiderrepresentantene og syv av de borgerlige. Forslaget om 50 000 kroner til Arbeidernes Idrettsforbund blev forkastet med 80 mot 57 stemmer. Avgjørelsen blev således truffet helt efter politiske linjer.

Medlemsskapet i skytterlagene.

I stillingen til *skytterbevegelsen* har man også søkt å isolere arbeiderne. Man kjenner den kamp som er gått forut, og som fikk sin spiss i daværende statsråd Wefrings bekjente opslag på skytterbanene. Formålet var å „renske ut“ enhver som stod som medlem av arbeidernes politiske eller faglige organisasjoner. Og det blev straks gått i gang med eksklusjoner og trakasserier.

I møte 5 mai hvor også innstillingen om bevilgning til det frivillige skyttervesen forelå, rettet Monsen spørsmål til Forsvarsministeren om han var *enig* i den fortolkning av skytterorganisasjonens lover som var gitt i departementets sirkulære. På dette kunde statsråden ikke straks gi svar — han hadde ikke sirkulæret foran sig! Monsen minnet om den enstemmige beslutning Stortinget vedtok i 1925, og som tok avstand fra forsøkene på å

utskille de organiserte arbeidere. Denne beslutning var *ikke tatt til følge*, og man krevet nu at den blev kunngjort ved opslag på skytebanene i likhet med Wefrings berømte plakat.

Overfor uttalelser om at det ikke hadde funnet nogen „utrenskning“ sted, opplyste Ingebrigtsen og Emil Aase at de var blitt utelukket fra medlemsskap på grunn av sin politiske opfatning. I den anledning henstillet komitéens formann, Mjøen, til statsråden å se nærmere på disse trakasserier, som han hevdet ikke hadde nogen hjemmel i skytterorganisasjonens lover.

Statsråd Andersen-Rysst lot sig imidlertid ikke røke ut på dette punkt og gav intet løfte om å foranledige en endring i den praksis som blev fulgt. Monsen stillet derfor forslag om at Stortinget henstillet til Regjeringen å *tilbakekalle forsvarsdepartementets cirkulære*. På spørsmål av presidenten om det ikke kunde være nok at stortingets tidligere beslutning blev kunngjort, svarte vår partifelle, at betingelsen i hvert fall måtte være at cirkulæret blev tilbakekalt. Forslaget besluttet utlagt for å avgjøres i et senere møte.

Under den fortsatte behandling av saken uttalte statsråden at han ikke fant at det kunde skje nogen tilbakekallelse av departementets cirkulære eller skrivelse til skytterlagene. Men på den annen side vilde departementet sørge for å gjøre bekjent stortingets beslutning av 1925 om at skytterlagene skulde stå åpne for alle.

Efter denne erklæring endret Monsen sit forslag til å lyde: *Stortinget henstiller til departementet å dra omsorg for at det ved avgjørelse av spørsmålet om medlemsskap i skytterlagene ikke tas politiske hensyn.*

Mjøen (r.f.) fremsatte et forslag gående ut på at skytterlagene „som hittil“ skulde optre i overensstemmelse med de av Stortinget godkjente grunnregler og stortingets enstemmige uttalelse av 1925.

Efter at arbeiderpartiets forslag var forkastet mot 54 stemmer, blev Mjøens vedtatt mot samme stemmetall (arbeiderrepresentantene).

Under debatten pekte Monsen på at da man behandlet idrettssaken, blev det henstillet at arbeiderungdommen burde komme tilbake til de borgerlige idrettsorganisasjoner. Men når det gjaldt *skytterlagene*, vilde man ikke ha noe med arbeiderungdommen å gjøre! Skulde departementets standpunkt fastholdes, blev arbeiderne tvunget til til å danne sine egne skytterlag, og de måtte under de foreliggende omstendigheter ha det samme krav på statsbidrag som de nuværende skytterlag.

Bevilgningen til skytterlagene — 150 000 kroner — blev gitt mot arbeiderrepresentantenes stemmer.

Tollen. — Bevertningskatten.

Under behandlingen av *tolftariffen* i møte 20 juni uttalte Alvestad at når arbeiderpartiet ikke hadde optatt flere dissenser i innstillingen enn tilfellet

var, skjedde det ut fra det syn at det på det tollpolitiske område måtte herske en viss stabilitet. Denne opfatning hadde fraksjonen også tidligere gitt uttrykk for. Han pekte videre på de vanskeligheter som var skapt for næringslivet ved parikronen og den utenlandske konkurranse, og uttalte at enhver tollforandring som gikk ut på forhøielse, bare vilde øke disse vanskeligheter. Man måtte derfor forbauses over at Regjeringen hadde gått til forhøielse for flere viktige forbruksartiklers vedkommende, samtidig som den foreslo tollens nedsatt for gullsaker, smykker og lignende luksus! Heldigvis hadde komitéen tatt avstand fra denne linje.

Ulltollen gjennomføres.

Mellbye foreslo at man som den første post på tolltariffen behandlet hans forslag om toll på ull. Det blev vedtatt. Mellbye foreslo derpå en toll av 25 øre pr. kg. for ull og shoddy samt avfall av ull.

Statsminister Mowinckel som blev provosert av talere av bondepartiet, tok ordet ut i debatten for å si at han i likhet med ifjor måtte fraråde innførelsen av ulltoll, som man nu søkte å drive igjennem på en stemningsbølge. I tilslutning hertil bemerket finansministeren at man også kunde kjøpe ull for dyrt; en toll på denne vare vilde få følger for en rekke andre, og det vilde bli til fordyrelse.

Slutten av debatten om Mellbyes forslag artet sig som et vidnemøte, hvorunder talere av høire, bondepartiet og venstre optrådte vekselvis for å gi til kjenne at statsministerens bemerkning om en „stemningsbølge“ blev oppfattet av dem som en behagelig spøk, for ikke å si *ironi*. Ved voteringen blev Mellbye fulgt av hele høire, foruten naturligvis av sitt eget parti, og av det overveiende flertall av venstre. Av de siste stemte følgende 7 mot ulltollen: Flem, Elvsaa, Caroliussen, Djupvik, Wolden, Stinesen og Kaarbø. Mot stemte dessuten Mjøen (r. f.) foruten arbeiderpartiene på to nær: Emil Aase og Alb. Moen. Flertallet blev således 77 mot 62, mens 11 var fraværende.

Utfallet vakte almindelig sensasjon i tinget, ikke minst efter det resultat saken fikk ifjor da „tollforliket“ veltet nettop på flertallets forkastelse av ulltollforlaget.

Forskjellige varer.

For *ullvarers* vedkommende stemte arbeiderpartiet for noget lavere satser enn innstillingen gikk ut på. — Alvestad gjorde herunder opmerksom på at i og med innførelsen av ulltollen vilde det opstå et misforhold med en forholdsvist *høiere* tollskatt på tykke og tunge bekledningsgjenstander som blev brukt av folk som arbeidet under kolde klimatiske forhold, f. eks. våre fiskere, fangstfolk i Ishavet og skogsarbeiderne, mens finere og lettere luksusbekledning fikk en *mindre* toll. For i nogen grad å bøte på denne urettferdighet fremsatte han følgende tilleggsforslag:

Stortinget henstiller til Finans- og Tolldepartementet snarest mulig å utrede og fremlegge forslag om innførelse av en gradert toll på ull og ullvarer, ledes at tyngre artikler får en lavere tollsats enn de lettere og finere varer. —

Forslaget blev vedtatt enstemmig.

Et forslag av høire om tollforhøielse for en rekke *bomullsvarer* blev forkastet.

For kabelgarn og tauverk blev de tidligere satser bibeholdt med 76 mot 66 stemmer.

Under *sukker* og *kaffe* optok Alvestad forslag om å senke det midlertidige tillegg fra 60 til 30 pct. Innstillingen gikk ut på 50 pct. Ved alternativ votering blev innstillingen vedtatt mot arbeiderrepresentantenes stemmer.

Beslutningen om å opheve *hvetetollen* blev, som før nevnt, fattet mot 55 stemmer.

Innstillingen om bibehold av den nuværende tollgodtgjørelse for *skibsbyggeriene* — 4 procent — blev vedtatt enstemmig. Alvestad foreslo: Ved godtgjørelsens beregning blir fra salgssummen eller reparasjonsomkostningene å trekke verdien av *innførte* varer som er gjenstand for innenlandsk fremstilling. — Han pekte i denne forbindelse på at norske redere i mange tilfelle sendte modellene av sine skib til utførelse i utlandet; denne trafikk måtte opføre hvis Staten fortsatt skulde oprettholde et system som var en blanding av tollgodtgjørelse og direkte subvensjon. — Forslaget blev forkastet mot 56 stemmer.

Beverningsskatten.

Som ordfører for mindretallet i Finanskomiteén under innstillingen om beverningsskatten pekte Leira på at det forelå en rekke protester mot denne skatt. Han henstillet til overveielse om den ikke burde avløses av en forholdsvis økning av avgiftene på Vinmonopolets omsetning av spirituosa. Da dette spørsmål imidlertid ikke kunde fremmes i år, hadde mindretallet innskrenket sig til å foreslå at skatten bare kom til å omfatte beverningssteder med vinrett. Han optok dette forslag, subsidiært at skatten knnde nedsettes til 5 pct. for folkerestauranter, kaffestuer og lignende beverningssteder. Vår partifelle fremholdt for øvrig at kontrollen med skattens inndrivelse burde skjerpes. At det forekom et omfattende skattesnyteri, var utvilsomt.

Under debatten stillet Bergsvik følgende forslag:

Stortinget henstiller til Regjeringen om til neste år å forberede sløifning av beverningsskatten og eventuelt erstatte den med en forholdsvis økning av avgiftene på Vinmonopolets omsetning av spirituosa — undtatt apotekervarer.

Ved voteringen blev det med 112 mot 4 stemmer vedtatt at beverningsskatten skulde beholdes. Leiras forslag om fritagelse for de restauranter som ikke serverer vin, blev forkastet mot 44 stemmer og hans subsidiære forslag

mot 50 stemmer. Bergviks forslag blev tilslutt forkastet med 64 mot 56 stemmer.

Høire stemte prinsipalt for at avgjørelsen skulde utsettes til man hadde behandlet hvetetollen og statsskatten. Men de gikk ved voteringen med på å oprettholde bevertningsskatten *uten innskrenkning*. Som Venger sa: Når finanskomitéen stiller Stortinget valget mellom bevertningsskatten og en forhøielse av den direkte skatt, er man tvunget til å velge den første. — Hertil bemerket Udland, at det var en tragedie at høires representanter nu erklærte at de vilde stemme for denne skatt, som partiets egen regjering hadde foreslått ophevet. Den eneste kompliment Lykkes regjering overhodet hadde opnådd, knyttet sig til bevertningsskattens ophevelse. Men nu måtte den gi avkall på det også!

Arbeids- og driftsbudgettene.

Krav om høiere anleggsbevilgninger.

Som nevnt under avsnittet om arbeidsledigheten bebudet arbeiderpartiets medlemmer av jernbanekomiteén i mars forslag om en forhøielse av bevilgningen på *jernbanenes anleggsbudgett* med 4 millioner kroner som foreslått av hovedstyret, hvis det ikke innen budgettets behandling i Stortinget fremkom tilfredsstillende forslag fra Regjeringen om økning av anleggsvirksomheten.

Ved avgivelsen av den endelige innstilling ut på sommeren stod saken i samme stilling. Våre partifeller optok derfor prinsipalt forslag om at jernbanens ordinære anleggsbudgett blev øket med 4 millioner til 17 670 000 kroner, subsidiært at det blev gitt en øket bevilgning på 1 million, fordelt likelig mellom Sørlandsbanen og Nordlandsbanen. Mindretallet fremholdt at når anleggsbudgettet skulde knipes ned til 13 670 000 kroner, som flertallet foreslo, vilde det ikke bli mulig å skaffe beskjefligelse for de faste anleggsarbeidere.

Forslaget blev optatt under budgettets behandling i Stortinget 8 juni av komitéens formann Sæter.

Kr. Henriksen fastslo, efter å ha referert statsråd Mjeldes velvillige svar på interpellasjonen om anleggsarbeidernes stilling, at hvis det var statsrådets mening å skaffe de vante anleggsarbeidere beskjefligelse, måtte det økede bevilgninger til. Ellers var statsrådets velvilje bare talemåter. Han støttet mindretallets forslag som var det eneste forsvarlige.

Statsråd Mjelde svarte at han følte ansvaret og de budgettmessige hensyn sterkere enn de berettigede krav om økede bevilgninger.

Magnus Nilssen pekte på at arbeiderpartiet ved sin politikk og ved sine forslag hadde gitt anvisning på midler som kunde kommet jernbaneanleggene til gode. Vi har, sa han, stillet forslag om besparelse på militærbudgettet

forat anleggsarbeiderne i høiere grad skulde tilgodesees; vi har hele tiden vært av den mening, og må fastholde vår linje. —

Ved voteringen blev arbeiderpartiets forslag — det prinsipale som det subsidiære — forkastet med 73 mot 52 stemmer.

I *veikomiteén* optok arbeiderpartiets representanter forslag om at bevilgningen til veiarbeider blev øket med 1 mill. kroner, for at man i størst mulig utstrekning kunde komme bort fra „nødsarbeide“ og over til ordinært arbeide.

Under behandlingen i Stortinget blev det oplyst at staten hittil hadde ydet en samlet bevilgning av 40 millioner kroner til nødsarbeide, vesentlig til veiarbeide. De reduksjoner man foretok på veibudgettet, blev da ikke nogen reell reduksjon til fordel for statskassen. Pengene måtte bevilges på andre konto. En økning av den ordinære bevilgning som foreslått vilde, fremholdt arbeiderpartiet, skape større arbeidsdrift og tilgodese distriktenes interesser på samme tid som det vilde ha stor betydning for administrasjonen.

Av arbeidsministerens innlegg fremgikk at nødsarbeidet ikke bare ødela arbeidsforholdene, men også var uøkonomisk for staten. Men å gå til en almindelig overføring fra nødsarbeide til den ordinære veibevilgning kunde han allikevel ikke anbefale.

Oksvik optok på mindretallets vegne forslag om at det blev stillet 1 million til rådighet for administrasjonen utover det opførte beløp til ordinær vei-bygging, og at fordelingen på fylkene skjedde efter den vanlige fordelingsprocent. Forslaget blev forkastet med 80 mot 57 stemmer (arbeiderrepresentantene).

Under behandlingen av *havneanleggenes* budgett redegjorde Thorvik som komitéens ordfører for en rekke av de krav som forelå. I alt dreiet det sig om 668 nye anlegg som var beregnet til en omkostning av rundt 270 mill. kroner. Med de nuværende bevilgninger vilde det ta 140 år å fullføre dem. Komitéen var enstemmig om å uttale at bevilgningene var for små. Men det hjalp lite å fremholde kravene, så lenge de interesserte distrikters representanter ikke sørget for å holde bevilgningene oppe; det blev bare tom svada. Med *taler* bygget man ingen havner, det burde de nu ha lært. Arbeiderpartiets regjering hadde stillet i utsikt et par hundre tusen kroner mere, forat man kunde slippe dette år å opsi arbeidere. Men arbeiderregjeringen blev drevet vekk.

Et forslag under *dampskipsbudgettet*, optatt av Steinholdt, om å stille til disposisjon ytterligere 200 000 kroner forat man kunde oprettholde den fart som var forutsatt for kommende termin blev forkastet mot 52 stemmer.

Arbeidsforholdene i etatene.

Om innstillingene fra Statsbanenes sparekomité, som var oversendt som stortingsmeddelelse, blev innstilling avgitt av jernbanekomiteén i mai med

Haare som ordfører. Komitéen innstillet enstemmig på at spørsmålet om gjeninnførelse av tjenestegjøringsnevnden som ankeinstans blev tatt op igjen og forelagt Stortinget. Dette forslag blev vedtatt mot 30 stemmer, hvorav hele bondepartiet. Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen henstillet at også spørsmålet om natt-tidsberegningen blev optatt og fremlagt i samme forbindelse.

Under behandlingen av Statsbanenes *driftsbudgett* blev det rettet sterke anker mot administrasjonen bl. a. for dens forhold som arbeidsgiver. Herom hadde arbeiderpartiet følgende uttalelse i innstillingen:

Man har inntrykk av at det uten å skade berettigede interesser fremdeles kan foretas innskrenkninger og besparelser innen det overordnede personale.

Under alle omstendigheter må det ikke foretas innskrenkninger som går ut over driftssikkerheten ved våre baner.

Hvad det underordnede personale angår, er det i de siste 6—7 år stadig foretatt reduksjoner av dettes antall. Dette sett i forbindelse med den normale avgang blandt personalet og åpningen av nye banestrekninger, skulde tale for at *grensen for reduksjoner på dette felt nu er nådd.* —

Under behandlingen av utgiftene til *tollvesenet* henledet Alvestad oppmerksomheten på de forhold innen etaten som hadde beskjeftiget offentligheten. Lønns- og ansettelsesvilkårene for personalet var utvilsomt medvirkende årsak til de beklagelige forhold som man kjente fra pressen. Han fant det nødvendig at centraladministrasjonen foretok de forandringer og reformer i tollvesenet som var nødvendig for at det kunde funksjonere på en tilfredsstillende måte.

Det blev av tollkomitéen ifjor rettet henstilling til Regjeringen om å få bragt orden i forholdene for de leiede tollopsynsmenn, slik som organisasjonen hadde krevet, uten at administrasjonen hadde foretatt sig noget i den anledning. Alvestad foreslo derfor:

Stortinget henstiller til regjeringen at de tollopsynsmannsposter som tollvesenets sparekomité i sin innstilling av 16 april 1926 har foreslått beholdt, *snarest mulig opprettes som faste stillinger.*

Forslaget blev forkastet mot 55 stemmer.

I forbindelse med *postbudgett* foreslo Regjeringen — med tilslutning av et mindretall i komitéen — at landpostbud som herefter ansettes, ikke blev å regne som offentlige tjenestemenn, men skulde antas på kontrakt. Dermed vilde snart det vesentlige av landposttjenesten være glidd over på private hender og tjenestens utøvere være fratatt de fordeler og den beskyttelse de skulde ha krav på. Forslaget blev bekjempet av arbeiderpartiet, men vedtatt med 73 mot 55 stemmer.

Et forslag av H. Halvorsen under telegrafvesenets driftsbudgett om å forlenge ferien for de reservebud som nu har en ukes ferie, til 14 dager blev forkastet mot 62 stemmer.

Under behandlingen av budgettet for *Kongsberg sølververk* tok Nygaard op lønningsforholdene ved sølverket, hvilket foranlediget en større debatt. Han påtalte at departementet sist hadde dekretet et lønnsnedslag på tross av sølverksarbeidernes protest, og fremsatte følgende forslag:

Det henstilles til departementet å utsette revisjonen av lønns- og arbeidsbestemmelser for sølverkets arbeidere inntil det blir foretatt en ny revisjon av lønns- og arbeidsbestemmelser ved de private bergverker. —

Forslaget blev forkastet med 68 mot 53 stemmer.

I protokollkomitéens innstilling om regjeringsprotokollene påtalte arbeiderpartiets medlemmer de mange dispensasjoner Regjeringen hadde gitt fra arbeiderbeskyttelsesloven, særlig med hensyn til *forlengelse av arbeidstiden*. De uttalte at den nu rådende store arbeidsledighet burde tilsi at overtidsarbeide i størst mulig utstrekning blev undgått, og at dispensasjon fra loven bare blev gitt hvor det var absolutt påkrevet av hensyn til kontinuerlig drift.

Andre budgetter.

Militære saker.

Under behandlingen av *marinens nybygninger* foreslo arbeiderpartiet bevilgningen til de to undervandsbåter sløifet, og at der i stedet blev gitt en øket bevilgning til opsynsskib for fiskere for å påskynde dette arbeide mest mulig. Bevilgningen til fortsatt bygging av u-båtene — 1 178 000 kroner — blev gitt mot 52 stemmer. Forslaget om 800 000 til opsynsskibet fikk likeledes 52 stemmer. Ved alternativ votering mellom innstillingen om 400 000 kroner til et opsynsskib og høires forslag om at dette beløp skulde anvendes til påbegynnelse av en *jager*, blev innstillingen vedtatt med 88 mot 39 stemmer. De 39 var høire og en større fraksjon av bondepartiet. Under debatten uttalte vårt partis ordfører i saken, A. Johansen, at så fremt det skulde vise sig at marinens verft manglet *arbeide*, burde departementet igangsette moderniseringsarbeidet, hvortil det tidligere var bevilget et større beløp.

Under behandlingen av etterbevilgningen til dekning av *tapet på den civile drift* ved Kongsberg og Raufoss kom Bøe inn på forholdene ved fabrikkene på Raufoss og pekte på nødvendigheten av en mer planmessig ordning av civilproduksjonen. Det burde, mente han, nedsettes en komité til å drøfte disse spørsmål, og i denne komité måtte også arbeiderne være representert. Nygaard uttalte i tilslutning hertil at det var nødvendig å få en fast plan for civilproduksjonen i samarbeide med statens øvrige etater. Han henstilte til militærkomitéen som skulde arbeide med disse saker i høst, ikke å tape dette krav avsyne.

Forslaget om en ensartet beregning av *innkommanderingstillegget* for offiserer og underoffiserer, som er et gammelt krav fra de sistes side, blev

vedtatt av Stortinget mot 35 stemmer (hvoriblandt 10 venstre). Arbeiderpartiets representanter i militærkomitéen hadde i flere år arbeidet for ophevelse av det bestående klasseskille her. —

Under samme sak fremsatte Oksvik følgende forslag:

Det henstilles til Forsvarsdepartementet å dra omsorg for at det blir anordnet felles messe for alt befall under militære øvelser og annen innkommandering.

Oksvik endret senere forslaget derhen, at Regjeringen blev anmodet om å utrede og fremlegge forslag for *næste storting* i spørsmålet om felles messe. I denne form blev forslaget vedtatt enstemmig.

Regjeringen hadde foreslått, i forbindelse med den nye hærordnings ikrafttreden, at *befalsskolene* i Oslo, Kristiansand og Trondhjem midlertidig blev sløifet. Militærkomitéen innstillet på at samtlige skoler blev oprettholdt; derimot foreslo komitéen at garnisonskompaniet i Trondhjem — som erstatning herfor — blev å nedlegge fra 1 juli 1930. Arbeiderpartiet fremholdt at sløifningen av bare ett garnisonskompani ikke gav dekning nok for de økede utgifter ved at man beholdt alle 6 skoler; det foreslo derfor at også et gardekompani i Oslo blev sløifet. Våre partifellers forslag, optatt av Christiansen, blev forkastet med 79 mot 54 stemmer. Derefter blev forslaget om nedleggelse av garnisonskompaniet i Trondhjem vedtatt mot 14 høirestemmer.

Om *general Johannesens sak* som på foranledning av arbeiderpartiet blev innbragt for Stortinget, blev innstilling avgitt til Odelstinget av protokollkomitéen. Flertallet innstillet på at saken ikke gav grunn til nogen forføining fra Odelstingets side. Arbeiderpartiet fremsatte ved Hafnor et forslag til uttalelse, hvorefter Regjeringen ikke hadde gjort sin plikt, idet generalen burde været *avskjediget* fra sin stilling som chef for 6te divisjon. Ved voteringen blev flertallets forslag vedtatt av Odelstinget med 54 mot 42 stemmer.

En proposisjon fra Regjeringen (Forsvarsdepartementet) om forandring i loven om *aldersgrensen for fastlønnede offiserer*, gående ut på en forhøielse av aldersgrensen for visse høiere administrative stillinger, blev av Odelstinget efter forslag av Olaf Johansen på vegne av et mindretall i lønningskomitéen besluttet ikke bifaldt med 49 mot 39 stemmer.

Nasjonenes liga og Arbeidsbyrået.

Under behandlingen i Stortinget av kontingenten til Folkenes Forbund, hvortil Regjeringen hadde opført 146 000 kroner, optok Nygaardsvold forslag om strykning av denne post så vel som av de foreslåtte 30 000 kroner til dekning av utgiftene ved representasjon på forbundets møter. Han opplyste at arbeiderpartiet senere aktet å fremme forslag om *utmeldelse* av Folkeforbundet, når man kom til behandling av den vanlige beretning.

Vår partifelle uttalte at arbeiderpartiets stilling til forbundet var den samme som tidligere; derfor vilde det ikke undlate, nu da bevilgningen forelå til behandling, å gi uttrykk for sin stilling.

Innstillingen blev vedtatt mot arbeiderrepresentantenes stemmer.

Videre foreslo Nygaardsvold strøket bevilgningen til det „interparlamentariske forbund“. Han uttalte at under de nuværende budgjettmessige vanskeligheter var dette et formål som uten skade måtte kunne sløifes. Bevilgningen blev gitt mot 45 stemmer.

Likeså stemte gruppen mot bevilgningen til *arbeidsbyrået i Genf*.

Under behandlingen av Folkeforbundets beretning i møte 13 juni fremsette Scheilo på arbeiderrepresentantenes vegne forslag om Norges utmeldelse. Forslaget hadde følgende form: Stortinget henstiller til Regjeringen å foranledige Norge utmeldt av Folkenes Forbund.

Forslaget blev efter en kortere debatt forkastet mot 60 stemmer (arbeiderrepresentantene, Belland av venstre og Langhammer av bondepartiet).

Forskjellige budgjettsaker.

Arbeiderpartiet stemte mot den av Justisdepartementet og Regjeringen (statsråd Evjenth) foreslåtte sammenkobling av *reservepolitikorpsset i Oslo* og statens politiskole. Ved å sløife bevilgningene til så vel politiskolen som reservekorpsset vilde det innspares på budgjetten 71 000 kroner. Nordanger optok forslag herom, men det blev forkastet mot 56 stemmer (arbeiderrepresentantene). Nyordningen forutsattes satt i verk fra 1 juli.

Et forslag av Hjelmtveit under tuberkulosevesenets budgett om avsetning av 200 000 kroner til et *sanatorium for Trøndelag*, overensstemmende med forutsetningen for beslutningen om kurpengenes forhøielse, blev fra rådet av finansministeren og forkastet med 85 mot 58 stemmer. Senere blev det, på forslag av vår partifelle, gitt Regjeringen et pålegg om å få saken i orden, idet det som dekning blev pekt på avgiftene i to år av Vinmonopolets og samlagenes overskudd. Forslaget herom blev vedtatt mot 54 st.

I anledning av det forskjellige *kosthold ved sinnsykeasylene* optok Samuelsen på vegne av et mindretall i komitéen forslag om å sløife den såkalte førsteforpleining også ved Gaustad og Rotvold. Forslaget blev vedtatt med 68 mot 60 stemmer.

I forbindelse med beslutningen om å inndra bevilgningen til fiskeridministrasjonsbygningen i Bergen vedtok Stortinget mot 11 stemmer efter forslag av Førre en henstilling til Regjeringen om å fremlegge en *samlet plan* for inndragning i statskassen av avsatte, men ikke anvendte beløp.

Efter forslag av Vangberg blev det med 81 mot 58 stemmer bevilget 7000 kroner som bidrag til drift av *hospitalsskibet „Viking“* under fiskeriene i Nord-Norge. Regjeringen stillet sig mot enhver bevilgning.

Efter forslag av Anton Jenssen blev det med 66 mot 47 stemmer bevilget på *fengselsbudgettet* 6300 kroner til nye cellevinduer i Botsfengslet.

Et forslag av Haakon Karlsen på vegne av våre partifeller i skolekomitéen om å forhøie bevilgningen til *folke- og skoleboksamlingene* samt *folkeakademiene* fra 75 000 til 90 700 kroner blev forkastet med 58 mot 50 stemmer. 42 var fraværende ved denne votering.

Efter forslag av Olaf Johansen blev det besluttet mot 29 stemmer å nedsette posten *ekstrahjelp* på departementsbudgettene fra 200 000 til 100 000 kroner. Regjeringen hadde opført 180 000, men proposisjonen blev ikke opptatt. Et mindretall stemte for et mellomforslag på 150 000 kroner. Til ekstraarbeide i Utenriksdepartementet blev det efter vår partifelles forslag opført 30 000 kroner mot i proposisjonen foreslått 50 000. Videre blev det mot 41 stemmer vedtatt et forslag av Løhre, hvortil arbeiderpartiet sluttet sig, om maksimumsbetalingen for ekstra-arbeide.

I spørsmålet om *kongens appanasje* oprettholdt arbeiderpartiet sin stilling fra tidligere år.

Lovsaker.

De av høreregjeringen foreslåtte forandringer i *rettergangsløvene*, som blev tilbakekalt av arbeiderregjeringen, gikk ut på at valget av lagrette- og domsmenn skulde foretas av en „valgnevnd“, hvorav herreds- eller byretten opnevnte formann og viceformann. I Justiskomitéen oprettholdt flertallet — arbeiderpartiet og venstre — den nuværende ordning ved valg av lagrette- og domsmenn, og hertil sluttet Odelstinget sig med 55 mot 21 stemmer.

I innstillingen til forandringer i *sykeforsikringsloven* tok arbeiderpartiets medlemmer av Sosialkomitéen avstand fra de reaksjonære endringer som var foreslått, og som de betegnet som en lemlestelse av forsikringen. Proposisjonen var fremsatt av venstreregjeringen ved socialminister Værland. På et par punkter gikk venstres medlemmer av komitéen sammen med arbeiderpartiet, men ellers blev våre partifeller stående alene med sine forslag til endringer.

Ved behandlingen av loven optok arbeiderpartiet prinsipielt forslag om gjenninnførelse av fri læge, tannlæge- og jordmorhjelp (alternativt fri kur og pleie på sykehus), idet de fremhevet at refusjonssystemet ikke var blitt nogen besparelse for kassen. Overfor proposisjonens forslag til ny klasseinndeling fremholdt mindretallet at denne — med de nu overalt reduserte lønninger — vilde ha til følge at omrent alle arbeidere blev flyttet ned i klasse med derav følgende reduksjon i de allerede før lave sykepengesatser. Arbeiderpartiet foreslo derfor den nuværende klassesdeling beholdt og kunde heller ikke

slutte sig til flertallets forslag om at medlemmer uten forsørgelsesbyrde blev flyttet ned en klasse. Videre anbefalte våre partifeller, at ethvert medlem skulde være berettiget til kassens ydelser fra den dag han inntreter som medlem, (mens departementet foreslo å innføre en ventetid av 14 dager), samt at kretssykekasene skulde ha full refusjon av ulykkesforsikringen for sykeunderstøttelse de 10 første dager ved bedriftsulykker.

Innstillingen — med enkelte forbedringer fra proposisjonen — blev vedtatt i Odelstinget, hvor komitéens formann Bergersen var sakens ordfører. Under behandlingen i Lagtinget optok Endresen prinsipalt forslag om fri lægehjelp overensstemmende med arbeiderpartiets forslag; subsidiært foreslo han at tannuttrekning skulde regnes som lægehjelp, slik som socialkomitéen hadde foreslått i sin innstilling. Begge forslag forkastedes mot arbeiderpartienes stemmer, likesom de øvrige dissenser som blev optatt.

Under behandlingen i Odelstinget av *kommunevalgloven* optok Nordanger det forslag arbeiderpartiet hadde fremsatt i justiskomitéen til forandring i lovens § 1, gående ut på at bestemmelsen om 2 års opphold i kommunen som betingelse for stemmeretten blev ophevet, og at det kun skulde kreves opphold i vedkommende kommune 1 januar det år valget finner sted. Forslaget blev forkastet mot 42 stemmer. I Lagtinget optok A. Jenssen forslaget om å sløife 2-årsfristen, men det blev også der forkastet. — Forslaget om at valget av skolestyre i byene skulde foretas av kommunestyret blev vedtatt enstemmig som en forandring i skoleloven, mens spørsmålet blev utsatt for landkommunenes vedkommende.

I spørsmålet om begrensning i adgangen til å ta *utlegg for gjeld* blev det — mot høires og venstres stemmer — vedtatt endrede regler overensstemmende med justiskomitéens innstilling, siktende på utvidet beskyttelse både for hjemmet og for besiddelsen av nødvendige arbeidsmidler. Et forslag av Lykke i Odelstinget om å oversende saken til Regjeringen til utredning blev forkastet mot 31 stemmer. — I gjeldstrykkommisjonen som hadde behandlet dette spørsmål, gjorde arbeiderpartiets medlemmer opmerksom på at arbeiderregjeringen straks hadde tatt saken op til utredning gjennom Justisdepartementet. Men den videre og endelige behandling av saken blev avbrutt av det mistillitsforslag hvormed borgerpartiene felte arbeiderregjeringen.

Norsk matros- og Fyrbøterunions forslag til lov om bemanning på norske skib blev vedtatt til fremsettelse for Odelstinget av Madsen og Støstad. Næringskomité nr. 1 til hvilken forslaget blev oversendt, innstillet enstemmig på at det blev oversendt Regjeringen med anmodning om å få saken utredet og tilbakesendt så tidlig at den kunde behandles av inneværende storting. Dette blev også Odelstingets beslutning. Regjeringen fant imidlertid ikke

å ville fremsette nogen proposisjon til revisjon og lovfestelse av bemannings-skalaen, og det private lovforslag besluttedes av Odelstinget enstemmig ikke tatt under behandling i år.

Forskjellige forslag og mosjoner.

Under *grunnlovsforslag* optok Monsen på mindretallets — arbeiderpartiets — vegne forslag om å åpne adgang til å forelegge saker til folkeavstemning med bindende virkning. Forslaget blev forkastet med 61 mot 53 stemmer. Et subsidiært forslag om adgang til rådgivende folkeavstemning blev ikke optatt.

Under behandlingen av universitetets budgett fremsatte Lothe følgende forslag, som blev besluttet oversendt Regjeringen: Stortinget henstiller til Regjeringen å ta åp spørsmålet om en *lærestol i arbeidslære* og sørge for at det ved universitetet blir holdt offentlige populær-videnskapelige foredrag. —

I spørsmålet om *kreditten til skibsbyggningsindustrien* foreslo arbeiderpartiet i finanskomitéen at renten for de lån som blev ydet blev satt til 5 procent, istedenfor som i proposisjonen foreslått 5½ procent. Spørsmålet om inndragning i statskassen av skibsfondets midler foreslo våre partifeller utsatt, i påvente av en utredning av statens forskuddskonti og statens fonds.

Under sakens behandling i Stortinget foreslo Madsen på fraksjonens vegne en henstilling til Regjeringen om å ta stilling til det av Gunnar Knudsen m. fl. stillede forslag om å anvende skibsfondets midler til opprettelse av et fond til fremme av det videnskapelige forskningsarbeide, samt om å overveie spørsmålet om å anvende en del av skibsfondets midler til formål som vilde være av varig betydning for den norske sjømannsstand.

Ved voteringen blev innstillingen om inndragning i statskassen straks av de 11 millioner av skibsfondets midler vedtatt med 79 mot 60 stemmer. Mindretallet stemte for Madsens forslag. Forslaget om at renten ikke burde overstige 5 procent blev forkastet med 78 stemmer.

Under behandlingen av bevilgningene til den statsunderstøttede dampskibsfart trakk Oksvik frem *konflikten ved Møre Fylkes Ruteselskap*, en konflikt som hadde pågått i 15 måneder. Det var, sa han, gjort gjentagende forsøk på å løse konflikten. Arbeiderne hadde erklært sig villig til å voldgi tvistespørsmålet forsåvidt angikk lønns- og arbeidsvilkårene, men på grunn av at selskapet også hadde krevet voldgift i spørsmålet om gjeninntagelse av arbeiderne, strandet dette forsøk på å løse konflikten. Han fremsatte følgende forslag:

Statsbidraget til Møre Fylkes Ruteselskap gis under forutsetning av at selskapet avviker den pågående konflikt, så at selskapet kommer inn under ordnede forhold som sikrer en normal drift. —

Ved voteringen blev forslaget forkastet med 77 mot 58 stemmer.

Under behandlingen av innstillingen om *regjeringsprotokollene* efterlyste Hafnor resultatet av en henstilling fra Stortinget til regjeringen i 1919 om å forelegge en almindelig lov om adgang til ekspropriasjon i samfundsmessig, offentlig eller kommunalt øiemed. Det syntes, sa han, som justisdepartementet hadde sabotert denne sak. Ingen av regjeringens medlemmer var tilstede og kunde svare.

Under behandlingen av *Schjelderup-saken* 23 mars stemte arbeiderpartiet for følgende forslag som kirkeministeren gjorde kabinettspørsmål mot: Det henstilles til regjeringen å behandle dr. theol. Schjelderups søknad om Værøy og Røst sognekall på den måte som er vanlig ved behandlingen av sådanne saker.

Arbeiderpartiet stemte i lønnskommiteén mot høiregjeringens forslag om *vartpenge* til fhv. folkehøiskolebestyrer Lars Eskeland og foreslo i stedet en henstilling til administrasjonen om å dra omsorg for at Eskeland fikk anledning til å gå tilbake til sin bestyrerstilling ved skolen på Voss. Forslaget som blev optatt av Olaf Johansen, forkastedes av Stortinget mot 53 stemmer. Forslaget om 4000 kroner i vartpenge blev derpå vedtatt mot 32 stemmer.

Interpellasjoner.

16 mai anmeldte Tønder følgende interpellasjon til regjeringen:

Er regjeringen opmerksom på de i pressen fra ansvarlig hold fremsatte beskyldninger mot en del tran-eksportører for forfuskning av norsk medisintan m. v.?

Hvad akter regjeringen i tilfelle å foreta i den anledning?

Interpellasjonen blev besvart i møte 23 mai av handelsministeren, som efter konferanse med regjeringen meddelte at det ikke vilde bli fremmet noget lovforslag i år om kontroll med eksporten.

Tønder fremsatte følgende forslag: Stortinget henstiller til Regjeringen for inneværende års Odelsting å fremsette forslag til lov om kontroll med tilvirkning, koldklaring og eksport av medisintan. — Statsråd Oftedal avviste forslaget. Efter at et forslag av presidenten (Hambro) om å henvise saken til Odelstinget var forkastet med 79 stemmer, besluttedes interpellantens forslag utlagt til behandling i et senere møte.

Under den fortsatte debatt 30 mai fastholdt Tønder sitt forslag like overfor statsrådets kabinettspørsmål, men han var villig til å endre det derhen at det kom til å ta sikte på en *midlertidig lov i år* om kontroll med tilvirkning så vel som av eksport av medisintan. Han gikk ut fra at statsråden på sin side — i sakens interesse — var villig til å akseptere dette.

For å redde Regjeringen fremkom Langeland av bondepartiet med et forslag om at den midlertidige lov som blev forlangt i år, skulde innskrenke

sig til å inneholde fullmakt for Regjeringen til å fastsette de nødvendige kontrollregler.

Efter en debatt om hvad det skulde legges i denne fullmakt blev først Tønders forslag forkastet med 81 mot 55 stemmer og derefter Langelands vedtatt — på forskjellige premisser — mot 4 stemmer. Et forslag av Scheflo om utredning av spørsmålet om statsmonopol på medisintraneksporten blev forkastet mot 58 stemmer.

Av Sjøli blev det fremsatt følgende interpellasjon:

1. Er Regjeringen opmerksom på at forsikringsvesenet har utartet slik at gjennomgripende lovforandringer er absolutt nødvendig?
2. Er Regjeringen villig til å utrede spørsmålet om Statens overtagelse av forsikringsvesenet, og i tilfelle fremsette forslag for Stortinget?

Efter at Justisministeren hadde uttalt som sin mening at gjennomgripende lovforandringer ikke skulde være nødvendig, fremsatte Sjøli under interpellasjonens behandling følgende forslag:

Stortinget henstiller til Regjeringen å utrede spørsmålet om statens overtagelse av forsikringsvesenet, helt eller delvis, og fremkomme med forslag herom.

Vår partifelle kritiserte i samme forbindelse den måte hvorpå forsikringsvesenet tok sin oppgave, såvel i forholdet til statsmyndighetene som til selskapene, og henstillet at rådets beretning herefter blev foranlediget oversendt Stortinget.

Justisministeren erklærte at man ikke hadde penger til en slik utredning som forlangt, og Sjølis forslag blev forkastet.

Av Versto blev fremmet følgende forespørsel til Regjeringen:

1. Kvifor hev det ikkje komi upslag på nynorsk i togi på Sørlandsbana, og tenkjer departementet på å retta på dette?
2. Kjenner departementet til at Noregs geografiske oppmåling gjev ut kartverk som ikkje fylgjer dei vedtekne fyresegnene med umsyn til skrivemåten av stadnamn og med umsyn til jamstillingi millom dei tvo måli i karttekstene?

Spørsmålene blev besvart av henholdsvis arbeidsministeren og forsvarsministeren. Noget forslag blev ikke fremsatt.

Under interpellasjonsdebatten om forholdet mellem bankenes innskuddsrente og diskontoen fremsatte Moseid (b.), støttet under debatten av talere fra arbeiderpartiet, forslag om en utredning av spørsmålet om å *begrense rentemarginen*, siktende på en regulering av bankenes fortjeneste. Forslaget som var frarådet av statsministeren og finansministeren, blev vedtatt med 82 mot 50 stemmer. Flertallet var arbeiderpartiet, bondepartiet og Alf Mjøen.

mens samtlige høire og venstre stemte mot. Derved bortfalt votering over et forslag av Markhus (v.) om at Stortinget skulde innskrenke sig til å oversende forslaget til Regjeringen uten å legge nogen realitet i det.

Foran er gjengitt de viktigste av de forslag gruppen har hatt oppe og fremmet i den første stortingsamling efter valget. En rekke mosjoner i forskjellige saker av partifeller er da ikke nevnt, og heller ikke de saker hvor det har vært enstemnighet ved avgjørelsen i komité eller Storting.

Februar 1929.

I styret for stortingsgruppen

Alfred Madsen,
formann.

Chr. Hornsrud,
næstformann.

Johan Nygaardsvold,
sekretær.

Alfred Aakermann.

Register.

	Side
Gruppens konstituering	3
Valgene i Stortinget og avdelingene	4
Komitéene	4
Regjeringsskiftet	6
Arbeiderregjeringens erklæring	10
Regjeringsdebatten	11
Arbeiderregjeringens virksomhet	16
Det finansielle oppgjør	18
Gjeldstrykk-kommisjonen nedsettes	20
Pari-programmet gjennomføres	21
Innskuddscentralen. — Bankrådet	23
Militærbevilgningene. — Avvebning	24
Den direkte skatt	26
Korntrygden og kornmonopolet	29
Jordloven	31
Gjeldsordningen for kommunene	33
Tukthusloven på vandring	34
Arbeidsledigheten	36
Støtten til småbrukerne og fiskerne	38
Nydyrkning og bureisning	39
Skolelovene og skolebudgettene	41
Interpellasjonen om Samfundsvernet	44
Arbeidskonfliktene	45
Vinmonopolets affærer	47
Idrett og skyttervesen	48
Tollen. — Bevertningsskatten	49
Arbeids- og driftsbudgettene	52
Andre budgetter	55
Lovsaker	58
Forskjellige mosjoner og forslag	60

